

Part Code
ST1316

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

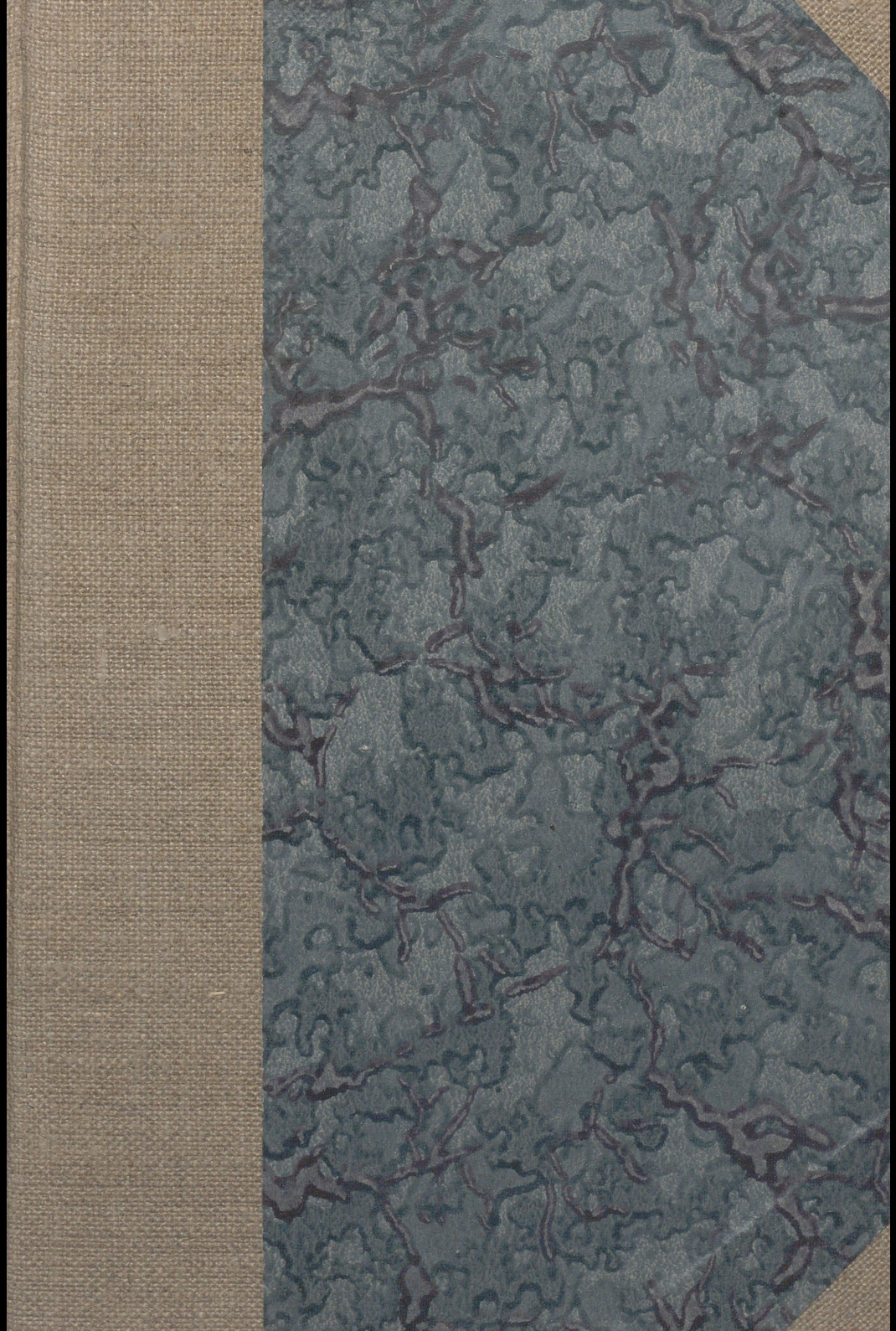

Colour Chart #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

KONSTYTUCJA

Rzeczypospolitej Polskiej

i ważniejsze ustawy polityczne

Tekst konstytucji. Prawa mniejszości (traktat)
Ustawa o obywatelstwie. Ordynacja wyborcza do
Sejmu. Ordynacja wyborcza do Senatu. Zgro-
madzenie Narodowe. Kontrola Państwowa. Try-
bunał Administracyjny. Reforma rolna. Ziemie
wschodnie. Ziemia Wileńska. Statut dla Śląska

wydał

Dr. Antoni Peretiatkowicz

Profesor Uniwersytetu Poznańskiego

Wydanie drugie
poprawione i rozszerzone

1922

POZNAŃ: FISZER I MAJEWSKI

WARSZAWA: E. WENDE I SPÓŁKA. ŁÓDŹ: L. FISZER

TORUŃ: TOWARZYSTWO WYDAWNICZE „IGNIS“

PRACE WYDAWCY:

1. **Kostytucja turecka na tle porównawczem**, Warszawa, 1909 (wyczerpane)
2. **Literatura encyklopedji i filozofji prawa w latach ostatnich**, Kraków, 1916 (wyczerpane)
3. **Idea umowy społecznej w rozwoju historycznym**, str. 119, Poznań, 1920, Fiszer i Majewski (Wende).
4. **Rousseau „Umowa społeczna“ tłumaczenie z objaśnieniami**, wydanie drugie str. 120, Poznań, 1920, Gebethner
5. **Wojna a idea prawa**, wydanie drugie, str. 32, Poznań 1920 Gebethner
6. **Prąd nowy w Prawoznawstwie (Ustawa a sędzia)**, wydanie trzecie, str. 38, Poznań, 1921, Fiszer i Majewski (Wende).
7. **Filozofja społeczna J. J. Rousseau'a**, wydanie drugie rozszerzone, Poznań, 1921, str. 216, Fiszer i Majewski (Wende)
8. **Tłumaczenie Jellinka „Ogólna nauka o państwie“**, księga pierwsza, Warszawa, 1921, str. 151, Hoesick
9. **Państwo współczesne**, wydanie czwarte, str. 84, Poznań, 1922, Fiszer i Majewski (Wende).
10. **Zarys encyklopedji prawa, jako wstęp do nauk prawnych**, Poznań, 1922, str. 80, Fiszer i Majewski (Wende).

Konstytucja
Rzeczypospolitej Polskiej

Czcionkami drukarni „Poradnika Gospodarskiego“ w Poznaniu.

KONSTYTUCJA

Rzeczypospolitej Polskiej

i ważniejsze ustawy polityczne

Tekst konstytucji. Prawa mniejszości (traktat)
Ustawa o obywatelstwie. Ordynacja wyborcza do
Sejmu. Ordynacja wyborcza do Senatu. Zgromadzenie Narodowe. Kontrola Państwowa. Trybunał Administracyjny. Reforma rolna. Ziemia wschodnie. Ziemia Wileńska. Statut dla Śląska

wydał

Dr. Antoni Peretiatkowicz

Profesor Uniwersytetu Poznańskiego

Wydanie drugie
poprawione i rozszerzone

1922

POZNAŃ: FISZER I MAJEWSKI

WARSZAWA: E. WENDE I SPÓŁKA. ŁÓDŹ: L. FISZER

TORUŃ: TOWARZYSTWO WYDAWNICZE „IGNIS“

31485 | 2

SPIS RZECZY

	str.
Przedmowa	
1. Tekst konstytucji	1
2. Prawa mniejszości (traktat)	25
3. Ustawa o obywatelstwie	36
4. Uchwała Sejmu o terminie pierwszych wyborów	40
5. Dekret Naczelnika Państwa o zarządzeniu wyborów	40
6. Kalendarz wyborczy	41
7. Ordynacja wyborcza do Sejmu	44
8. Ordynacja wyborcza do Senatu	83
9. Ustawa w sprawie wolności zgromadzeń przedwyborczych	87
10. Regulamin Zgromadzenia Narodowego	88
11. Ustawa o Kontroli Państwowej	93
12. Ustawa o Najwyższym Trybunale Administracyjnym	101
13. Ustawa o wykonaniu reformy rolnej	111
14. Ustawa o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach wschodnich	123
15. Uchwała Sejmu o objęciu władzy państwowej w Ziemi Wileńskiej	126
16. Uchwała Sejmu w sprawie przyjęcia w swój skład Delegacji Sejmu Wileńskiego	130
17. Ustawa o objęciu władzy państwowej nad ziemią wileńską	131
18. Statut organiczny Województwa Śląskiego..	133
19. Ustawa o rozciągnięciu na ziemie górnośląskie Województwa Śląskiego Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej	146
20. Ustawa w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spisza i Orawy	153
21. Ustawa o wydaniu Dziennika Ustaw	154

THE WEDDING

OD WYDAWCY.

Książka ta jest przeznaczona przede wszystkim dla młodzieży studjującej, która może poznać należycie polskie prawo konstytucyjne tylko wówczas, gdy, nie ograniczając się do podręczników systematycznych, sięgnie do samych źródeł prawnych i zapozna się z tekstem konstytucji oraz ważniejszymi ustawami politycznymi.

Książka ta jest przeznaczona również dla szerszego ogółu, który poczuwa się do obowiązku wykształcenia obywatelskiego i zapoznania się z najważniejszymi ustawami, stanowiącemi podstawę naszego ustroju politycznego.

PRZEDMOWA

W ciągu pierwszych dwóch lat po odzyskaniu niepodległości Polska musiała obchodzić się bez konstytucji.

Pierwszy Sejm, natychmiast po ukonstytuowaniu się, powziął 20 lutego 1919 r. następującą krótką uchwałę, normującą prowizorycznie wzajemny stosunek władz naczelnych:

„Sejm przyjmuje oświadczenie Józefa Piłsudskiego, że składa w ręce Sejmu urząd Naczelnika Państwa, do wiadomości i wyraża Mu podziękowanie za pełne trudów sprawowanie urzędu w służbie dla Ojczyzny.

Aż do ustawowego uchwalenia tej treści konstytucji, która określi zasadniczo przepisy o organizacji naczelnych władz w Państwie Polskiem, Sejm powierza dalsze sprawowanie urzędu Naczelnikowi Państwa Józefowi Piłsudskiemu na następujących zasadach:

1. Władzą suwerenną i ustawodawczą w Państwie Polskiem jest Sejm Ustawodawczy; ustawy ogłasza Marszałek z kontrasygnacją Prezydenta Ministrów i odnośnego Ministra fachowego.
2. Naczelnik Państwa jest przedstawicielem Państwa i najwyższym wykonawcą uchwał Sejmu w sprawach cywilnych i wojskowych.
2. Naczelnik Państwa powołuje Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia z Sejmem.
4. Naczelnik Państwa oraz Rząd są odpowiedzialni przed Sejmem za sprawowanie swego urzędu.
5. Każdy akt państwowy Naczelnika Państwa wymaga podpisu odnośnego Ministra“.

Równocześnie Sejm wyłonił z siebie komisję konstytucyjną, której zadaniem było przygotowanie projektu konstytucji polskiej. Praca komisji konstytucyjnej ciągnęła się do czerwca 1920 r. Zrazu komisja nie przyjmowała za formalną podstawę obrad żadnego z istniejących projektów konstytu-

cyjnych, nawet projektu opracowanego przez ankietę rzeczoznawców, zaproszonych przez Rząd, który to projekt Rząd nieoficjalnie przekazał Sejmowi. Komisja postanowiła samodzielnie opracować cały przedmiot i podzieliła go w tym celu na kilka referatów.

Rządowa „Deklaracja Konstytucyjna“, wniesiona na Sejm w maju 1919 r., nie miała wpływu na prace komisji, gdyż nie uzyskała dostatecznego poparcia z żadnej strony. Dopiero rządowy projekt konstytucji, wniesiony do Sejmu w listopadzie 1919 r., a następnie (z powodu zmiany gabinetu) zmodyfikowany w styczniu 1920 r. stał się formalną podstawą obrad komisji. Po uzgodnieniu go z dotychczas uchwalonemi wnioskami komisja weszła na normalne tory pracy i w czerwcu 1920 r. przedstawiła Sejmowi do uchwalenia projekt Ustawy Konstytucyjnej. Z powodu jednak wypadków wojennych obrady konstytucyjne Sejmu uległy odroczeniu. Podjęte znowu w jesieni 1920 r. doprowadziły do ostatecznego uchwalenia konstytucji dnia 17 marca 1921 r.

Ponieważ stosunek istniejącej dotychczas władzy najwyższej do przepisów Konstytucji nie był zupełnie jasny, przeto Sejm dn. 18 maja 1921 r. uchwalił „Ustawę Przechodnią“ do ustawy konstytucyjnej w sprawie tymczasowej organizacji władzy zwierzchniej Rzeczypospolitej. Treść tej ustawy jest następująca:

Art. 1. Sejm ustawodawczy sprawuje swą władzę w dotychczasowym zakresie aż do chwili ukonstytuowania się władzy ustawodawczej na zasadach Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r. i rozwiązuje się w tym dniu z mocy samego prawa.

Art. 2. Prawa i obowiązki obecnego Naczelnika Państwa, określone w uchwale Sejmu dn. 20 lutego 1919 r. trwają do chwili objęcia urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, wybranego na podstawie Ustawy Konstytucyjnej.

Art. 3. Pierwsze wybory do Sejmu i Senatu na zasadzie nowej ordynacji wyborczej zarządzi na podstawie uchwały Sejmu ustawodawczego Naczelnik Państwa, poczem w terminie określonym w ustępie 2 art. 25 Ustawy Konstytucyjnej zwoła on Sejm i Senat na pierwsze posiedzenie i otworzy je.

Art. 4. Niezwłocznie, nie później jednak niż w 7 dni od dnia ukonstytuowania się Sejmu i Senatu, na zaproszenie Marszałka nowego Sejmu zbierze się Zgromadzenie Narodowe w celu wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia Ustawy Konstytucyjnej.

Ogłoszenie Ustawy Konstytucyjnej nastąpiło 1 czerwca 1921 r. w Nr. 44-ym Dziennika Ustaw (poz. 267).

Powstałe w czerwcu 1922 r. przesilenie rządowe wysunęło na porządek dzienny kwestję interpretacji t. zw. małej konstytucji, a mianowicie jej punktu 3-go (Naczelnik Państwa powołuje Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia z Sejmem). W kwestji tej Sejm na posiedzeniu 16 czerwca 1922 r. powziął następującą uchwałę:

„Sejm ustala zgodnie z dotychczasowym zwyczajem konstytucyjnym następującą wykładnię punktu 3-go uchwały z 20 lutego 1919 r.:

Wyrazy „Naczelnik Państwa powołuje“ i wyrazy „na podstawie porozumienia z Sejmem“ interpretuje Sejm w ten sposób, że inicjatywa w wyznaczeniu premiera należy z reguły do Naczelnika Państwa i że w braku propozycji Naczelnika Państwa lub zgody Sejmu Ustawodawczego względnie organu przez Sejm regulaminowo ustanowionego, ten organ większością głosów desygnuje premiera.

Rząd powołany przez Naczelnika Państwa staje przed Sejmem celem uzyskania votum zaufania Sejmu“.

W związku z uchwałą powyższą Sejm na posiedzeniu 17 czerwca 1922 r. uchwalił zmianę regulaminu sejmowego w brzmieniu następującem:

„Do regulaminu Sejmu Ustawodawczego włącza się następujący artykuł:

Do ustalenia stanowiska większości Sejmu w stosunku do spraw przez Sejm jej zleconych, a w szczególności w stosunku do zadań z przesileniem rządowem związanych, ustanawia się Komisję Główną pod przewodnictwem Marszałka.

Komisja ta powstaje w ten sposób, że posłowie upoważniają do zastępstwa w niej swoich delegatów z pomiędzy siebie wybranych, przyczem jednak każdy delegat musi posiadać zastępstwo przynajmniej 5 posłów, a poszczególna delegacja nie może liczyć więcej członków niż sześciu. Jednocześnie z delegatami upoważnienie musi wskazać ich zastępców.

Głosowanie w Komisji Główniej odbywa się w ten sposób, że każda delegacja głosuje łącznie, z liczbą głosów które reprezentuje.

Za stanowisko odpowiadające większości Sejmu uważa

się to stanowisko, które popra delegacje reprezentujące połowę plus jeden wszystkich członków Sejmu“.

27 lipca 1922 r. Sejm uchwalił ustawę o regulaminie Zgromadzenia Narodowego dla wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej. Następnego dnia uchwalono ustawę o ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu. Tegoż dnia Sejm powziął uchwałę, iż wybory do nowego Sejmu mają się odbyć 5 listopada, a wybory do Senatu 12 listopada 1922 r.

18 sierpnia 1922 r. Naczelnik Państwa wydał dekret, zarządzający wybory do Sejmu i Senatu. W ten sposób konstytucja w swych najistotniejszych częściach zaczęła wchodzić w życie.

USTAWA

Z DNIA 17 MARCA 1921 ROKU*)

KONSTYTUCJA

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

W Imię Boga Wszchemogącego!

My, Naród Polski, dziękując Opatrzności za wyzwolenie nas z półtorawiekowej niewoli, wspominając z wdzięcznością męstwo i wytrwałość ofiarnej walki pokoleń, które najlepsze wysiłki swoje sprawie niepodległości bez przerwy poświęcały, nawiązując do świetnej tradycji wiekopomnej Konstytucji Trzeciego Maja, dobro całej, zjednoczonej i niepodległej Matki-Ojczyzny mając na oku, a pragnąc Jej byt niepodległy, potęgę i bezpieczeństwo oraz ład społeczny utwierdzić na wiekuistych zasadach prawa i wolności, pragnąc zarazem zapewnić rozwój wszystkich Jej sił moralnych i materialnych dla dobra całej odradzającej się ludzkości, wszystkim obywatelom Rzeczypospolitej równość, a pracy poszanowanie, należne prawa i szczególną opiekę Państwa zabezpieczyć, tę oto Ustawę Konstytucyjną na Sejmie Ustawodawczym Rzeczypospolitej Polskiej uchwalamy i stanowimy.

ROZDZIAŁ I.

RZECZYPOSPOLITA

Artykuł 1.

Państwo Polskie jest Rzeczpospolitą.

Artykuł 2.

Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent

1) Dz. Ust. Nr. 44, poz. 267.

Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami.
w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe sądy.

ROZDZIAŁ II. WŁADZA USTAWODAWCZA

Artykuł 3.

Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania.

Niema ustawy bez zgody Sejmu, wyrażonej w sposób regulaminowo ustalony.

Ustawa, uchwalona przez Sejm, zyskuje moc obowiązującą w czasie przez nią samą określonym.

Rzeczpospolita Polska, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, przekazuje przedstawicielstwom tego samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowymi.

Rozporządzenia władzy, z których wynikają prawa lub obowiązki obywateli, mają moc obowiązującą tylko wtedy, gdy zostały wydane z upoważnienia ustawy i z powołaniem się na nią.

Artykuł 4.

Ustawa państwowa ustala corocznie budżet Państwa na rok następny.

Artykuł 5.

Ustalanie stanu liczebnego wojska i zezwalanie na coroczny pobór rekruta może nastąpić jedynie w drodze ustawodawczej.

Artykuł 6.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomości państwowego, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie cel i monopolów, ustalenie systemu monetarnego, jako też przyjęcie gwarancji finansowej przez Państwo — może nastąpić tylko na mocy ustawy.

Artykuł 7.

Rząd przedstawi corocznie zamknięcie rachunków państwowych do parlamentarnego zatwierdzenia.

Artykuł 8.

Sposób wykonania parlamentarnej kontroli nad długami Państwa określi oddzielna ustawa.

Artykuł 9.

Do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć rachunków Państwa, przedstawiania corocznie Sejmowi wniosku o udzieleniu lub odmówieniu Rządowi absolutorjum — jest powołana Najwyższa Izba Kontroli, oparta na zasadzie kolegiałności i niezależności sędziowskiej członków jej kolegium, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu, większością $\frac{3}{5}$ głosujących. Organizację Najwyższej Izby Kontroli i sposób jej działania określi szczegółowo osobna ustawa.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne Ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów, a jest za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników odpowiedzialny bezpośrednio przed Sejmem.

Artykuł 10.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Rządowi i Sejmowi. Wnioski i projekty ustaw, pociągające za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, muszą podawać sposób ich zużycia i pokrycia.

Artykuł 11.

Sejm składa się z posłów, wybranych na lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu, w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem.

Artykuł 12.

Prawo wybierania ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 21, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw. Prawo głosowania może być wykonywane tylko osobiście. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

Artykuł 13.

Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, nie wyjmując wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od miejsca zamieszkania, o ile ukończył lat 25.

Artykuł 14.

Nie mogą korzystać z prawa wyborczego obywatele, skazani za przestępstwa, które określi ordynacja wyborcza,

jako pociągające za sobą czasową lub stałą utratę prawa wybierania, wybieralności, a także piastowania mandatu poselskiego.

Artykuł 15.

Państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

Artykuł 16.

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła, otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop. Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

Artykuł 17.

Poseł, obejmujący płatną służbę państwową, traci mandat; przepis ten nie dotyczy powołania na stanowiska ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Artykuł 18.

Bliższe postanowienia o wyborach posłów do Sejmu określi ordynacja wyborcza.

Artykuł 19.

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga Sąd Najwyższy.

Artykuł 20.

Posłowie są przedstawicielami całego Narodu i nie są krepowani żadnemi instrukcjami wyborców.

Posłowie składają na ręce Marszałka wobec Izby następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra Państwa Polskiego jako całości“.

Artykuł 21.

Posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie, lub poza Sejmem, wchodząca w zakres wykonania mandatu poselskiego, ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za przemówienia i odezwania się tudzież manifestacje w Sejmie posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Za naruszenie prawa osoby

trzeciej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to zezwolenie Sejmu.

Postępowanie karno-sądowe, karno-administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciw posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnem ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Przez cały czas trwania mandatu posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karno-sądowej, karno-administracyjnej i dyscyplinarnej, ani pozbawieni wolności bez zezwolenia Sejmu. W wypadku schwytania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest niezbędne dla zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości, względnie dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa, władza sądowa ma obowiązek bezzwłocznego zawiadomienia o tem Marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie uwolniony.

Artykuł 22.

Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych. Poseł nie może również otrzymywać od rządu żadnych odznaczeń z wyjątkiem wojskowych.

Artykuł 23.

Poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym.

Artykuł 24.

Posłowie otrzymują diety w wysokości, regulaminem określonej i mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej.

Artykuł 25.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uznania,

a winien to uczynić na żądanie $\frac{1}{3}$ części ogółu posłów w ciągu dwóch tygodni.

Inne wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną określa Konstytucja.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej, niż 30 dni.

Sejm, zwołany w październiku na sesję zwyczajną, nie może być zamknięty przed uchwaleniem budżetu.

Artykuł 26.

Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością $\frac{2}{3}$ głosów, przy obecności połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm za zgodą $\frac{3}{5}$ ustawowej liczby członków Senatu.

Równocześnie w obu wypadkach z samego prawa rozwiązuje się Senat.

Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania; termin ich będzie oznaczony bądź w uchwale Sejmu, bądź w orędziu Prezydenta o rozwiązaniu Sejmu.

Artykuł 27.

Posłowie wykonywają swe prawa i obowiązki poselskie osobiście.

Artykuł 28.

Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców, sekretarzy i komisję.

Mandaty Marszałka i jego zastępców trwają po rozwiązaniu Sejmu aż do ukonstytuowania się nowego Sejmu.

Artykuł 29.

Sposób i porządek obrad sejmowych, rodzaj i ilość komisyj, liczbę wicemarszałków i sekretarzy, prawa i obowiązki Marszałka — określa regulamin sejmowy.

Marszałek mianuje urzędników sejmowych, za których działania odpowiada przed Sejmem.

Artykuł 30.

Posiedzenia Sejmu są jawne. Na wniosek Marszałka, przedstawiciela Rządu lub 30 posłów może Sejm uchwalić tajność posiedzenia.

Artykuł 31.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu i komisji sejmowej.

Artykuł 32.

Do prawomocności uchwał potrzebna jest zwykła większość głosów przy obecności przynajmniej $\frac{1}{3}$ części ogółu ustawowej liczby posłów, o ile inne przepisy Konstytucji nie zawierają odmiennych postanowień.

Artykuł 33.

Posłowie mają prawo zwracać się z interpelacjami do Rządu, bądź do poszczególnych ministrów, w sposób regulaminem przepisany. Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym, niż 6 tygodni, albo w umotywowanem oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi. Na żądanie interpelantów odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana. Sejm może odpowiedź Rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały.

Artykuł 34.

Sejm może wyłaniać i naznaczać dla zbadania poszczególnych spraw nadzwyczajne komisje, z prawem przesłuchiwania stron interesowanych oraz wzywania świadków i rzeczoznawców. Zakres działania i uprawnień tych komisji uchwała Sejm.

Artykuł 35.

Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia. Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych dni 30 zwrócić Sejmowi z proponowanemi zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany przez Senat proponowane uchwali zwykłą większością albo odrzuci większością $\frac{11}{20}$ głosujących — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonym ponowną uchwałą Sejmu.

Artykuł 36.

Senat składa się z członków wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem. Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy, przyczem w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców, liczba mandatów do Senatu wynosi $\frac{1}{4}$ część. Prawo wybierania do Se-

natu ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyboru ukończył lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od roku; nie tracą jednak prawa wyborczego świeżo osiedli koloniści, którzy opuścili poprzednie miejsce zamieszkania, korzystając z reformy rolnej; również nie tracą tego prawa robotnicy, którzy zmienili miejsce pobytu wskutek zmiany miejsca pracy oraz urzędnicy państwowi, przeniesieni służbowo. Prawo wybieralności ma każdy obywatel, posiadający prawo wybierania do Senatu, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, o ile z dniem ogłoszenia wyborów ukończył lat 40.

Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy z kadencją Sejmowa.

Nikt nie może być jednocześnie członkiem Sejmu i Senatu.

Artykuł 37.

Postanowienia artykułów 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków.

Artykuł 38.

Żadna ustawa nie może stać w sprzeczności z niniejszą Konstytucją, ani naruszać jej postanowień.

ROZDZIAŁ III.

WŁADZA WYKONAWCZA

Artykuł 39.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedem bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe. Zgromadzenie Narodowe zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmioletnia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na trzydzieści dni przed upływem siedmioletnia, Sejm i Senat łączą się z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem.

Artykuł 40.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, oraz w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — zastępuje go Marszałek Sejmu.

Artykuł 41.

W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Sejm i Senat łączą się natychmiast na zaproszenie Marszałka

Sejmu i pod jego przewodnictwem z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta.

Gdyby Sejm był rozwiązany w chwili, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, Marszałek Sejmu zarządzi niezwłocznie nowe wybory do Sejmu i Senatu.

Artykuł 42.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, Marszałek zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony.

Uchwała, uznająca urząd za opróżniony zapada większością $\frac{3}{5}$ głosów przy obecności przynajmniej połowy ustawowej, to jest ordynacją wyborczą ustalonej, liczby posłów.

Artykuł 43.

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Artykuł 44.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy wraz z odpowiedzialnymi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, ma prawo wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

Artykuł 45.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi, który za jego działania odpowiada przed Sejmem.

Nominację urzędników kancelarii cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej kontrasygnuje Prezes Rady Ministrów i jest za ich działania odpowiedzialny przed Sejmem.

Artykuł 46.

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych Państwa na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przestawiony przez Ministra Spraw Wojskowych, który za akty, związane z dowództwem w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego, odpowiada przed Sejmem.

Artykuł 47.

Prawo darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego w poszczególnych wypadkach, przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

Artykuł 48.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego do państw obcych.

Artykuł 49.

Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innymi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają Państwo pod względem finansowym, albo zawierają przepisy prawne obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic Państwa, a także przymierza — wymagają zgody Sejmu.

Artykuł 50.

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Artykuł 51.

Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa karne Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, powziętą większością $\frac{3}{5}$ głosów, przy obecności conajmniej połowy

ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Artykuł 52.

Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

Artykuł 53.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego urzędu, ani należeć do składu Sejmu lub Senatu.

Artykuł 54.

Przed objęciem urzędu Prezydent Rzeczypospolitej składa w Zgromadzeniu Narodowym przysięgę następującej treści:

„Przysięgam Bogu Wszchemogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, i ślubuję Tobie, Narodzie Polski, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej, który obejmuje: praw Rzeczypospolitej, a przede wszystkim Ustawy Konstytucyjnej święcie przestrzegać i bronić; dobru powszechnemu Narodu ze wszystkich sił wiernie służyć; wszelkie zło i niebezpieczeństwo od Państwam czujnie odwracać; godności imienia polskiego strzec niezachwianie, sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą sobie mieć cnotę; obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego Męka. Amen“.

Artykuł 55.

Ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów.

Artykuł 56.

Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Póztatem ponoszą ją ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie, za działalność w urzędzie, a to zarówno za zgodność tej działalności z Konstytucją i innymi ustawami Państwa, za działanie podległych im organów, jak i za kierunek swej polityki.

Artykuł 57.

W tymże samym zakresie obowiązuje ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

Artykuł 58.

Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobną ustępują na żądanie Sejmu.

Artykuł 59.

Konstytucyjna odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa.

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi być powzięta w obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów większością $\frac{3}{5}$ oddanych głosów.

Rozpoznanie spraw i wydanie wyroku należy do Trybunału Stanu. Minister nie może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu.

Artykuł 60.

Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać poza kolejną mówców, zapisanych do głosu. W głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

Artykuł 61.

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu, ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucyj, na zysk obliczonych.

Artykuł 62.

Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik ministerstwa, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o urzędzie ministra. Prezes Rady ministrów w razie potrzeby porucza swoje zastępstwo jednemu z ministrów.

Artykuł 63.

Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

Artykuł 64.

Trybunał Stanu składa się z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz dwunastu członków, których wybierają z poza swego grona: ośmiu Sejm i czterech Senat.

Członkami Trybunału Stanu mogą być wybrane osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw obywatelskich.

Wyboru członków Trybunału Stanu dokonywują Sejm i Senat natychmiast po ukonstytuowaniu się na cały okres kadencji sejmowej.

Artykuł 65.

Dla celów administracyjnych Państwo Polskie podzielone będzie w drodze ustawodawczej na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie, które będą równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

Jednostki samorządowe mogą się łączyć w związki dla przeprowadzenia zadań, wchodzących w zakres samorządu.

Związki takie mogą otrzymywać charakter publiczno-prawny tylko na podstawie osobnej ustawy.

Artykuł 66.

W organizacji administracji państwowej przeprowadzona będzie zasada dekoncentracji. Organy administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorjalnych mają być przytem zespolone w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem. Zarazem uwzględniona będzie zasada udziału obywateli, powołanych drogą wyborów, w wykonywaniu zadań tych urzędów w granicach, określonych ustawami.

Artykuł 67.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu, przysługuje radom obieralnym. Czynności wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegów, obieranych przez ciała reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

Artykuł 68.

Obok samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: Izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczem i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określa ustawy.

Artykuł 69.

Źródła dochodowe Państwa i samorządu będą ustawami ściśle rozgraniczone.

Artykuł 70.

Państwo będzie sprawowało nadzór nad działalnością sa-

morządu przez wydziały samorządu wyższego stopnia; nadzór ten mogą jednak ustawy przekazać częściowo sądownictwu administracyjnemu.

Wypadki, w których uchwały organów samorządu wy magać będą wyjątkowo zatwierdzenia przez organy samorządu wyższego stopnia lub przez ministerstwa, będą określone ustawami.

Artykuł 71.

Odwołanie się od orzeczeń organów zarówno rządowych jak i samorządowych dopuszczzone będzie tylko do jednej wyższej instancji, o ile ustawy nie przewidują w tym względzie wyjątków.

Artykuł 72.

Ustawy przeprowadzą zasadę, iż od karnych orzeczeń władz administracyjnych, zapadłych w drugiej instancji, będzie przysługiwało stronom prawo odwołania się do właściwego sądu.

Artykuł 73.

Do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej jak i samorządowej powoła osobną ustawą sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele.

ROZDZIAŁ IV. SĄDOWNICTWO

Artykuł 74.

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 75.

Organizacja, zakres i sposób działania wszelkich sądów będą określone w drodze ustawodawczej.

Artykuł 76.

Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia, jednakże sędziowie po koju z reguły wybierani są przez ludność.

Urząd sędziowski może objąć tylko osoba, odpowiadająca warunkom, przez prawo wymagany.

Artykuł 77.

Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienione ani przez władzę ustawodawczą, ani przez władzę wykonawczą.

Artykuł 78.

Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce urzędowania lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach w ustawie przewidzianych. Przepis ten nie dotyczy wypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowiona w drodze ustawy.

Artykuł 79.

Sędziowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karnej ani pozbawiani wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, o ile nie są schwytani na gorącym uczynku, lecz i w tym wypadku może sąd zażądać niezwłocznie uwolnienia aresztowanego.

Artykuł 80.

Odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie określi osobna ustawa.

Artykuł 81.

Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

Artykuł 82.

Rozprawy przed sądem orzekającym, zarówno w sprawach cywilnych jak karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wniatku.

Artykuł 83.

Do orzekania o zbrodniach, zagrożonych cięższymi karami i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Czyny, podlegające sądom przysięgłych, organizację tych sądów i tok postępowania — określa szczegółowe ustawy.

Artykuł 84.

Ustanawia się Sąd Najwyższy do spraw sądowych, cywilnych i karnych.

Artykuł 85.

Organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa osobne ustawy.

Artykuł 86.

Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnymi a sądami będzie powołany na mocy ustawy osobny Trybunał Kompetencyjny.

ROZDZIAŁ V. POWSZECHNE OBOWIĄZKI I PRAWA OBYWATELSKIE

Artykuł 87.

Obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem innego państwa.

Artykuł 88.

Obywatelstwo polskie nabywa się:

a) przez urodzenie z rodziców, mających obywatelstwo polskie;

b) przez nadanie obywatelstwa ze strony powołanej władzy państwowej.

Inne postanowienia co do obywatelstwa polskiego, jego nabycia oraz utraty określają osobne ustawy.

Artykuł 89.

Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 90.

Każdy obywatel ma obowiązek szanowania i przestrzegania Konstytucji Państwa i innych obowiązujących ustaw i rozporządzeń władz państwowych i samorządowych.

Artykuł 91.

Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej. Rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, zwolnienie od tego obowiązku oraz wszelkie świadczenia na cele wojskowe będą określone w drodze ustawodawczej.

Artykuł 92.

Wszyscy obywatele mają obowiązek ponosić wszelkie ciężary i świadczenia publiczne, ustanowione na podstawie ustaw.

Artykuł 93.

Wszyscy obywatele są obowiązani szanować władzę prawną i ułatwiać spełnianie jej zadań, oraz sumiennie pełnić obowiązki publiczne, do jakich powoła ich naród lub właściwa władza.

Artykuł 94.

Obywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli Ojczyzny i zapewnienia im conajmniej początkowego wykształcenia.

Obowiązek ten określi bliżej osobna ustawa.

Artykuł 95.

Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze zupełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii.

Cudzoziemcy używają, pod warunkiem wzajemności, równych praw z obywatelami Państwa Polskiego, oraz mają równe z nimi obowiązki, o ile ustawy wyraźnie nie wymagają obywatelstwa polskiego.

Artykuł 96.

Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dla wszystkich dostępne, na warunkach prawem przepisanych.

Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych, jak również żadnych herbów, tytułów rodowych i innych, z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych. Obywatelowi Rzeczypospolitej nie wolno przyjmować bez zezwolenia Prezydenta Rzeczypospolitej tytułów ani orderów cudzoziemskich.*

Artykuł 97.

Ograniczenia wolności osobistej, zwłaszcza rewizja osobista i aresztowanie, dopuszczalne są tylko w wypadkach prawem przepisanych i w sposób określony ustawami na podstawie polecenia władz sądowych.

O ileby polecenie sądowe nie mogło być wydane natychmiast, powinno być doręczone najpóźniej w ciągu 48 godzin z podaniem przyczyn rewizji lub aresztowania.

Aresztowani, którym w przeciągu 48 godzin nie podano na piśmie z podpisem władz sądowych przyczyny aresztowania, odzyskują niezwłocznie wolność.

Ustawy określają środki przymusowe, przysługujące władzom administracyjnym dla przeprowadzenia ich zarządzeń.

Artykuł 98.

Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega. Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w wypadkach, oznaczonych ustawami, wydanymi przed popełnieniem czynu karygodnego. Ściganie obywatela i wymierzenie kary jest dopuszczalne tylko na zasadzie obowiązującej ustawy.

Kary, połączone z udręczeniami fizycznymi, są niedozwolone i nikt takim karom podlegać nie może.

Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy i straty.

Artykuł 99.

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli czy to zbiorową związków obywateli, instytucyj, ciał samorządowych, i wreszcie samego Państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu mają stanowić wyłącznie własność Państwa oraz, o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

Ziemia, jako jeden z najważniejszych czynników bytu narodu i Państwa, nie może być przedmiotem nieograniczonego obrotu. Ustawy określają przysługujące Państwu prawo przymusowego wykupu ziemi oraz regulowania obrotu ziemią, przy uwzględnieniu zasady, że ustrój rolny Rzeczypospolitej Polskiej ma się opierać na gospodarstwach rolnych, zdolnych do prawidłowej wytwórczości i stanowiących osobistą własność.

Artykuł 100.

Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Naruszenie tego prawa przez wejście do mieszkania, rewizję domową i zajęcie papierów lub ruchomości, poza koniecznością wykonania zarządzeń administracyjnych, opartych na wyraźnym upoważnieniu ustawowem, może nastąpić tylko na polecenie władz sądowych, w sposób i w wypadkach ustawą przepisanych.

Artykuł 101.

Każdy obywatel ma wolność obrania sobie na obszarze Państwa miejsca zamieszkania i pobytu, przesiedlania się i wychodźstwa, niemniej wolność wyboru zajęcia i zarobkowania, oraz przenoszenia swej własności.

Ograniczenie tych praw może wprowadzić tylko ustawa.

Artykuł 102.

Praca, jako główna podstawa bogactwa Rzeczypospolitej, pozostawać ma pod szczególną ochroną Państwa.

Każdy obywatel ma prawo do opieki Państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedołęstwa, do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa.

Państwo ma obowiązek udostępnienia także opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którymi się bezpośrednio opiekuje w zakładach publicznych, jak: zakłady wychowawcze, koszary, szpitale, więzienia, przytulki.

Artykuł 103.

Dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, zaniedbane pod względem wychowawczym, mają prawo do opieki i pomocy Państwa w zakresie oznaczonym ustawą.

Odjęcie rodzicom władzy nad dzieckiem może nastąpić tylko w drodze orzeczenia sądowego.

Osobne ustawy normują opiekę macierzyństwa.

Praca zarobkowa dzieci niżej lat 15, praca nocna kobiet i robotników młodocianych w gałęziach przemysłu, szkodliwych dla ich zdrowia, jest zakazana.

Stałe zatrudnianie pracą zarobkową dzieci i młodzieży w wieku szkolnym jest zakazane.

Artykuł 104.

Każdy obywatel ma prawo swobodnego wyrażania swoich myśli i przekonań, o ile przez to nie narusza przepisów prawa.

Artykuł 105.

Poreęcza się wolność prasy. Nie może być wprowadzona cenzura ani system koncesyjny na wydawanie druków. Nie może być odjęty dziennikom i drukom krajowym debit pocztowy, ani ograniczone ich rozpowszechnienie na obszarze Rzeczypospolitej.

Ustawa osobna określi odpowiedzialność za nadużycie tej wolności.

Artykuł 106.

Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach prawem przewidzianych.

Artykuł 107.

Obywatele mają prawo wnosić pojedynczo lub zbiorowo petycje do wszelkich ciał reprezentacyjnych i władz publicznych, państwowych i samorządowych.

Artykuł 108.

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń i związków.

Wykonanie tych praw określały ustawy.

Artykuł 109.

Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swej mowy i właściwości narodowych.

Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w Państwie Polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

Artykuł 110.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religji.

Artykuł 111.

Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Państwa Polskiego mają prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie jak prywatnie swej religji lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Artykuł 112.

Wolności wyznania nie wolno używać w sposób przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

Artykuł 113.

Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posia-

dać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacyj i funduszków, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Artykuł 114.

Wyznanie rzymsko-katolickie, będące religią przeważającą większości narodu, zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań.

Kościół Rzymsko-katolicki rządzi się własnymi prawami. Stosunek Państwa do Kościoła będzie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

Artykuł 115.

Kościół mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnymi ustawami, których uznania Państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień sprzecznych z prawem.

Stosunek Państwa do tych Kościołów i wyznań będzie ustalany w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami.

Artykuł 116.

Uznanie nowego lub dotąd prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urzędzenia, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Artykuł 117.

Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować niemi, skoro uczyni zadość warunkom, w ustawie przepisany, w zakresie kwalifikacji nauczycieli, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do Państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak i prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie przez ustawy określonym.

Artykuł 118.

W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkową dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

Artykuł 119.

Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna.

Państwo zapewni uczniom wyjątkowo zdolnym a niezamownym stypendja na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

Artykuł 120.

W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religii dla wszystkich uczniów obowiązkową. Kierownictwo i nadzór nauki religii w szkołach należy do właściwego związku religijnego, z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

Artykuł 121.

Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej, przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby. Odpowiedzialnem za szkodę jest Państwo solidarnie z winnymi organami; wniesienie skargi przeciw Państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe oraz organy tychże.

Przeprowadzenie tej zasady określają osobne ustawy.

Artykuł 122.

Postanowienia o prawach obywatelskich stosują się także do osób, należących do siły zbrojnej. Wyjątki od tej zasady określają osobne ustawy wojskowe.

Artykuł 123.

Siła zbrojna może być użyta tylko na żądanie władzy cywilnej przy ścisłym zachowaniu ustaw do uśmierzenia rozruchów lub do przymusowego wykonania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne są tylko na mocy ustaw o stanie wyjątkowym i wojennym.

Artykuł 124.

Czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej (art. 97), nietykalności mieszkania (art. 100), wolności prasy (art. 105), tajemnicy korespondencji (art. 106), prawa koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń (art. 108) może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub

dla miejscowości, w których okaże się konieczne ze względów bezpieczeństwa publicznego.

Zawieszenie takie zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej, podczas wojny albo gdy grozi wybuch wojny, jakoteż w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających Konstytucji Państwa albo bezpieczeństwu obywateli.

Zarządzenie takie Rady Ministrów w czasie trwania sesji sejmowej musi być natychmiast przedstawione Sejmowi do zatwierdzenia. W razie wydania takiego zarządzenia, mającego obowiązywać na obszarze, obejmującym więcej, niż jedno województwo, w czasie przerwy w obradach sejmowych, Sejm zbiera się automatycznie w ciągu dni 8 od ogłoszenia owego zarządzenia celem powzięcia odpowiedniej decyzji.

Jeśli Sejm odmówi zatwierdzenia, stan wyjątkowy natychmiast traci moc obowiązującą. Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu, zarządzenie Rządu powinno być przedstawione Sejmowi nowowybranemu niezwłocznie na pierwszym posiedzeniu.

Zasady te określi bliżej ustawa o stanie wyjątkowym.

Zasady czasowego zawieszenia wyżej wymienionych praw obywatelskich w czasie wojny, na obszarze, objętym działaniami wojennymi, określi ustawa o stanie wojennym.

ROZDZIAŁ VI. POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 125.

Zmiana Konstytucji może być uchwalona tylko w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie członków Senatu, większością $\frac{2}{3}$ głosów.

Wniosek o zmianę Konstytucji winien być podpisany co najmniej przez $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby posłów, a zapowiedziany co najmniej na 15 dni.

Drugi z rzędu na zasadzie tej Konstytucji wybrany Sejm może dokonać rewizji Ustawy Konstytucyjnej własną uchwałą powziętą większością $\frac{3}{5}$ głosujących, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Co lat 25 po uchwaleniu niniejszej Konstytucji ma być Ustawa Konstytucyjna poddana rewizji zwyczajną większością Sejmu i Senatu, połączonych w tym celu w Zgromadzenie Narodowe.

ROZDZIAŁ VII.
POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE

Artykuł 126.

Niniejsza Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej ma moc obowiązującą z dniem jej ogłoszenia, względnie, o ile urzeczywistnienie jej poszczególnych postanowień zawisło od wydania odpowiednich ustaw, z dniem ich wejścia w życie.

Wszelkie istniejące obecnie przepisy i urządzenia prawne, niezgodne z postanowieniami Konstytucji, będą najpóźniej do roku od jej uchwalenia przedstawione ciału ustawodawczemu do uzgodnienia z nią w drodze prawodawczej.

Marszałek:
Tramczyński.

Prezydent Ministrów:
Witos.

TRAKTAT

MIĘDZY GŁÓWNYMI MOCARSTWAMI SPRZYMIERZONEMI I STOWARZYSZONEMI A POLSKĄ

podpisany w Wersalu 28-go czerwca 1919 r.¹⁾

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI, IMPERJUM BRYTANJI, FRANCJA, WŁOCHY i JAPONJA, Główne Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone z jednej strony; i POLSKA z drugiej strony;

Wobec tego że Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone dzięki powodzeniu swego oręża przywróciły Narodowi Polskiemu niepodległość, której był niesprawiedliwie pozbawiony; wobec tego że Rząd rosyjski odezwą z 30 marca 1917 roku zgodził się na przywrócenie niepodległości Państwa Polskiego; że Państwo Polskie, faktycznie sprawujące teraz zwierzchnictwo nad częściami dawnego Cesarstwa Rosyjskiego, zamieszkałego w większości przez Polaków, już zostało uznane przez Główne Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone jako Państwo zwierzchnicze i niepodległe; wobec tego że na zasadzie Traktatu Pokoju, zawartego z Niemcami przez Mocarstwa sprzymierzone, Traktatu podpisanego przez Polskę, niektóre terytorja dawnego Cesarstwa Niemieckiego będą wcielone do terytorjum Polski; że według brzmienia wspomnianego Traktatu Pokoju granice Polski, które w nim jeszcze nie zostały ustalone, mają być wyznaczone później przez Główne Mocarstwa sprzymierzone; Stany Zjednoczone Ameryki, Imperjum W. Brytanji, Francja, Włochy i Japonja z jednej strony, potwierdzając swe uznanie Państwa Polskiego, ustanowionego we wspomnianych granicach, jako członka rodziny narodów zwierzchniczego i niepodległego, oraz chcąc zapewnić wykonanie artykułu 93 wspomnianego Traktatu Pokoju z Niemcami; z drugiej strony Polska, pragnąc przystosować swe urządzenia do zasad wolności i sprawiedliwości,

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 110, poz. 728 (1920 r.).

oraz dać niezawodną rękojmię wszystkim mieszkańcom terytorjów, nad którymi objęła zwierzchnictwo; w tym celu wysokie układające się strony w osobie swych Przedstawicieli, po wynianiu przez nich pełnomocnictw, uznanych za dobre i za należyte co do formy; zgodziły się na następujące postanowienia:

ROZDZIAŁ I.

Artykuł 1.

Polska zobowiązuje się, że postanowienia, zawarte w artykułach 2 do 8 niniejszego Rozdziału, będą uznane za prawa zasadnicze (fondamentales), że żadna ustawa, żadne rozporządzenie, ani żadna działalność urzędowa nie stanie w sprzeczności lub w przeciwieństwie do tych postanowień, że żadna ustawa, żadne rozporządzenie ani też żadna działalność urzędowa nie będzie miała wbrew nim mocy.

Artykuł 2.

Rząd Polski zobowiązuje się udzielić wszystkim mieszkańcom bez różnicy urodzenia, narodowości, języka, rasy czy religii zupełnej i całkowitej ochrony i wolności.

Wszyscy mieszkańcy Polski będą mieli prawo swobodnego wykonywania praktyk (exercice) zarówno publicznie jak i prywatnie każdej wiary (foi), religii (religion) lub wierzenia (croyance), o ile te praktyki nie będą w niezgodzie z porządkiem publicznym i dobrymi obyczajami.

Artykuł 3.

Polska uznaje za obywateli polskich, z samego prawa i bez żadnych formalności, tych obywateli niemieckich, austriackich, węgierskich lub rosyjskich, którzy, w chwili uzyskania przez Traktat niniejszy mocy obowiązującej, posiadają stałe zamieszkanie (domiciliés) na terytorjum uznanem lub które będzie uznane za część składową Polski, jednak z zastrzeżeniem wszelkich właściwych postanowień Traktatów pokoju z Niemcami lub Austrią co do osób, posiadających stałe zamieszkanie na tem terytorjum po pewnej określonej dacie.

W każdym razie osoby wyżej wymienione, mające więcej niż lat 18, będą mogły na warunkach, przewidzianych w wymienionych Traktatach, dokonać wyboru (option) każdej innej przynależności, dla nich dostępnej. Wybór, dokonany przez męża, rozciągać się będzie również na żonę, podobnież wybór rodziców rozciągać się będzie na dzieci poniżej lat 18.

Osoby, które wykonały powyższe prawo wyboru, będą

musiały w ciągu 12 następnych miesięcy, o ile Traktat pokoju z Niemcami nie zawiera postanowień temu przeciwnych, przenieść swe stałe miejsce zamieszkania do Państwa, za którego wyborem się wypowiedziały. Będzie im wolno zachować majątek nieruchomy, jaki posiadają na terytorjum Polski. Będą mogły zabrać ze sobą wszelkiego rodzaju majątek ruchomy. Żadne celne pobory wywozowe nie będą na nie z tego tytułu nakładane.

Artykuł 4.

Polska uznaje za obywateli Polskich z samego prawa i bez żadnych formalności osoby przynależności niemieckiej, austriackiej, węgierskiej czy rosyjskiej, urodzone na wspomnianem terytorjum z rodziców tamże stałe zamieszkałych, chociażby w chwili, gdy niniejszy Traktat nabierze mocy obowiązującej, same nie miały tam stałego zamieszkania.

W każdym razie w ciągu dwóch lat od chwili uzyskania przez niniejszy Traktat mocy obowiązującej osoby te będą mogły oświadczyć przed właściwymi władzami polskimi w kraju swego miejsca zamieszkania (résidence), że się zrzekają przynależności polskiej i wtedy przestaną być uważane za obywateli polskich. Pod tym względem oświadczenie męża będzie uważane za mające moc dla żony, podobnież oświadczenie rodziców będzie uważane za mające moc dla dzieci, poniżej lat 18.

Artykuł 5.

Polska zobowiązuje się nie czynić żadnych przeszkód w wykonywaniu prawa wyboru, przewidzianego w Traktatach zawartych lub tych, które mają być zawarte przez Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone z Niemcami, Austrią, Węgrami lub Rosją i pozwalającego osobom interesowanym nabywać przynależność polską lub też jej nie nabywać.

Artykuł 6.

Przynależność polską nabywa z samego prawa, przez sam fakt urodzenia się na terytorjum Polski, każdy, komu nie przysługuje pierwszeństwo korzystania z innej przynależności.

Artykuł 7.

Wszyscy obywatele polscy bez różnicy rasy, języka lub religii będą równi wobec prawa i korzystać będą z tych samych praw cywilnych i politycznych.

Różnica co do religii, wierzeń (croyance—creed) lub wyznania nie powinna szkodzić żadnemu obywatelowi polskiemu w korzystaniu z praw cywilnych i politycznych, mia-

nowicie gdy chodzi o dopuszczenie do urzędów publicznych, obowiązków i zaszczytów, lub o wykonywanie różnych zawodów i przemysłu.

Nie będzie wydane żadne ograniczenie swobodnego używania przez obywatela polskiego jakiegokolwiek języka, czy to w stosunkach prywatnych lub handlowych, czy to w sprawach religijnych, prasowych lub w publikacjach wszelkiego rodzaju, czy to na zebraniach publicznych.

Bez względu na ustanowienie przez Rząd polski języka urzędowego, mają być poczynione obywatelom polskim języka innego niż polski odpowiednie ułatwienia w używaniu ich języka w sądach, zarówno ustnie jak na piśmie.

Artykuł 8.

Obywatele polscy, należący do mniejszości etnicznych (etniques-racial), religijnych lub językowych, będą korzystali z takiego samego traktowania i z takich samych gwarancji ustawowych oraz faktycznych, jak inni obywatele polscy. Mianowicie będą mieli równe prawa do zakładania, prowadzenia i kontrolowania własnym kosztem instytucyj dobroczynnych, religijnych lub społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz prawo swobodnego używania w nich własnego języka i swobodnego w nich wykonywania praktyk swojej religii.

Artykuł 9.

W miastach i okręgach (districts), zamieszkałych (ou réside) przez znaczny odłam (proportion) obywateli języka innego niż polski, Rząd polski udzieli w sprawach nauczania publicznego odpowiednich ułatwień, aby zapewnić w szkołach początkowych udzielanie dzieciom takich obywateli polskich nauki w ich własnym języku. Postanowienie to nie przeszkodzi Rządowi polskiemu uczynić w tych szkołach nauczanie języka polskiego obowiązkiem.

W miastach i okręgach, zamieszkałych przez znaczny odłam obywateli polskich, należących do mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych, mniejszościom tym zostanie zapewniony słuszny udział w korzystaniu (benefice-enjoyment) oraz w przeznaczaniu (affectation—application) sum, które budżet państwowy, budżet miejski lub inne przyznają z funduszy publicznych na cele wychowawcze, religijne lub dobroczynne.

Postanowienia niniejszego artykułu będą miały zastosowanie do obywateli polskich języka niemieckiego tylko w tych częściach Polski, które dnia 1-go sierpnia 1914 r. stanowiły terytorjum niemieckie.

Artykuł 10.

Komitety szkolne, wyznaczone na miejscu przez gminy żydowskie w Polsce, zapewnią pod ogólną kontrolą Państwa rozdział stosunkowej części funduszków publicznych, przeznaczonych na rzecz szkół żydowskich, zgodnie z artykułem 9-ym, zarówno jak organizację i kierownictwo tych szkół.

Postanowienia artykułu 9 co do używania języków w szkołach stosować się będą do wymienionych szkół.

Artykuł 11.

Żydzi nie będą przymuszani do wykonywania jakichkolwiek czynności, stanowiących pogwałcenie szabasu i nie powinni doznawać jakiegokolwiek umniejszenia swej zdolności prawnej, jeżeli odmówią stawienia się w sądzie lub wykonania czynności prawnych w dzień szabasu. Jednakże postanowienie niniejsze nie zwalnia żydów od obowiązków, nałożonych na wszystkich obywateli polskich ze względu na konieczności służby wojskowej, obrony narodowej lub utrzymania porządku publicznego.

Polska wyraża zamiar nie zarządzania i nie udzielania zezwolenia na wybory — czy to ogólne, czy lokalne — które miałyby się odbywać w sobotę; żadne wciąganie (inscription) na listy wyborcze lub inne nie powinno się odbywać obowiązkowo w sobotę.

Artykuł 12.

Polska zgadza się, aby postanowienia artykułów poprzednich, o ile dotyczą osób, należących do mniejszości rasowych, religijnych lub językowych, stanowiły zobowiązania o znaczeniu międzynarodowym i zostały oddane pod gwarancję Związku Narodów. Nie będą one mogły być zmienione bez zgody większości Rady Związku Narodów. Stany Zjednoczone Ameryki, Imperjum Brytanji, Francja, Włochy i Japonja zobowiązują się nie odmawiać swego pozwolenia na jakąkolwiek zmianę powyższych artykułów, któraby używała w należytej formie zgodę większości Rady Związku Narodów.

Polska zgadza się, aby każdy Członek Rady Związku Narodów miał prawo zwracać uwagę Rady na przekroczenie lub niebezpieczeństwo przekroczenia któregokolwiek z tych zobowiązań, oraz, żeby Rada mogła postąpić w taki sposób i dać takie instrukcje, jakie uzna za wskazane i skuteczne w danych okolicznościach.

Pozatem Polska zgadza się, aby, w razie różnicy zdań w kwestjach prawa lub czynów, przewidzianych niniejszemi artykułami, zachodzącej pomiędzy Rządem polskim a którym

z Głównych Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych lub jakim innem Mocarstwem Członkiem Rady Związku Narodów, ta różnica zdań uważana była za spór o charakterze międzynarodowym zgodnie z brzmieniem artykułu 14 Umowy Związku Narodów. Rząd polski zgadza się, aby wszelkie spory tego rodzaju były na żądanie drugiej strony przekazywane stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości. Decyzje stałego Trybunału będą bezapelacyjne i będą miały tę samą moc i wartość, co decyzje, wydane na zasadzie artykułu 13-go Umowy.

ROZDZIAŁ II.

Artykuł 13.

Każde z Głównych Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych z jednej strony, a Polska z drugiej strony, będzie mogło mianować Przedstawicieli dyplomatycznych we właściwych stolicach, zarówno jak Konsulów jeneralnych, Konsulów, Wice-Konsulów i Agentów konsularnych w miastach i portach swych terytorjów.

W każdym razie Konsulowie jeneralni, Konsulowie, Wice-Konsulowie i Agenci konsularni będą mogli wejść w urządowanie dopiero wówczas, gdy w zwykłej formie zostaną dopuszczeni przez Rząd, na którego terytorjum są wysłani.

Konsulowie jeneralni, Konsulowie, Wice-Konsulowie i Agenci konsularni korzystają będą ze wszystkich przywilejów, zwolnień i wszelkiego rodzaju immunitetów, które są lub będą zapewnione agentom konsularnym narodu najbardziej uprzywilejowanego.

Artykuł 14.

Do czasu, zanim Rząd polski nie uchwali taryfy celnej, towary pochodzące z Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych nie będą podlegały przy wwozie do Polski wyższym poborom, aniżeli wynoszą najkorzystniejsze pobory, stosowane przy wwozie tych towarów według czy to taryfy celnej niemieckiej, czy austro-węgierskiej, czy rosyjskiej, obowiązujących w dniu 1 lipca 1914 roku.

Artykuł 15.

Polska zobowiązuje się nie zawierać żadnego Traktatu, Konwencji ani porozumienia i nie przedsiębrać nic takiego, coby jej przeszkodziło uczestniczyć we wszelkich Konwencjach ogólnych, któreby mogły być zawarte pod przewodnictwem Związku Narodów w celu sprawiedliwego traktowania handlu innych Państw w ciągu pięciu lat od chwili uzyskania przez Traktat niniejszy mocy obowiązującej.

Polska zobowiązuje się również rozciągnąć na wszystkie Państwa sprzymierzone i stowarzyszone wszelkie ulgi czy przywileje, jakichby w sprawach celnych udzieliła przez czas tego pięcioletniego okresu któremukolwiek z Państw, z którymi od miesiąca sierpnia 1914 roku Państwa sprzymierzone lub stowarzyszone były w stanie wojny, lub jakiemu innemu Państwu, któreby zawarło z Austrią specjalny układ celny, przewidziany w Traktacie Pokoju, który będzie zawarły z Austrią.

Artykuł 16.

Aż do zawarcia powyżej wzmiankowanej Konwencji ogólnej Polska zobowiązuje się traktować na równi ze statkami narodowymi, lub ze statkami Narodu najbardziej uprzywilejowanego, statki wszystkich Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych, które udzielają statkom polskim analogicznego traktowania.

W drodze wyjątku od tego postanowienia wyraźnie przyznaje się Polsce, oraz wszystkim innym Państwom sprzymierzonym i stowarzyszonym prawo zastrzeżenia swego handlu przybrzeżnego dla statków narodowych.

Artykuł 17.

Dopóki nie nastąpi zawarcie pod przewodnictwem Związku Narodów ogólnej Konwencji, mającej zapewnić i utrzymać swobodę komunikacji i tranzytu, Polska zobowiązuje się udzielić na terytorjum polskiem, włączając w to wody terytorjalne, swobodę tranzytu dla osób, towarów, statków, wozów, wagonów i transportów pocztowych, przejeżdżających tranzytem od lub do któregokolwiek z Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych, oraz co się tyczy ułatwień, ciężarów, ograniczeń i wszelkich innych spraw, traktować je przynajmniej z równymi względami, jak osoby, towary, statki, wozy, wagony, pojazdy i transporty pocztowe Polski, lub innej najbardziej uprzywilejowanej narodowości, pochodzenia, importu lub własności.

Wszystkie ciężary, nakładane w Polsce na ten handel tranzytowy, powinny być umiarkowane, z uwzględnieniem warunków tego handlu. Towary tranzytowe będą wolne od wszelkich opłat celnych lub innych. Taryfy ogólne dla handlu tranzytowego przez Polskę, oraz taryfy wspólne między Polską i któremkolwiek Państwem sprzymierzonym lub stowarzyszonym, dopuszczające bezpośrednie bilety lub frachty, będą ustanowione, jeżeli tego rzeczywiście zażąda dane Mo carstwo sprzymierzone lub stowarzyszone.

Swoboda tranzytu rozciągać się będzie na służbę pocztową, telegraficzną i telefoniczną.

Rozumie się, że żadne Państwo sprzymierzone lub stowarzyszone nie będzie miało prawa domagać się dobrodziejstwa tych postanowień dla jakiegokolwiek części swego terytorjum, na którym względem tego samego przedmiotu nie udziela wzajemnego traktowania.

Jeżeli w ciągu okresu 5-letniego od chwili uzyskania mocy obowiązującej przez niniejszy Traktat, Konwencja ogólna, wyżej przewidziana, nie zostanie zawarta pod przewodnictwem Związku Narodów, to Polska w każdej chwili będzie miała prawo położyć kres postanowieniom niniejszego artykułu pod warunkiem, że z góry uprzedzi o tem na 12 miesięcy Sekretarza Jeneralnego Związku Narodów.

Artykuł 18.

Do czasu, zanim nie nastąpi zawarcie Konwencji ogólnej co do urzędzenia międzynarodowego dróg wodnych, Polska zobowiązuje się stosować do systemu rzecznej Wisły (włączając w to Bug i Narew) porządek, określony w artykułach 332 do 337 Traktatu Pokoju z Niemcami dla międzynarodowych dróg wodnych.

Artykuł 19.

Polska zobowiązuje się przystąpić w ciągu 12 miesięcy od dnia zawarcia niniejszego Traktatu do międzynarodowych Konwencji, wyszczególnionych w Aneksie I.

Polska zobowiązuje się przystąpić do wszystkich nowych konwencji, zawieranych z aprobatą Rady Związku Narodów w ciągu pięciu lat od chwili uzyskania przez niniejszy Traktat mocy obowiązującej i mających zastąpić jedną z Konwencji, wyszczególnionych w Aneksie I.

Rząd polski zobowiązuje się zawiadomić w ciągu 12 miesięcy Sekretarjat Jeneralny Związku Narodów, czy Polska życzy sobie lub nie życzy przystąpić do jednej czy obu Konwencji, wyszczególnionych w Aneksie II.

Aż do czasu przystąpienia do dwóch ostatnich Konwencji, wyszczególnionych w Aneksie I, Polska zobowiązuje się, pod warunkiem wzajemności, zapewnić skutecznymi środkami gwarancje własności przemysłowej, literackiej i artystycznej obywateli Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych. W wypadku, gdyby jedno z Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych nieprzystąpiło do powyższych Konwencji, Polska zgadza się nadal zapewniać w tych warunkach rzeczywistą ochronę aż do czasu zawarcia traktatu lub specjalnego w tym celu porozumienia się obustronnego ze wzmiankowa-

nem Państwem sprzymierzonym lub stowarzyszonym.

Do czasu, zanim Polska nie przystąpi do innych Konwencji, wzmiankowanych w Aneksie II, zapewni ona obywatelom Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych korzyści, któreby im były przyznane na mocy powyższych Konwencji.

Pozatem Polska zgadza się, pod warunkiem wzajemności, uznać i ochraniać wszystkie prawa, dotyczące własności przemysłowej, literackiej i artystycznej, należące do obywateli Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych, które to prawa przysługiwały lub przysługiwałyby im, gdyby nie rozpoczęto kroków nieprzyjacielskich na całym terytorjum, które się staje polskiem. W tym celu Polska przyzna im dobrodziejstwo terminów, udzielonych w artykułach 307 i 308 Traktatu z Niemcami.

ANEKSI.

Konwencje telegraficzne i radiotelegraficzne.

Międzynarodowa Konwencja telegraficzna podpisana w St. Petersburgu 10/22 lipca 1875 roku.

Regulamin służby międzynarodowej i taryfy ustalone przez międzynarodową Konferencję telegraficzną w Lizbonie 11 czerwca 1908 r.

Konwencja radio-telegraficzna z dnia 5 lipca 1912 roku.

Konwencje dotyczące kolei.

Konwencje i porozumienia, podpisane w Bernie 14 października 1890 roku, 20 września 1893 roku, 16 lipca 1895, 16 czerwca 1898 i 19 września 1906 roku, oraz bieżące rozporządzenia dodatkowe wydane na podstawie powyższych Konwencji.

Porozumienie z 15 maja 1886 r. o sposobie zamykania wagonów, mających przejść przez komorę celną i protokół z 18 maja 1907 roku.

Porozumienie z 15 maja 1886 r. o jednolitości technicznej dróg i materiału kolejowego, zmodyfikowane 18 maja 1907 r.

Konwencje sanitarne.

Konwencja z 3 grudnia 1903 r.

Konwencje inne.

Konwencja z 26 września 1906 r. o zakazie pracy nocnej dla kobiet, zajętych w przemyśle.

Konwencja z 26 września 1906 r. o zniesieniu używania białego fosforu przy fabrykacji zapalek.

Konwencja z 18 maja 1904 r. i z 4 maja 1910 r. o ściganiu handlu żywym towarem.

Konwencja z 4 maja 1910 r. o zakazie publikacji przeciwnych moralności.

Międzynarodowa Konwencja paryska z 20-go maja roku 1883, przejrzana w Waszyngtonie w 1911 r., o ochronie własności przemysłowej.

Międzynarodowa Konwencja Berneńska z 9-go września 1886 r., przejrzana w Berlinie 15 listopada 1908 r. i uzupełniona przez Protokół dodatkowy, podpisany w Bernie 20 marca 1914 r. o ochronie utworów literackich i artystycznych.

A N E K S II.

Porozumienie madryckie z 14 kwietnia 1891 r. o zakazie podawania fałszywie pochodzenia towarów, przejrzane w Waszyngtonie w 1911 r.

Porozumienie madryckie z 14 kwietnia 1891 r. o międzynarodowym rejestrowaniu znaków fabrycznych, przejrzane w Waszyngtonie w r. 1911.

A r t y k u ł 20.

Wszystkie prawa i przywileje, przyznane Państwom sprzymierzonym i stowarzyszonym, będą przysługiwały również wszystkim Państwom — Członkom Związku Narodów.

A r t y k u ł 21.

Polska weźmie na siebie odpowiedzialność za część rosyjskiego długu publicznego i wszelkich innych zobowiązań finansowych Państwa rosyjskiego, części, którą określi osobna Konwencja między Głównymi Mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi z jednej strony i Polską z drugiej strony. Konwencję tę przygotowuje Komisja powołana przez wspomniane Mocarstwa. W razie, gdyby Komisja nie doszła do porozumienia, kwestje sporne będą natychmiast przedłożone na sąd rozjemczy Związku Narodów.

Niniejszy traktat, którego teksty francuski i angielski będą obowiązującymi, zostanie ratyfikowany. Otrzyma moc obowiązującą równocześnie z Traktatem z Niemcami. Ratyfikacja zostanie złożona w Paryżu. Mocarstwa, których Rząd ma siedzisko poza Europą, będą mogły ograniczyć się do zawiadomienia Rządu Rzeczypospolitej Francuskiej przez swego przedstawiciela dyplomatycznego w Paryżu, że ich ratyfikacja została udzielona i w tym wypadku powinny dostarczyć akt, skoro to tylko będzie możliwe. Zostanie sporządzony protokół złożenia ratyfikacji. Rząd francuski dostarczy wszystkim Mocarstwom, które podpisały Traktat, kopję protokołu złożenia ratyfikacji.

Na dowód czego wymienieni pełnomocnicy obecny Traktat podpisali.

Działo się w Wersalu, dwudziestego ósmego czerwca tyśiąc dziewięćset dziewiętnastego roku; jedyny egzemplarz zostanie złożony w archiwach Rządu Rzeczypospolitej Francuskiej, zaś odpisy autentyczne będą wydane każdemu z Mo-carstw, Traktat podpisujących.

Woodrow Wilson. Robert Lansing. Henry White. E. M. House.

Tasker H. Bliss. D. Lloyd George. A. Bonar
Law. Milner. Arthur James Balfour. George N. Barnes. Chas.
J. Doherty. Arthur L. Sifton

W. M. Hughes. Joseph Cook. Louis Botha. J. Chr. Smuts.
Ed. S. Montagu. Ganga Singh, Maharaja de

Bikaner. G. Clemenceau. S. Pichon. L. L. Klotz. André.
Tardieu. Jules Cambon. Sidney Sonnino. Imperiali. Silvio
Crespi. Saionzi. N. Makino. S. Chinda. K. Matsui.

H. Ijuin. I. J. Paderewski. Roman Dmowski.

W myśl Ustawy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 31. lipca 1919¹⁾, zaznajomiwszy się z postanowieniami niniejszego Traktatu i rozważywszy je, Traktat ten za słuszny uznaliśmy i uznajemy, oświadczamy, że został przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony i przyrzekamy stosować go ściśle. Na dowód tego wydaliśmy akt niniejszy, opatrzony pieczęcią państwową.

w Warszawie, dnia 1 września r. 1919.

(podpisano:)

Józef Piłsudski.

przez Naczelnika Państwa;

Prezydent Rady Ministrów,

Minister Spraw zagranicznych:

I. J. P a d e r e w s k i.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 35, poz. 199 (1920 r.).

USTAWA

O OBYWATELSTWIE PAŃSTWA POLSKIEGO

z dnia 20-go stycznia 1920 r. ¹⁾.

Artykuł 1.

Obywatel polski nie może być jednocześnie obywatelem państwa innego.

Artykuł 2.

Z chwilą ogłoszenia ustawy niniejszej prawo obywatelstwa polskiego służy każdej osobie bez różnicy płci, wieku, wyznania i narodowości, która:

1. jest osiedlona na obszarze Państwa Polskiego, o ile jej nie służy obywatelstwo innego państwa. Za osiedlonego w państwie Polskiem w znaczeniu niniejszej ustawy jest uważany, kto:
 - a) jest zapisany lub ma prawo być zapisanym do ksiąg stałej ludności b. Królestwa Polskiego;
 - b) ma prawo swojszczyzny w jednej z gmin na obszarze Państwa Polskiego, stanowiącym poprzednio część składową Państwa Austriackiego lub Węgierskiego;
 - c) miał już przed 1-ym stycznia 1908 r. z tytułu obywatelstwa niemieckiego stałe miejsce zamieszkania na obszarze Państwa Polskiego, stanowiącym poprzednio część składową Państwa Pruskiego;
 - d) był zapisany do gminy miejskiej lub wiejskiej, albo do jednej z organizacyj stanowych na ziemiach b. Cesarstwa Rosyjskiego, jakie wchodzi w skład Państwa Polskiego;
2. urodziła się na obszarze Państwa Polskiego, o ile nie służy jej obywatelstwo innego Państwa;
3. ponadto której na mocy traktatów międzynarodowych obywatelstwo polskie przysługuje.

1) Dz. Ust. Nr. 7, poz. 44.

Artykuł 3.

Obywatele państw innych pochodzenia polskiego oraz ich potomkowie uznani będą za obywateli Państwa Polskiego, skoro po powrocie do Polskiego Państwa w urzędzie administracyjnym miejsca swego zamieszkania złożą dowody pochodzenia polskiego wraz z oświadczeniem, że chcą być obywatelami polskimi i zrzekają się obywatelstwa innego państwa

Artykuł 4.

Obywatelstwo polskie nabywa się:

1. przez urodzenie,
2. przez uprawnienie, uznanie lub przysposobienie,
3. przez zamążpójście,
4. przez nadanie,
5. przez przyjęcie urzędu publicznego lub przyjęcie do służby wojskowej w Państwie Polskiem, o ile nie uczyniono przeciwnego zastrzeżenia.

Artykuł 5.

Przez urodzenie dzieci ślubne nabywają obywatelstwo ojca, dzieci nieślubne — obywatelstwo matki. Dzieci rodziców niewiadomych, urodzone lub znalezione na obszarze Państwa Polskiego, uważane będą za obywateli polskich, o ile nie wykaże się ich inne obywatelstwo.

Artykuł 6.

Przez uprawnienie, uznanie lub przysposobienie dziecko, liczące nie więcej niż 18 lat, nabywa obywatelstwo ojca lub matki, względnie innej osoby, uznającej lub przysposabiającej.

Artykuł 7.

Przez zamążpójście nabywa obywatelstwo polskie cudzoziemka, poślubiająca obywatela polskiego.

Artykuł 8.

Nadanie obywatelstwa polskiego nastąpić może na prośbę osoby, pragnącej je uzyskać, jeżeli wykaże:

1. że prowadziła nieposzlakowany tryb życia,
2. że przebywa stale przynajmniej od 10 lat w granicach Państwa Polskiego,
3. że posiada środki utrzymania lub zarobkowania dla siebie i swojej rodziny,
4. że posiada znajomość języka polskiego.

Za małoletnich oraz inne osoby, ograniczone w zdolności do działań prawnych, wnoszą prośbę o nadanie im obywatelstwa polskiego ich prawni zastępcy.

Artykuł 9.

W wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, obywatelstwo polskie może być nadane osobom, nie odpowiadającym poszczególnym warunkom z pośród wymienionych w art. 8, zwłaszcza na obszarze b. Cesarstwa Rosyjskiego, jaki wchodzi w skład Państwa Polskiego. W żadnym jednak razie obywatelstwo polskie nie może być nadane osobom, ukaranym przez sądy polskie za przestępstwa, pociągające za sobą ograniczenie praw, dopóki to ograniczenie trwa, tudzież osobom, znajdującym się w stanie upadłości.

Artykuł 10.

Obywatelka polska, która przez zamażpójście za cudzoziemca utraciła obywatelstwo polskie, odzyskuje je, jeżeli po ustaniu tego małżeństwa i osiedleniu się w Polsce złoży odpowiednie oświadczenie w urzędzie administracyjnym miejsca swego zamieszkania.

Artykuł 11.

Utrata obywatelstwa polskiego następuje:

1. przez nabycie obcego obywatelstwa;
2. przez przyjęcie urzędu publicznego lub wstąpienie do służby wojskowej w państwie obcym bez zgody Rządu Polskiego.

Osoby, obowiązane do czynnej służby wojskowej, nabyć mogą obywatelstwo obce nie inaczej, jak po wyjednaniu na to zezwolenia od Ministra Spraw Wojskowych, w przeciwnym razie wobec Państwa Polskiego nie przestaną być uważane za obywateli polskich.

Artykuł 12.

O nadaniu i utracie obywatelstwa polskiego rozstrzyga Minister Spraw Wewnętrznych, po zasięgnięciu w wypadkach nadawania obywatelstwa opinii gminy, w której dana osoba jest zamieszkała, tudzież właściwego urzędu administracyjnego.

Minister Spraw Wewnętrznych jest władny przekazać uprawnienia, wynikające z niniejszego artykułu, władzom administracyjnym II instancji.

Artykuł 13.

Nadanie i utrata obywatelstwa polskiego, o ile inaczej nie zastrzega postanowienie Ministra Spraw Wewnętrznych, rozciąga się na żonę nabywającego lub tracącego obywatelstwo polskie, tudzież na jego dzieci, w wieku do lat 18.

Artykuł 14.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Artykuł 15.

Wykonanie ustawy niniejszej poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Marszałek:

Trampczyński.

Prezydent Ministrów:

L. Skulski.

Minister Spraw Wewnętrznych:

S. Wojciechowski.

UCHWAŁA

O TERMINIE PIERWSZYCH WYBORÓW DO SEJMU I SENATU, NA ZASADZIE NOWEJ ORDYNACJI WYBORCZEJ

z dnia 28. lipca 1922 r. ¹⁾.

W wykonaniu art. 3 ustawy przechodniej z dnia 18. maja 1921 r. do ustawy konstytucyjnej (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 268) Sejm Ustawodawczy oznacza termin wyborów do Sejmu na zasadzie nowej ordynacji wyborczej na niedzielę, dnia 5 listopada 1922 r., a wyborów do Senatu na następną niedzielę, dnia 12 listopada 1922 r. i poleca Panu Naczelnikowi Państwa, aby na podstawie tej uchwały, która ma być ogłoszona w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, zarządził pierwsze wybory do Sejmu i Senatu na zasadzie nowej ordynacji wyborczej.

Marszałek:
Trampczyński.

Prezydent Ministrów:
Artur Śliwiński.

DEKRET
z dnia 18. sierpnia 1922 r. ²⁾

o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Na mocy art. 117, art. 13 ust. 2 ordynacji wyborczej do Sejmu, zawartej w ustawie z dnia 28. lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66 poz. 590), art. 9 ordynacji wyborczej do Senatu, zawartej w ustawie z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66 poz. 591) oraz uchwały Sejmu Ustawodawczego z dn. 28. lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66 poz. 592), — zarządzam wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 592.

²⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 593.

Głosowanie do Sejmu ma się odbyć dnia 5 listopada, a do Senatu dnia 12 listopada 1922 r.

Czynności wyborcze mają być wykonane w terminach oznaczonych w dołączonym do niniejszego dekretu kalendarzu wyborczym.

Dan w Warszawie 18 sierpnia 1922 r.

Naczelnik Państwa:

J. Piłsudski

Prezydent Ministrów:

Juljan Nowak

Minister Spraw Wewnętrznych:

A. Kamiński

Minister Sprawiedliwości:

W. Makowski

Załącznik do dekretu Naczelnika Państwa z dnia 18 sierpnia 1922 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

KALENDARZ WYBORCZY.

Uwaga: daty wymienione oznaczają ostateczne terminy dla poszczególnych czynności wyborczych.

Wszystkie terminy przed dniem głosowania do Senatu dotyczą zarówno wyborów do Sejmu jak i Senatu.

26 sierpnia. 8 najliczniejszych Klubów Poselskich przedstawia Generalnemu Komisarzowi Wyborczemu 8 członków Państwowej Komisji Wyborczej i tyluż ich zastępców (art. 17 ust. 1 i art. 18).

28. sierpnia. Generalny Komisarz Wyborczy na wniosek prezesa właściwego Sądu Apelacyjnego mianuje przewodniczących okręgowych komisji wyborczych (art. 19 ust. 1 i art. 20, ust. 1).

Wojewoda (Komisarz Rządu) mianuje po jednym członku okręgowych komisji wyborczych (art. 19 ust. 1 i art. 20 ust. 1).

Władza administracyjna I instancji ogłasza we wszystkich gminach o ich podziale na obwody głosowania, o lokalu wyborczym i lokalu urzędowym obwodowych komisji wyborczych; jednocześnie o powyższem też władza zawiadamia przewodniczącego komisji wyborczej i Główny Urząd Statystyczny (art. 29).

Generalny Komisarz Wyborczy ogłasza w „Monitorze Polskim“ o składzie osobowym i lokalu urzędowym Państwowej Komisji Wyborczej tudzież o miejscu, czasie, sposobie

i ostatnim terminie zgłaszania państwowych list kandydatów (art. 30).

30. sierpnia. Generalny Komisarz Wyborczy ogłasza w wojewódzkim Dzienniku Urzędowym nominacje przewodniczących okręgowych komisji wyborczych i ich zastępców (art. 20 ust. 1).

Wojewoda (Komisarz Rządu) ogłasza nominacje członków okręgowych komisji wyborczych przez niego mianowanych (art. 20 ust. 1).

Rady miejskie i sejmiki względnie zgromadzenie przelożonych gmin dokonywują wyboru członków okręgowej komisji wyborczej o czym zawiadamia się okręgową komisję wyborczą (art. 19 ust. 3, 4, 5, 6, 7 i art. 20 ust. 2, 3, 4, 5).

1 września. Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej ogłasza skład osobowy komisji w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 20 ust. 10).

Okręgowa komisja wyborcza ogłasza we wszystkich gminach okręgu o dniu wyborów, godzinach głosowania, liczbie posłów, którzy mają być wybrani z okręgu, miejscu, czasie, sposobie i ostatnim terminie zgłaszania kandydatur i oświadczeń o przyłączeniu listy okręgowej do listy państwowej oraz o składzie osobowym i lokalu urzędowym okręgowej komisji wyborczej (art. 31 ust. 1).

2 września. Rada gminna wybiera trzech członków obwodowej komisji wyborczej (art. 22 ust. 7).

7 września. Prezes okręgowej komisji wyborczej zawiadania naczelnika gminy o składzie odnośnych obwodowych komisji wyborczych i podaje o tem do publicznej wiadomości (art. 31 ust. 2 i 3).

Naczelnicy gmin (prezydenci, burmistrzowie, wójtowie, zarządcy obszarów dominialnych) sporządzą dla każdej miejscowości spis wyborców w 3 egzemplarzach (art. 32).

8 września. Naczelnik gminy przesyła 3 egzemplarze spisu wyborców przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej (art. 34 ust. 1).

14 września. Komisja obwodowa przesyła jeden egzemplarz spisu wyborców okręgowej komisji wyborczej (art. 34 ust. 3).

15 września. Obwodowa komisja wyborcza wyklada spisy wyborców do publicznego przeglądu (art. 35).

28 września. Ostatni dzień wyłożenia spisu wyborców do przeglądu.

Zgłaszanie państwowych list kandydatów (art. 58 ust. 1).

30 września. Ostateczny termin wnoszenia reklamacji do obwodowej komisji wyborczej przeciwko pominięciu w spisie lub wpisaniu kogokolwiek nieuprawnionego (art. 35 ust. 4).

5 października. Ostateczny termin zgłaszania sprzeciwów przeciwko reklamacji o wykreśleniu ze spisu (art. 37).

6 października. Kandydaci z list państwowych składają na ręce przewodniczącego komisji wyborczej oświadczenia o zgodzie na ubieganie się o mandat (art. 59 ust. 1).

8 października. Zgłaszanie okręgowych list kandydatów (art. 44).

9 października. Obwodowe komisje wyborcze przesyłają okręgowym komisjom wyborczym 2 egzemplarze spisu wyborców (art. 39 ust. 2).

13 października. Komisja obwodowa przyjmuje napływające sprzeciwy przeciwko wykreśleniu i przesyła je dodatkowo okręgowej komisji wyborczej (art. 39 ust. 3).

16 października. Pełnomocnicy okręgowej listy kandydatów składają na ręce przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej oświadczenie o przyłączeniu listy okręgowej do listy państwowej (art. 57 ust. 1 i 2).

19 października. Okręgowe komisje wyborcze przesyłają obwodowym komisjom wyborczym 2 egzemplarze ostatecznie zatwierdzonego spisu wyborców, jednocześnie 3-cie egzemplarze przesyłają właściwym naczelnikom gmin (art. 40).

23 października. Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej wykląda ustalony ostatecznie spis wyborców do publicznego przeglądu (art. 43 ust. 1).

28 października. Ostatni dzień powtórnego wyłożenia spisu wyborców (art. 43 ust. 1).

5 listopada. Głosowanie do Sejnu.

12 listopada. Głosowanie do Senatu.

8 listopada. Posiedzenie okręgowej komisji wyborczej w celu ustalenia wyniku wyborów do Sejnu (art. 87).

15 listopada. Posiedzenie okręgowej komisji wyborczej w celu ustalenia wyniku wyborów do Senatu. (art. 87).

USTAWA

z dnia 28 lipca 1922 r.¹⁾

ORDYNACJA WYBORCZA DO SEJMU

ROZDZIAŁ I. PRAWO WYBIERANIA

Art. 1.

Prawo wybierania posłów do Sejmu ma, wyjąwszy wojskowych w służbie czynnej, każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw ma ukończonych 21 lat wieku, i w myśl postanowień niniejszej ustawy prawa tego nie jest pozbawiony.

Art. 2.

1. Każdy wyborca ma prawo wybierania tylko w tym okręgu wyborczym, w którym zamieszkuje przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw.

2. Głosować wolno tylko osobiście.

3. Każdy wyborca ma prawo oddania jednego głosu w jednym tylko obwodzie głosowania, w którym zgodnie z przepisami art. 33 ustawy niniejszej zostanie wpisany do spisu wyborców.

Art. 3.

Prawo wybierania nie przysługuje:

1) pozbawionym całkowicie lub częściowo własności, tudzież upadłym dłużnikom — w czasie trwania tego stanu;

2) pozbawionym z mocy orzeczenia sądowego władzy ojcowskiej, względnie rodzicielskiej — w czasie trwania tego stanu;

3) prawomocnie skazanym wyrokiem sądowym, jeśli zarazem orzeczono oddanie, względnie dopuszczalność oddania

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 590.

pod dozór policyjny lub do domu pracy — na czas trwania dozoru lub pobytu w domu pracy — w każdym razie przez lat 3 po prawomocności wyroku, o ile w myśl innych przepisów pozbawienie praw wyborczych nie rozciąga się na czas dłuższy;

4) nadto w b. dzielnicy rosyjskiej prawomocnie skazanym:

- a) za zbrodnie tudzież na kary, z którymi łączy się pozbawienie lub ograniczenie praw (art. 25—30 K. K.), tudzież pozbawionym praw w myśl kodeksu kar głównych i poprawczych;
- b) za przestępstwa, wymienione w art 79 cz. 2, 149, 158 do 160, 168 cz. 2 ust. 2, 212 cz. 2, 274 — 276, 277 cz. 2, 279, 280 cz. 2, 283, 351, 352, 420 ust. 2, 427 — 429, 430 cz. 1, 431, 432, 433 cz. 2, 434, 435 cz. 2, 438 — 441, 442 cz. 3, 445, 446, 466, 500 cz. 1 ust. 2, 502 cz. 2, 505 cz. 1, 515—521, 524—527, 529, 574 cz. 1 i 2, 575—578, 580, 599, 600, 601, 602, 607—619, 620 cz. 3, 657, 658, 665, 673 cz. 2, 674 Kodeksu Karnego z r. 1903 bez względu na wymiar orzeczonej kary;
- c) za przestępstwa, wymienione w art. 284 cz. 2, 285 cz. 2, 289 K. K. z r. 1903, jeżeli orzeczono, jako karę główną, conajmniej karę pozbawienia wolności;
- d) za przestępstwa, wymienione w art. 551, 552 cz. 1, 2 i 3 i 556—559 K. K. z r. 1903, jeżeli orzeczono, jako karę główną, przynajmniej karę trzymiesięcznego więzienia;
- e) za przestępstwa, przewidziane w części XXXII, XXXIII i XXXVI K. K. z r. 1903, jeśli ustawa przewiduje karę więzienia lub karę surowszą;
- f) za przestępstwa przewidziane w części IV i XXXVII K. K. z r. 1903, jeżeli ustawa przewiduje karę więzienia, zastępującego dom poprawy;
- g) za przestępstwa, przewidziane w ustawie z dnia 20-go lutego 1920 r. w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej (Dz. U. R. P. Nr. 20 poz. 104), jeśli wymierzono karę więzienia;
- h) za występki, przewidziane w dekreście z dnia 8 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Dz. P. P. P. Nr. 5 poz. 96), jeśli wymierzono karę pozbawienia wolności;
- i) za przestępstwa, polegające na lichwiarskim wyzysku:

pozbawienie prawa wybierania rozciąga się na czas trwania skutków, przewidzianych w art. 25—30 K. K., a zresztą ustaje z upływem lat 3 po odbyciu kary, o ile przepis szczególny nie zawiera innego postanowienia;

5) w b. dzielnicy austriacko-węgierskiej prawomocnie skazanym:

- a) za zbrodnie, przewidziane w austr. ustawie karnej, tudzież za przekroczenia kradzieży, sprzeniewierzenia i uczestnictwa w tychże, oszustwa i kuplerstwa (§§ 460, 461, 463, 464, 512 Ust. Karn.);
- b) za przestępstwa, przewidziane w § 1 ustawy z dnia 28. maja 1881 r. o środkach zaradczych przeciw nierzetelnemu postępowaniu w czynnościach kredytowych (Dz. P. P. Nr. 47), względnie w §§ 2, 3 i 4 ces. roz. z dnia 12 października 1914 r. (Dz. P. P. Nr. 275);
- c) za przestępstwa, przewidziane w § 1 ustawy z dnia 25. maja 1883 r. o przepisach karnych przeciwko udaremnieniu egzekucji (Dz. P. P. Nr. 78);
- d) za przekroczenia, przewidziane w § 1, 2, 3, 4 i 5 ustawy z dnia 24 maja 1885 r., zawierającej postanowienia karne o dopuszczalności osadzenia w domach pracy przymusowej lub zakładach poprawczych (Dz. P. P. Nr. 89);
- e) za przekroczenia, przewidziane w § 1 ustawy z dnia 19 lipca 1877 r., zawierającej przepisy, mające na celu położenie tamy opilstwu (Dz. P. P. Nr. 67) i w §§ 523 i 524 Ust. Karn., jeśli orzeczono karę aresztu;
- f) za przestępstwa, przewidziane w §§ 66—69 ustawy z dnia 5 lipca 1912 r. w przedmiocie wprowadzenia nowej ustawy o sile zbrojnej (Dz. P. P. Nr. 128), o ile przestępstwo popełniono przeciwko polskiej sile zbrojnej;
- g) za przestępstwa, przewidziane w ustawie z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 449), względnie poprzednio obowiązujących w tym przedmiocie przepisach, jeśli ze skazaniem łączy się te same skutki, co ze skazaniem za przekroczenie oszustwa;
- h) za występki przewidziane w ustawie z dnia 26 stycznia 1907 r. w przedmiocie postanowień karnych, mających na celu ochronę wyborów (Dz. P. P. Nr. 18), a to na czas, określony w § 14 tejże ustawy;
- i) za przestępstwa, przewidziane w §§ 11, 18 i 19 ustawy z dnia 16 stycznia 1896 r. o kupczeniu żywnością i niektórymi przedmiotami użytkowemi (Dz. P. P. Nr. 89, z r. 1897);

pozbawienie prawa wybierania, o ile skutków karno-sądowych skazania nie uchylono wcześniej, ustaje przy zbrodniach, wymienionych w § 6 ust. 1—10 ustawy z dnia 15 listopada 1867 r. (Dz. P. P. Nr. 131), z chwilą odbycia kary, przy zbrodniach, za które orzeczono karę conajmniej pięcioletniego pozbawienia wolności — po dziesięciu latach po odbyciu kary, przy innych zbrodniach — po latach pięciu po odbyciu kary, zaś przy występkach i przekroczeniach — po upływie lat trzech po odbyciu kary;

6) w b. dzielnicy pruskiej:

- a) pozbawionym prawomocnym wyrokiem sądowym obywatelskich praw honorowych, a to na czas trwania tego stanu;
- b) prawomocnie skazanym za kradzież i sprzeniewierzenie (cz. 2 rozdział XIX Kodeksu Karnego, obowiązującego w byłej dzielnicy pruskiej), oszustwo i nieuczciwość (cz. 2 rozdział XXII Kodeksu), lichwiarski wyzysk, kuplerstwo, tudzież za zbrodnie i występki odnoszące się do wykonywania praw obywatelskich (cz. 2 rozdział V Kodeksu), tudzież za przestępstwa, przewidziane w dekreście z dnia 2 maja 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Tygodnik Urzędowy Poznański Nr. 11 poz. 49), a to w braku innych przepisów prawnych na przeciąg lat trzech po odbyciu kary;

7) prawomocnie skazanym przez sądy wojskowe za przestępstwa pospolite, wyszczególnione powyżej w ustępach 4, 5, i 6, oraz za przestępstwa wojskowe, jeśli orzeczono utratę obywatelskich praw honorowych lub postąpiono w myśl art. 23, 24, 42 i 43 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. w przedmiocie wprowadzenia w życie wojskowego Kodeksu Karnego (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 369).

Art. 4.

Kto w myśl art. 3 został pozbawiony prawa wybierania na obszarze jednej dzielnicy, traci to prawo na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

ROZDZIAŁ II. WYBIERALNOŚĆ

Art. 5.

1. Wybieranymi do Sejmu mogą być wszyscy obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, posiadający prawo wybierania, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od

miejsca zamieszkania w kraju lub zagranicą, którzy do dnia ogłoszenia wyborów ukończyli 25 lat.

2. O zakwestjonowanym prawie wybieralności rozstrzyga wyłącznie Sąd Najwyższy.

Art. 6.

1. Państwowi urzędnicy administracyjni wszelkich dekansterji oraz sędziowie i urzędnicy sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach wyborczych, w których pełnią swą służbę.

2. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących służbę przy władzach centralnych.

Art. 7.

1. Pracownicy państwowi i samorządowi z wyjątkiem ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni z chwilą wyboru na posła otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop bezpłatny.

2. Lata, spędzone na wykonywaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

Art. 8.

Wojskowi w razie wyboru na posła zostają na czas trwania mandatu poselskiego przeniesieni w stan nieczynny ze zwolnieniem od wszelkiej zależności służbowej bez prawa noszenia munduru.

ROZDZIAŁ III.

LICZBA POSŁÓW, OKRĘGI WYBORCZE I OBWODY GŁOSOWANIA

Art. 9.

Wyborcy z całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej wybierają 444 posłów, z których 372 przypada na listy, wystawione w okręgach, a 72 na listy państwowe.

Art. 10.

1. Dla przeprowadzenia wyborów obszar Rzeczypospolitej Polskiej dzieli się na okręgi wyborcze.

2. Wykaz okręgów wyborczych i liczbę posłów, przypadających na każdy okręg wyborczy, wyszczególnia się w załączniku do niniejszej ustawy.

3. Powiaty przyjmuje się w takich granicach, jakie mieć one będą w dniu ogłoszenia wyborów.

4. W razie utworzenia nowego powiatu włącza się go do

tego okręgu wyborczego, do którego należała większa część ludności, zamieszkałej w jego granicach.

Art. 11.

Podział na okręgi wyborcze oraz liczba posłów, przypadająca na poszczególne okręgi, będą określane osobną ustawą po każdym powszechnym spisie ludności.

Art 12.

1. Każdy okręg wyborczy dzieli się na obwody głosowania.

2. Władza administracyjna I instancji przeprowadza podział na obwody głosowania, wyznaczając jednocześnie lokal wyborczy, — o ile możliwości, w środku każdego obwodu, bacząc na to, aby w związku ze stosunkami miejscowymi możliwie równomiernie ułatwić wszystkim wyborcom korzystanie z prawa wybierania, tudzież przestrzegając następujących warunków:

- 1) żeby żaden obwód nie liczył więcej, aniżeli 3000 mieszkańców;
- 2) żeby żaden wyborca nie miał z mieszkania dalej do lokalu wyborczego, aniżeli 6 klm.;
- 3) żeby nie tworzone obwodów, składających się z różnych gmin, a względnie i części tychże.
3. W granicach powyższych postanowień jest dozwolone:
 - 1) łączenie kilku wsi (osad, miejscowości), jako całości, w jeden obwód głosowania;
 - 2) dzielenie większych wsi (osad, miejscowości), na dwa lub więcej samoistnych obwodów głosowania;
4. Odstępstwa od tych warunków są dopuszczalne tylko ze względu na niewykonalność.

ROZDZIAŁ IV.

ZARZĄDZENIE I OGŁOSZENIE WYBORÓW

Art. 13.

1. Wybory zarządza Prezydent Rzeczypospolitej najpóźniej w tydzień po wygaśnięciu mandatów poprzedniego Sejmu (art. 11 Konstytucji), o ile nie znajdzie zastosowania art. 26 Konstytucji.

2. Zarządzenie to będzie ogłoszone w Dzienniku Ustaw i ma zawierać kalendarz wyborczy, z oznaczeniem miesiąca i dnia, w którym upływają terminy, przewidziane w ordynacji.

Art. 14.

1. W akcie zarządzenia wyborów ma być oznaczony dzień głosowania, który przypaść powinien na niedzielę.

2. Głosowanie odbywa się jednego dnia w całym Państwie. Głosowanie wyznaczone będzie najwcześniej na 78-y dzień po dniu ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw.

ROZDZIAŁ V. KOMISJE WYBORCZE

Art. 15.

1. Dla przeprowadzenia wyborów będą ustanowione:
 - 1) Państwowa Komisja Wyborcza;
 - 2) okręgowe komisje wyborcze po jednej dla każdego okręgu wyborczego;
 - 3) obwodowe komisje wyborcze po jednej dla każdego obwodu głosowania.

2. Państwowa Komisja Wyborcza i okręgowe komisje wyborcze będą ustanowione niezwłocznie po ogłoszeniu wyborów, obwodowe zaś komisje wyborcze — niezwłocznie po podziale okręgu na obwody.

3. Okręgowe i obwodowe komisje wyborcze rozwiązują się po ukończeniu czynności wyborczych. Państwowa zaś Komisja Wyborcza urzęduje aż do wygaśnięcia mandatów (art. 11 Konstytucji), względnie aż do rozwiązania Sejmu (art. 26 Konstytucji).

Art. 16.

1. Nadzór nad czynnościami komisji wyborczych sprawuje Generalny Komisarz Wyborczy.

2. Generalnego Komisarza Wyborczego i jego zastępcę mianuje na wniosek Prezesa Rady Ministrów Prezydent Rzeczypospolitej z pomiędzy trzech kandydatów, przedstawionych przez zebranie Prezesów Sądu Najwyższego.

Art. 17.

1. Państwowa Komisja Wyborcza składa się z Generalnego Komisarza Wyborczego, jako przewodniczącego, oraz z 8 członków, względnie 8 ich zastępców, przedstawionych Generalnemu Komisarzowi Wyborczemu przez ośm najliczniejszych klubów poselskich ustępującego Sejmu.

2. Mężowie zaufania, delegowani przez pełnomocników ważnie zgłoszonych państwowych list wyborczych, po jednym od każdej listy, mają prawo uczestniczenia we wszystkich zebraniach Państwowej Komisji Wyborczej z głosem doradczym w sprawach dotyczących ich list.

3. Zastępcę Generalnego Komisarza Wyborczego, jakoteż zastępcy innych członków, wchodzi w skład komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępują.

Art. 18.

Uprawnione kluby poselskie zakomunikują Generalnemu Komisarzowi Wyborczemu imię, nazwisko, zawód i dokładny adres każdego z wydelegowanych członków komisji i zastępców przed upływem 8 dni od dnia ogłoszenia wyborów.

Art. 16.

1. Okręgowa komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 5 członków. Przewodniczącym komisji, względnie jego zastępcą, jest sędzia, urzędujący w okręgu wyborczym, a mianowany przez Generalnego Komisarza Wyborczego na wniosek prezesa sądu apelacyjnego, właściwego dla siedziby komisji.

2. Jednego członka komisji względnie jego zastępcę, mianuje wojewoda, właściwy dla siedziby komisji. W okręgu wyborczym Nr. 1 (m. st. Warszawa) mianuje go Komisarz Rządu.

3. Co do wyboru 4 członków komisji, tudzież 4 ich zastępców, mają zastosowanie przepisy następujące.

4. W okręgach wyborczych Nr. 1, 13, 34, 41 i 50 (m. st. Warszawa, Łódź, Poznań, Kraków i Lwów) wybiera ich rada miejska.

5. W innych okręgach wyborczych wybiera 2 członków komisji i ich zastępców rada miejska miasta, w którem komisja ma swoją siedzibę, 2 członków zaś i ich zastępców wybiera sejmik powiatowy tego powiatu, w obrębie którego komisja ma swoją siedzibę.

6. Jeżeli w obrębie powiatu sejmik powiatowy nie istnieje, wybiera 2 członków komisji i ich zastępców zgromadzenie przełożonych gmin tego powiatu.

7. Rady powiatowe w Małopolsce nie są uważane za sejmik powiatowy w myśl niniejszego artykułu.

8. Zastępca przewodniczącego i zastępcy innych członków wchodzi w skład komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępują.

Art. 20.

1. Generalny Komisarz Wyborczy, względnie wojewoda (Komisarz Rządu) dokona nominacji, przewidzianych w art. 19, najpóźniej w 10 dni po dniu ogłoszenia wyborów. Nominacje należy ogłosić najpóźniej w 12 dniu po dniu ogłoszeniu wyborów w wojewódzkim Dzienniku Urzędowym.

2. Starosta, względnie prezydent miasta (burmistrz), zwoła bezzwłocznie po ogłoszeniu wyborów posiedzenie sejmiku, względnie rady miejskiej, celem dokonania wyboru członków komisji i ich zastępców.

3. Przewodniczących gmin zaprasza starosta dla dokonania wyboru conajmniej na 4 dni przed dniem wyboru.

4. Wybór powinien być w każdym razie dokonany w ciągu 12 dni od dnia ogłoszenia wyborów.

5. Gdyby do dni dwunastu wybór z jakichkolwiek powodów nie był dokonany, mianuje przewodniczący okręgowej komisji wyborczej brakujących członków, którzy urzędować będą aż do chwili dokonania prawomocnego wyboru. Mianowanie takie musi być niezwłocznie w okręgu specjalnie ogłoszone wraz z motywami.

6. Wybór odbywa się kartkami. Za wybranych uważa się tych, którzy otrzymali największą ilość głosów. W razie równości rozstrzyga los, wyciągnięty przez starostę, względnie prezydenta miasta (burmistrza).

7. Przewodniczący zawiadomi zebranych bezzwłocznie o wynikach głosowania i prześle protokół wyboru z dokładnym adresem wybranych przewodniczącemu okręgowej komisji wyborczej.

8. Ewentualne protesty przeciwko wyborom należy wnieść najpóźniej przed upływem 14 dni od dnia ogłoszenia wyborów do przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej. Protesty rozstrzyga senat sądu okręgowego, składający się z trzech sędziów, wyznaczonych przez prezesa sądu, w której zaś dzielnicy pruskiej — wojewódzki sąd administracyjny.

9. W razie unieważnienia wyborów należy zarządzić bezzwłocznie nowe wybory. Członkowie, wybrani w poprzednim wyborze, urzędują aż do dokonania nowego wyboru.

10. Najpóźniej 14 dnia po dniu ogłoszenia wyborów ogłosi przewodniczący okręgowej komisji wyborczej jej skład w wojewódzkim Dzienniku Urzędowym.

Art. 21.

1. Przy okręgowych komisjach wyborczych ustanowieni będą komisarze wyborczy, mianowani przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. Okręgowe komisje wyborcze są obowiązane podawać swe decyzje na piśmie do wiadomości komisarza wyborczego w przeciągu 48 godzin.

3. Komisarz wyborczy ma prawo w ciągu dalszych 48 godzin zaskarżania orzeczeń komisji do Sądu Najwyższego tylko z powodu niezachowania przepisów prawa.

4. Zaskarżenie nie wstrzymuje postępowania wyborczego.

5. Komisarzowi wyborczemu przysługuje prawo przeglądania wszelkich aktów wyborczych.

Art. 22.

1. Obwodowa komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 4 członków.

2. Przewodniczącego komisji i jego zastępcę mianuje okręgowa komisja wyborcza na pierwszym swoim posiedzeniu.

3. Jednego członka komisji i tegoż zastępcę mianuje władza administracyjna I instancji, 3 zaś członków i tyluż zastępców wybiera rada gminna gminy, w której jest położony lokal wyborczy, przeznaczony dla komisji, tam zaś, gdzie rady gminnej nie ma, uprawnienie to przechodzi na zebranie sołtysów wsi, wchodzących w skład gminy, a w b. dzielnicy austro-węgierskiej na komisarza rządowego, który dokonywa nominacji na podstawie propozycji rady przybocznej.

4. Zastępcy wchodzi w skład komisji tylko w razie nieobecności członka, którego zastępują.

5. Przewodniczący i wszyscy członkowie komisji i ich zastępcy powinni być wyborcami obwodu, względnie gminy, której obwód jest częścią.

6. Od tej zasady wolno w razie konieczności odstąpić, o ile chodzi o członka, mianowanego przez władzę polityczną, za zgodą okręgowej komisji wyborczej.

7. Dla dokonania wyboru 3 członków zwoła przełożony gminy radę gminną (zebranie gminne) najpóźniej na 15 dzień po dniu ogłoszenia wyborów.

8. Wybór odbywa się kartkami, przyczem przepisy art. 20 ust. 3 i 6 znajdują zastosowanie.

9. O wyborze zawiadomi przełożony gminy bezzwłocznie prezesa okręgowej komisji wyborczej. Jeżeli zawiadomienie to nie nadejdzie do prezesa okręgowej komisji wyborczej najpóźniej przed upływem 18 dni po ogłoszeniu wyborów, mianuje 3 członków komisji obwodowej i ich zastępców okręgowa komisja wyborcza. Członkowie ci urzędują aż do ich odwołania przez prezesa okręgowej komisji wyborczej, co nastąpi po dokonaniu wyboru przez radę gminną.

Art. 23.

1. Do powzięcia uchwały w Państwowej Komisji Wyborczej niezbędna jest obecność Generalnego Komisarza Wyborczego, względnie jego zastępcy, i przynajmniej 4 członków, do powzięcia zaś uchwały w okręgowej i obwodowej komisji wyborczej — obecność przewodniczącego, względnie jego zastępcy i przynajmniej 2 członków.

2. Uchwały komisji zapadają zwykłą większością głosów. Przewodniczący nie głosuje, a w razie równości głosów — rozstrzyga.

Art. 24.

1. Jeden z członków komisji prowadzi protokół obrad komisji.

2. Protokoły powinny być podpisane przez wszystkich obecnych na zebraniu członków komisji.

Art. 25.

1. Członkiem Komisji Państwowej, okręgowej i obwodowej może być tylko osoba, posiadająca prawo wybierania w myśl art. 1 i umiejąca czytać i pisać po polsku.

2. Kandydat na posła nie może brać udziału w pracach komisji wyborczej i obwodowej.

Art. 26.

1. Godność członków komisji wyborczych jest honorowa; od jej przyjęcia nikt nie może się uchylać bez usprawiedliwionych przyczyn. Członkowie komisji wyborczych, którzy uchylają się od spełnienia swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do 20.000 mk.

2. Uiszczenie kary nie uwalnia od obowiązku wynikającego z niniejszego artykułu.

3. Skazanie po raz trzeci powoduje wykreślenie z listy członków komisji.

4. Kary nakłada przewodniczący okręgowej komisji wyborczej, zaś na członków Państwowej Komisji Wyborczej — Generalny Komisarz Wyborczy.

5. Przeciw orzeczeniom karnym, tudzież przeciw zarządzeniu wykreślenia z listy członków komisji przysługuje dotkniętemu odwołanie do pełnej komisji.

Art. 27.

Osoby, wchodzące w skład komisji wyborczych, podczas urzędowania pozostają pod ochroną prawa, przysługującą urzędnikom państwowym.

Art. 28.

1. Członkowie komisji wyborczych, o ile wskutek udziału w pracach wyborczych ponieśliby dotkliwy uszczerbek w swym zarobku dziennym, otrzymują za dni rzeczywistej pracy diety, o ile mieszkają poza miejscem urzędowania — również zwrot kosztów podróży.

2. Wysokość diet i kosztów podróży określi Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

ROZDZIAŁ VI. PUBLICZNE OGŁOSZENIA W GMINACH

Art. 29.

1. Najpóźniej 10 dnia od daty ogłoszenia wyborów władza administracyjna I instancji poda do publicznej wiadomości we wszystkich gminach zarządzenia o ich podziale, względnie ugrupowaniu w obwody głosowania, o lokalu wyborczym i lokalu urzędowym obwodowych komisji wyborczych.

2. Jednocześnie powyższe wiadomości zakomunikowane być mają okręgowej komisji wyborczej i Głównemu Urzędowi Statystycznemu.

Art. 30.

Najpóźniej w 10 dni od dnia ogłoszenia wyborów ogłosi Generalny Komisarz Wyborczy w Monitorze Polskim skład osobowy i lokal urzędowy Państwowej Komisji Wyborczej, tudzież miejsce, czas, sposób i ostatni termin zgłaszania państwowych list kandydatów. W ogłoszeniu powinny być powtórzone przepisy art. 58 i 59 niniejszej ustawy.

Art. 31.

1. Najpóźniej w 14 dniu od daty ogłoszenia wyborów okręgowa komisja wyborcza ogłosi publicznie we wszystkich gminach okręgu wyborczego dzień wyborów, godziny głosowania, liczbę posłów, którzy mają być wybrani w okręgu, miejsce, czas, sposób i ostatni termin zgłaszania kandydatur i oświadczeń w myśl art. 58, wreszcie skład osobowy i lokal urzędowy okręgowej komisji wyborczej.

2. Najpóźniej w 20 dni po dniu ogłoszenia wyborów za wiadamia prezes okręgowej komisji wyborczej naczelnika gminy o składzie obwodowych komisji wyborczych i podaje go do publicznej wiadomości.

3. Ogłoszenia te, jak również ogłoszenia, przepisane w art. 29, i wszelkie dalsze zmiany powinny być wykonane przez rozlepienie plakatów we wszystkich zamieszkałych miejscowościach, przynajmniej po jednym w każdej, i powinny być utrzymane, a w razie potrzeby zastępowane nowymi do końca procedury wyborczej; pozatem ogłoszenia te powinny być wykonane w sposób, zwykle w danej gminie używany przy ogłoszeniu rozporządzeń.

ROZDZIAŁ VII. SPISY WYBORCÓW

Art. 32.

1. Naczelnicy gmin (prezydenci, burmistrzowie, wójtowie, zarządcy obszarów dominjalnych) najpóźniej do dnia 20 od

daty ogłoszenia wyborów sporządzą dla każdej miejscowości spis wyborców w trzech egzemplarzach.

2. Jeżeli miejscowość jest podzieloną na dwa lub więcej obwodów głosowania, należy ułożyć spis dla każdego obwodu z osobna.

3. Spis wyborców będzie ułożony w miejscowościach, w których przeprowadzono numerację domów wedle ulic i placów, w porządku abecedowym ulic i placów, do obwodów przydzielonych. Dla każdej ulicy i placu należy podać domy, numerowane w porządku numerów domów, począwszy od numeru najniższego, dla każdego zaś domu — wyborców, w domu tym w dniu ogłoszenia wyborów zamieszkałych, w porządku abecedowym.

4. W miejscowościach, w których numerowanie domów jest przeprowadzone bez wymienienia ulic lub placów, należy w spisie umieścić domy w porządku numerów, poczynając od numeru najniższego, dla każdego zaś domu należy wyszczególnić wyborców w porządku abecedowym.

5. W miejscowościach, w których numerowanie nie zostało przeprowadzone, należy spis wyborców sporządzić w porządku abecedowym.

6. Dla każdego wyborcy należy wpisać nazwisko w porządku abecedowym, zawód, dzień, miesiąc i rok urodzenia, względnie wiek, wreszcie datę, od kiedy mieszka w obwodzie głosowania.

7. Wzór formularza dla spisu wyborców ustali rozporządzenie wykonawcze.

8. W każdym obwodzie będzie oprócz spisu urzędowego, w powyższy sposób sporządzonego, wyłożony razem z nim do przejrzania także spis abecedowy ogólny z podaniem adresów wyborców.

9. W miastach, liczących więcej niż 10.000 mieszkańców, każdy wyborca może w ciągu dni 10 od ogłoszenia wyborów żądać od naczelnika gminy odbitki spisu wyborców. Naczelnik gminy wyda odbitkę zamawiającemu najpóźniej 21 dnia po dniu ogłoszenia wyborów za zwrotem kosztów, przypadających za jeden egzemplarz sporządzonej odbitki.

Art. 33.

Wyborcę należy wpisać do spisu wyborców tej miejscowości, względnie tego obwodu głosowania, w którym mieszkał w przededniu ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw.

• Art. 34.

1. Najpóźniej 21 dnia od ogłoszenia wyborów prześle naczelnik gminy trzy egzemplarze spisu wyborców przewodni-

czącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej, który zwoła komisję natychmiast i przedłoży jej spis do zbadania i zatwierdzenia.

2. Komisja ma prawo badania materiałów, na których podstawie sporządzone zostały spisy wyborców, i żądania od naczelnika gminy wyjaśnień.

3. Najpóźniej 27 dnia od ogłoszenia wyborów prześle komisja obwodowa jeden egzemplarz zatwierdzonego spisu wyborców okręgowej komisji wyborczej, równocześnie zaś ogłasza publicznie w gminie w sposób, używany do ogłoszeń gminnych, iż spis wyborców będzie wyłożony do przejrzania w lokalu komisji.

Art. 35.

1. Spisy wyborców będą wyłożone do przejrzania, począwszy od 28 dnia od ogłoszenia wyborów, przez dni 14 w lokalu urzędowym obwodowej komisji wyborczej, codziennie przez 6 godzin i to w takiej porze, by ułatwić wszystkim wyborcom przejrzanie spisu.

2. Prawo przeglądania spisu wyborców uprawnia także do robienia notatek i wyciągów ze spisu w sposób nieuniemożliwiający innym osobom przeglądania.

3. Godziny urzędowe komisji obwodowej będą ogłoszone w sposób, w danej miejscowości używany.

4. Najpóźniej do 42 dnia od daty ogłoszenia wyborów każdy obywatel ma prawo wnieść do komisji obwodowej reklamację przeciw pominięciu jego samego, lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, jak również przeciw wpisaniu tamże kogokolwiek nieuprawnionego.

5. Reklamacje mogą być zgłaszane pisemnie lub ustnie do protokołu i powinny być poparte dowodami, o ile nie dotyczą faktów powszechnie znanych.

6. Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane.

Art. 36.

1. Reklamacje przeciw pominięciu osoby, uprawnionej do wybierania, załatwia komisja obwodowa niezwłocznie, wydaje w tej mierze decyzję i uzupełnia stosownie do niej spis wyborców.

2. W razie potrzeby może komisja obwodowa zażądać od żalącego się uzupełnienia przedłożonych dowodów.

3. Odmowną swoją decyzję komisja obwodowa osobie, pominiętej w spisie, doręcza w sposób, w art. 37 ust. 2 przepisany, i jednocześnie ogłasza ją przez wywieszenie obwieszczenia w lokalu komisji.

Art. 37.

1. O wniesieniu reklamacji przeciw wpisaniu do spisu wyborców osoby, nieuprawnionej do wybierania, komisja obwodowa jest obowiązana w przeciągu 24 godzin zawiadomić osobę, której prawo wybierania zostaje podane w wątpliwość, z pouczeniem, iż służy jej prawo w ciągu 3 dni od daty doręczenia zawiadomienia, nie później wszakże niż do 48 dnia od ogłoszenia wyborów, wnieść na piśmie lub ustnie do protokołu sprzeciw, popierając go dowodami.

2. Doręczenie nastąpić musi albo przez pocztę za receptem zwrotnym, albo za potwierdzeniem odbioru do rąk własnych lub pełnoletniego członka rodziny, względnie domownika osoby, której prawo wybierania zaczęto.

3. Komisja obwodowa rozpatruje reklamacje oraz ewentualnie wniesione sprzeciwy i wydaje decyzje.

4. Doręczenie decyzji stronom interesowanym następuje w sposób, w ustępie 2 przepisany, jednocześnie komisja obwodowa ogłasza ją przez wywieszenie obwieszczenia w lokalu komisji.

Art. 38.

1. Przeciw decyzjom obwodowej komisji wyborczej przysługuje każdemu wyborcy prawo zażalenia do okręgowej komisji wyborczej.

2. Jeżeli chodzi o osoby, w art. 36 ust. 3 i w art. 37 ust. 4 wymienione, należy zażalenie to wnieść przez właściwą komisję obwodową w ciągu dni trzech od daty doręczenia; dla innych w ciągu dni trzech od daty ogłoszenia decyzji.

Art. 39.

1. W razie uprawomocnienia się decyzji komisji obwodowej prostuje ona odpowiednio do nich spisy wyborców.

2. Najpóźniej 52-go dnia od daty ogłoszenia wyborów komisje obwodowe przesyłają okręgowym komisjom wyborczym obydwie egzemplarze sprostowanych i uzupełnionych przez siebie spisów wyborców wraz z aktami wniesionych reklamacji, sprzeciwów oraz zażaleń przeciw powziętym decyzjom.

3. Sprzeciwy, napływające do komisji obwodowych do dnia 56 po ogłoszeniu wyborów włącznie, mają być niezwłocznie przesłane dodatkowo komisji okręgowej.

Art. 40.

Okręgowe komisje wyborcze rozpatrują wniesione zażalenia, rozstrzygają je i na tej podstawie ustalają ostatecznie spisy wyborców, a zatwierdziwszy je, przesyłają obydwie

egzemplarze najpóźniej 62-go dnia od daty ogłoszenia wyborów obwodowym komisjom wyborczym, uzgadniając jednocześnie podług nich trzecie egzemplarze, poprzednio otrzymane (art. 34), które odsyłają do właściwego naczelnika gminy (art. 32).

Art. 41.

1. Prawo zaskarżania powyższych decyzji okręgowych komisji wyborczych przysługuje jedynie osobom, których prava wybierania one dotyczą, tudzież okręgowym komisarzom wyborczym tylko z powodu niezachowania przepisów prawa. Skarga ma być wniesiona do Najwyższego Sądu bezpośrednio, a to przez osobę, której prava wybierania decyzja dotyczyła, w ciągu 48 godzin od doręczenia decyzji, zaś przez okręgowych komisarzy wyborczych w ciągu 48 godzin od ogłoszenia tejże.

2. Co do składu Sądu Najwyższego i postępowania przed nim znajdują zastosowanie przepisy art. 105 i następnych niniejszej ustawy.

3. Postępowanie, wszczęte na podstawie takiej skargi, nie wstrzymuje ustalenia list wyborczych i dalszego postępowania wyborczego.

Art. 42.

Od chwili zatwierdzenia spisu wyborców przez okręgową komisję wyborczą (art. 39) wolno w spisie czynić poprawki tylko na mocy wyroku Sądu Najwyższego, którego oryginał lub odpis, uwierzytelniony sądownie albo notarialnie, powinien być dołączony do aktów. Pozatem nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślać zaś z listy wolno tylko osoby zmarłe za przedłożeniem urzędowego świadectwa skonu, które będzie dołączone do aktów wyborczych.

Art. 43.

1. Najpóźniej w 66-ym dniu od daty rozpisania wyborów wyłoży przewodniczący obwodowej komisji wyborczej zatwierdzony ostatecznie spis wyborców (art. 40) do publicznego przeglądu przez dni 5 w lokalu urzędowym komisji.

2. Co do prava przeglądania spisu oraz godzin jego wyłożenia, mają zastosowanie przepisy art. 35. Wyłożenie to ma te same skutki, co doręczenie decyzji wyborczej zainteresowanemu wyborcy w wypadkach reklamacji, sprzeciwu i zażalenia.

ROZDZIAŁ VIII. LISTY KANDYDATÓW

Art. 44.

1. Kandydatury poselskie w okręgu wyborczym powinny być zgłaszane pisemnie na ręce przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej nie później, niż 30 dnia przed dniem wyborów.

2. Kandydatura może być zgłoszona tylko za zgodą kandydata. Odnośne oświadczenie, zaopatrzone jego własnoręcznym podpisem, powinno być wręczone przewodniczącemu okręgowej komisji wyborczej nie później, niż 22 dnia przed dniem wyborów. Oświadczenie to musi ponadto zawierać stwierdzenie, że kandydat uważa się za obywatela Państwa Polskiego i że wedle swej najlepszej wiedzy posiada bierne prawo wyborcze. W braku takiego oświadczenia należy wykreślić kandydata z listy.

3. Nikt nie może być w tym samym okręgu wyborczym zgłoszony na dwóch lub więcej listach kandydatów.

Art. 45.

Zgłoszenie winno być podpisane łącznie lub na oddzielnych deklaracjach najmniej przez 50 wyborców, zamieszkałych w okręgu wyborczym.

Art. 46.

Liczba kandydatów na liście okręgowej nie może przewyższać dwukrotnej liczby posłów, przypadających na dany okręg.

Art. 47.

1. Zgłaszający okręgową listę kandydatów powinni jednocześnie w pisemnym oświadczeniu wskazać swego pełnomocnika, uprawnionego do porozumiewania się z władzami wyborczymi i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie zgłoszenia.

2. Oprócz pełnomocnika należy równocześnie wskazać jego zastępcę.

3. Większość podpisanych na zgłoszeniu listy kandydatów może oświadczyć pisemnie, iż odwołuje pełnomocnika, względnie jego zastępcę, i mianuje nowego pełnomocnika, względnie nowego zastępcę. Oświadczenie to będzie uznane za ważne, jeżeli dla każdej osoby podpisującej będą wyszczególnione dane, wskazane w art. 48, i jeżeli własnoręczność podpisu będzie potwierdzona przynajmniej przez przełożonego gminy albo przez przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej.

4. Nowomianowany pełnomocnik wstępuje w miejsce pełnomocnika odwołanego z chwilą, gdy komisja stwierdzi, iż odwołanie zostało dokonane zgodnie z przepisami niniejszego artykułu.

5. Komisja jest obowiązana zgłoszone odwołanie niezwłocznie rozpatrzyć i załatwić.

Art. 48.

Wyborcy, podpisujący zgłoszenie okręgowej listy kandydatów, powinni podać obok swojego czytelnego podpisu swój wiek, zawód i dokładny adres tak, by co do osoby podpisującego nie mogło być żadnej wątpliwości.

Art. 49.

1. Każda zgłoszona lista kandydatów może być oznaczona albo przez wskazanie stronnictwa, zgłaszającego listę, albo też innemi słowami, odróżniającemi listę od wszystkich innych list.

2. Oznaczenia, zdolne wprowadzić w błąd wyborców nie są dozwolone.

3. Oznaczenie listy, jako listy stronnictwa, wymaga przedłożenia zgody władz danego stronnictwa, jeśliby przez pełnomocnika innej listy zaczepione zostało.

4. W razie podniesienia zarzutów z tego tytułu przez pełnomocników, przewodniczący komisji okręgowej wezwie zainteresowanych pełnomocników do porozumienia się, a gdyby ono nie było osiągnięte, komisja okręgowa oznaczy listy zgodnie z rzeczywistemi stosunkami wedle przedłożonych dowodów, listy zaś, których charakter partyjny nie został udowodniony, pozostawi bez oznaczenia.

Art. 50.

Oświadczenie kandydata, iż zgadza się na umieszczenie go na okręgowej liście kandydatów może być uczynione także telegraficznie pod warunkiem wszakże, że najpóźniej przed wydrukowaniem listy nadejdzie pisemne oświadczenie kandydata.

Art. 51.

1. W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię, zawód i miejsce zamieszkania każdego kandydata tak, by nie mogło być wątpliwości co do jego osoby.

2. Nazwiska kandydatów powinny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od 1, w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Art. 52.

Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej powinien wydać pisemne potwierdzenie zgłoszenia listy kandydatów

oraz złożenia oświadczenia kandydatów co do przyjęcia kandydatury i zgłoszenia przyłączenia się listy okręgowej do listy państwowej (art. 57).

Art. 53.

Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, o dostrzeżonych zaś brakach i wadach zawiadamia pełnomocnika listy najpóźniej w 3 dni po zgłoszeniu listy.

Art. 54.

Jeżeli wskazane wady i braki nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte w ciągu 5 dni, właściwa komisja wyborcza stwierdza nieważność zgłoszenia w całości albo nieważność kandydatur, których wady dotyczą, i zawiadamia o swej decyzji pełnomocnika.

Art. 55.

W razie zgłoszenia w okręgu wyborczym w terminie przepisany (art. 44): a) kilku list z ogólną liczbą kandydatów, nie większą od liczby posłów przypadającej na dany okręg, b) jednej tylko listy kandydatów, — głosowanie nie odbywa się; natomiast za wybranych uważa się: w wypadku, podanym pod a) — wszystkich zgłoszonych kandydatów, przyczem jeżeli liczba ich jest mniejsza od liczby posłów, jakich wybiera się z okręgu, to pozostające z tego powodu mandaty przypadają na rzecz list państwowych; w wypadku zaś pod b) — osoby które znajdują się na tyłu pierwszych miejscach listy, ilu posłów ma być wybranych z okręgu. Prócz tego ma w tym wypadku zastosowanie przepis, zamieszczony w art. 97 ust. 2 i 3.

Art. 56.

1. W razie zgłoszenia kilku list o łącznej liczbie kandydatów większej od liczby posłów, wybieranych w okręgu, okręgowa komisja wyborcza po ostatecznym ustaleniu list zarządza wydrukowanie ich na afiszach wyborczych pod numerami i nazwami, jakie im przysługują, z uwzględnieniem kolejności ich numerów. Równocześnie należy ogłosić na tym samym afiszu te państwowe listy kandydatów, do których postawione w okręgu listy zgłosiły swoje przyłączenie.

2. Podpisów, umieszczonych na zgłoszeniach list kandydatów, nie należy drukować.

3. Afisze wyborcze najpóźniej 12 dnia przed dniem wyborów mają być w dostatecznej liczbie rozesłane do obwodowych komisji wyborczych z poleceniem rozplakatowania.

Równocześnie należy przesłać afisz wyborczy do Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 57.

1. Pełnomocnik okręgowej listy kandydatów może złożyć na ręce przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej na piśmie oświadczenie, iż listę swoją przyłącza do oznaczonej w oświadczeniu państwowej listy kandydatów, jednakże tylko o tyle, o ile lista okręgowa, którą reprezentuje, jest oznaczona tem samym mianem, co i lista państwowa.

2. Oświadczenie to musi być złożone najpóźniej na 22 dni przed dniem wyborów, inaczej mandaty z tej listy uzyskane pozostaną przy rozdziale mandatów z list państwowych nie uwzględnione. Oświadczenie to prześle przewodniczący okręgowej komisji wyborczej natychmiast Generalnemu Komisarzowi Wyborczemu.

3. Mandaty z listy okręgowej, do żadnej listy państwowej nie przyłączone, nie będą uwzględnione przy rozdziale mandatów z list państwowych.

Art. 58.

1. Państwowe listy kandydatów powinny być zgłaszane pisemnie na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego nie później, niż 40-go dnia przed dniem wyborów.

2. Zgłoszenie powinno być podpisane przez conajmniej 5-ciu posłów lub senatorów ustępującego Sejmu, względnie Senatu, albo przez conajmniej 1000 wyborców z dwóch okręgów wyborczych po conajmniej 500 z każdego okręgu. W tym wypadku może być zgłoszenie podpisywane w oddzielnych deklaracjach.

3. Ta sama osoba nie może podpisać więcej, niż jedno zgłoszenie.

4. Liczba kandydatów na liście państwowej nie może przekraczać 100.

Art. 59.

1. Kandydatura może być zgłoszona tylko za zgodą kandydata. Odnosne oświadczenie kandydata zaopatrzone jego własnoręcznym podpisem, powinno być wręczone przewodniczącemu Państwowej Komisji Wyborczej nie później, niż 22 dnia przed dniem wyborów. Oświadczenie to musi ponadto zawierać stwierdzenie, że kandydat uważa się za obywatela Państwa Polskiego i że wedle swej najlepszej wiedzy posiada bierne prawo wyborcze. W braku takiego oświadczenia należy wykreślić kandydata z listy.

2. Nikt nie może być zgłoszony na dwóch lub więcej państwowych listach kandydatów.

Art. 60.

1. Generalny Komisarz Wyborczy ogłasza nie później niż 30 dnia przed dniem wyborów w Monitorze Polskim ważne zgłoszone państwowe listy kandydatów w formie, ustalonej przez Państwową Komisję Wyborczą.

2. Listy będą oznaczone numerem porządkowym w kolejności ich składania.

Art. 61.

1. Przepisy art. 47 — 54 włącznie mają odpowiednie zastosowanie w odniesieniu do list państwowych.

2. Listy okręgowe, które zgłosiły swoje przyłączenie do listy państwowej, będą oznaczone tym samym numerem porządkowym, co odpowiednie listy państwowe. Inne listy okręgowe otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od numeru, następującego po numerze listy państwowej, oznaczonej numerem najwyższym, choćby numer ten nie był w okręgu użytkowany.

3. Żadna lista nie będzie oznaczona numerem dziewiątym.

ROZDZIAŁ IX. O GŁOSOWANIU

Art. 62.

1. Przeprowadzenie aktu głosowania należy do obwodowej komisji wyborczej.

2. Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia go w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy co najmniej przewodniczący i dwaj członkowie komisji wyborczej, względnie ich zastępcy.

3. Gdyby brakowało członków do tego kompletu, przewodniczący uzupełni komisję, powołując do niej jedną lub dwie osoby piśmienne z pośród obecnych wyborców.

4. Przewodniczący komisji i członek komisji, wybrany do pisania protokołu, nie mogą równocześnie opuszczać lokalu wyborczego.

Art. 63.

Wstęp do lokalu wyborczego mają tylko wyborcy i mężowie zaufania grup wyborczych, zgłoszeni przez pełnomocników z pośród miejscowych wyborców po jednym do każdej komisji, względnie zastępcy tych mężów zaufania po jednym dla każdego z nich.

Art. 64.

W przeddzień wyborów, począwszy od godziny 6-ej wieczorem, i przez cały dzień wyborów sprzedaż, wyszynk lub

podawanie trunków alkoholowych są zakazane na całym obszarze wyborczym.

Art. 65.

1. Przewodniczący może usunąć z lokalu wyborczego osoby, które zakłócają spokój albo agitują, z zakazem powrotu, nie pozbawiając ich jednak prawa oddania głosu.

2. Męża zaufania, względnie jego zastępcę, komisja wyborcza może wydalic z lokalu wyborczego dopiero po bezskuteczności uprzedniego upomnienia, zaznaczając fakt ten oraz jego powody w protokule komisji.

Art. 66.

W czasie głosowania nie wolno ani w lokalu wyborczym, ani w budynku, w którym się ten lokal znajduje, ani też na ulicy i na placu przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień, rozdawać kart do głosowania i w jakikolwiek sposób agitować.

Art. 67.

W razie gdyby tłumne zgromadzenie się publiczności tamowało wyborcom dostęp do lokalu wyborczego lub też do urny wyborczej, przewodniczący komisji poczyni stosowne zarządzenia, by zapewnić wyborcom swobodny dostęp.

Art. 68.

W celu zapewnienia wykonania zarządzeń przewodniczącego, zmierzających do utrzymania bezpieczeństwa i spokojnego przebiegu aktu wyborczego, władze administracyjne oddadzą do jego rozporządzenia straż w odpowiedniej sile.

Art. 69.

1. Stół, przy którym urzęduje komisja wyborcza, należy ustawić tak, aby był ze wszystkich stron widoczny. Mężowie zaufania będą zasiadali przy stole komisji. Na stole należy ustawić urnę wyborczą, która powinna być tak zbudowana, żeby bez otwierania nie można było wydobywać z niej kart do głosowania.

2. Egzemplarz niniejszej ordynacji wyborczej powinien znajdować się na stole komisji do publicznego użytku.

3. Przed rozpoczęciem głosowania komisja i mężowie zaufania powinni się przekonać, czy urna jest próżna. Od tej chwili aż do ukończenia głosowania urna w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Art. 70.

1. Głosowanie odbywa się za pomocą kart do głosowania. Karty do głosowania powinny być koloru białego. Karta za-

wierać ma jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje swój głos.

2. Numer może być odbity mechanicznie lub pisany.

Art. 71.

1. Karty do głosowania będą wkładane do kopert, ostemplowanych stemplem przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej. Koperty powinny być sporządzone z papieru nieprzejrzystego w formacie 9×12 cm.

2. Wszystkie koperty przeznaczone dla jednego obwodu głosowania, powinny być jednakowej barwy.

3. Koperty nie będą oznaczone żadnym znakiem odróżniającym oprócz stempla.

4. Kopert ostemplowanych dostarcza przewodniczący okręgowej komisji wyborczej na koszt Państwa.

Art. 72.

Głosowanie rozpoczyna się o godzinie 9 rano i trwa bez przerwy do godziny 9 wieczorem.

Art. 73.

1. Głosowanie odbywa się publicznie w następujący sposób. Wyborca, zbliżywszy się do stołu, przy którym zasiada komisja wyborcza, wymienia swe nazwisko i imię. Po sprawdzeniu przez członka, prowadzącego protokół, czy imię i nazwisko wymienione znajduje się w spisie wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu komisji, który, sprawdzwszy stempel na kopercie i nie zaglądając do jej wnętrza, wrzuca ją do urny wyborczej. Jednocześnie członkowie komisji obok nazwiska wyborcy w obu egzemplarzach spisu zaznaczają, że tenże swój głos oddał.

2. Wyborcy, którzy z powodu ułomności cielesnej nie mogą wykonać czynności, w tym artykułach określonych, mogą się posługiwać pomocą osoby swego zaufania.

Art. 74.

Przewodniczący nie może przyjąć do głosowania karty, którąby wyborca pragnął oddać bez włożenia jej do koperty urzędowej, również nie przyjmie przewodniczący kopert, oznaczonych jakimkolwiek znakiem poza stemplem urzędowym.

Art. 75.

1. Każdy członek komisji i każdy mąż zaufania może wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby głosującego. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

2. W takim wypadku przewodniczący komisji wyborczej za zgodą komisji może zażądać od głosującego udowodnienia tożsamości jego osoby; jeśli nie przedstawi dokumentów, uznanych za wystarczające przez komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków, osobiście znanych choćby jednemu członkowi komisji. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokule komisji.

3. Od decyzji komisji w sprawie tożsamości wyborcy nie ma odwołania.

4. W razie niejednomyślności powyższych orzeczeń komisji należy zaznaczyć to w protokule.

Art. 76.

1. Gdyby komisji przedłożono wyrok Sądu Najwyższego, iż wyborca został niezgodnie z prawem wpisany do spisu wyborców, komisja nie dopuści wyborcy do oddania głosu i wykreśli go z listy.

2. Gdyby komisji przedłożono wyrok Sądu Najwyższego, iż wyborca został niezgodnie z prawem pominięty w spisie wyborców, komisja zarządzi wpisanie go do spisu wyborców, potem dopuści go do oddania głosu.

3. Wszelkie wypadki tego rodzaju powinny być w protokule komisji zaznaczone.

Art. 77.

Głosowania przerywać nie wolno. Gdyby wskutek wydarzeń siły wyższej czynności wyborcze były na czas przejściowy wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego. Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób, w danem miejscu używany.

Art. 78.

W razie przerwania głosowania komisja wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i oddaje je na przechowanie przewodniczącemu pod jego osobistą odpowiedzialnością. Po ponownym podjęciu głosowania należy protokularnie stwierdzić, czy pieczęcie były nie naruszone.

Art. 79.

1. Z uderzeniem godziny 9 wieczorem przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy przed uderzeniem godziny 9 weszli do lokalu.

2. Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do spisu wyborców, oddali swoje głosy, komisja może także przed godziną 9-tą uznać głosowanie za ukończone.

ROZDZIAŁ X.

USTALENIE WYNIKU GŁOSOWANIA W OBWODZIE

Art. 80.

Natychmiast po zamknięciu głosowania skutecznie komisja obliczenie wyniku w obecności mężów zaufania, względnie ich zastępców.

Art. 81.

1. Przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty, w niej złożone, nie otwierając ich.

2. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w spisie wyborców liczbę wyborców, którzy głosowali.

3. Gdyby liczba ta mimo kilkakrotnego liczenia różniła się od liczby kopert, wyjętych z urny, należy to zaznaczyć w protokule, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Art. 82.

1. Po ukończeniu tej czynności komisja obwodowa przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów.

2. W tym celu jeden z członków komisji otwiera kopertę każdą z osobna, wyjmuje z niej karte do głosowania i po obejrzeniu jej podaje przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść karty, poczem, okazawszy ją mężom zaufania, oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi komisji do sprawdzenia i przechowania aż do ukończenia obliczenia. Podczas odczytywania przez przewodniczącego, dwaj członkowie komisji czynią odpowiednie zapiski na formularzach obliczeniowych, dostarczonych na koszt Skarbu Państwa przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Po ukończeniu tych czynności oblicza się na obydwóch formularzach liczby głosów, przypadające na poszczególne listy. Liczby te na obydwóch formularzach powinny zgadzać się ze sobą i mają odpowiadać liczbie ważnie oddanych głosów.

3. Obydwie listy powinny być podpisane przez wszystkich członków komisji i dołączone do protokołu.

Art. 83.

1. Nie ważne są: 1) karty do głosowania, włożone do koperty, urzędownie nie ostemplowanej lub też do koperty, oznaczonej znakiem odróżniającym, 2) karty do głosowania puste, 3) karty do głosowania, wypełnione niezgodnie z przepisem art. 70, tudzież karty koloru oczywiście innego niż biały, 4) karty do głosowania, znalezione w kopercie w liczbie większej, niż jedna, o ile nie opiewają na jeden i ten sam numer.

gdyż wówczas liczą się za jedną, 5) karty do głosowania, nie opiewające na jedną z ważnie zgłoszonych okręgowych list kandydatów.

2. W wypadku wszakże, wymienionym pod liczbą 4, jeżeli wszystkie karty opiewają na jeden i ten sam numer, liczą się one za jedną, a jednobrzmiące duplikaty przewodniczący niezwłocznie zniszczy, o czym zaznacza się w protokule komisji.

Art. 84.

Karty do głosowania, o których ważności decydowała komisja, należy oznaczyć na odwrotnej stronie numerami porządkowymi i osobno zapakowane i opieczętowane dołączyć do protokołu. W protokole należy podać powody, dla których karta uznana została za ważną lub nieważną. Jeśliby powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do karty także kopertę oznaczony ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 85.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty, nie podпадаjące pod przepisy artykułu 84, komisja wyborcza starannie zapakuje. Na opakowaniu należy umieścić napis, wskazujący obwód głosowania, z którego karty pochodzą.

Art. 86.

1. Z czynności swoich obwodowa komisja wyborcza spisuje protokół według wzoru, ustalonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. W protokole tym musi być uwidoczniona: 1) liczba osób, mających prawo wybierania według spisu wyborców, który służył za podstawę głosowania, 2) liczba wyborców głosujących, 3) liczba głosów nieważnych w myśl art. 83, 4) liczba głosów ważnych, 5) liczba głosów, ważnie oddanych na poszczególne listy kandydatów, przyczem wyszczególnić należy, ile z nich było kwestjonowanych.

3. Protokół musi być podpisany przez wszystkich obecnych członków komisji i mężów zaufania, a następnie łącznie z kartami do głosowania oraz ze spisami wyborców, użytymi podczas głosowania, ma być odesłany niezwłocznie do okręgowej komisji wyborczej.

4. Każdy członek komisji lub mąż zaufania, jeśli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, ma prawo poddyktować swoje oświadczenie w tej mierze lub złożyć je na piśmie.

5. Oświadczenie to musi być dołączone do protokołu.

ROZDZIAŁ XI.

USTALENIE I OGŁOSZENIE WYNIKU WYBORÓW W OKRĘGACH I W PAŃSTWIE

Art. 87.

1. Posiedzenie okręgowej komisji wyborczej w celu ustalenia wyników głosowania odbywa się najpóźniej na trzeci dzień po głosowaniu.

2. Przewodniczący komisji oznacza posiedzenie na dzień i godzinę, w której można oczekiwać nadejścia protokołów wyborczych ze wszystkich obwodów głosowania, i zawiadamia o miejscu i czasie tego posiedzenia conajmniej na 24 godzin przed terminem wszystkich członków komisji, pełnomocników i zastępców tychże.

Art. 88.

1. Okręgowa komisja wyborcza przegląda protokoły obwodowych komisji wyborczych w miarę ich napływania i bada, czy uchwały komisji co do ważności kart głosowania są zgodne z przepisami art. 83 tudzież, czy w liczbach, podanych według przepisu art. 86 ust. 2 w protokule obwodowej komisji wyborczej niema widocznych błędów arytmetycznych.

2. Jeżeliby uchwały komisji obwodowej były niezgodne z przepisami art. 83, skuteczni komisja okręgowa odpowiednio sprostowanie wyników głosowania, ustalonych przez obwodową komisję wyborczą. Widoczne błędy arytmetyczne poprawi komisja okręgowa, o ile to na podstawie protokołu lub spisu wyborców jest możliwe.

3. Jeżeliby pozatem przeprowadzenie wyborów w obwodzie nasuwało pewne wątpliwości, zaznaczy je komisja okręgowa w swym protokule —nie może jednak sprostować wyników głosowania, ustalonych przez komisję obwodową.

Art. 89.

1. Po nadejściu wyników głosowania z całego okręgu wyborczego zestawia je komisja okręgowa według odpowiedniego formularza, podając dla każdego obwodu głosowania, a następnie dla każdego powiatu i dla całego okręgu wyborczego:

- 1) liczbę osób, uprawnionych do głosowania,
- 2) liczbę głosujących,
- 3) liczbę głosów nieważnych według uchwał komisji obwodowych,
- 4) liczbę głosów nieważnych według uchwał komisji okręgowych (ostateczną liczbę głosów nieważnych),
- 5) ostateczną liczbę głosów ważnych.

6) liczbę głosów ważnych, oddanych na każdą ważnie zgłoszoną listę kandydatów.

2. Obliczenie to będzie sporządzone w dwóch egzemplarzach i powinno być podpisane przez wszystkich obecnych członków komisji i dołączone do protokołu.

3. Zestawienie wyników obliczania może być przerwane jedynie z powodu wydarzeń siły wyższej, uniemożliwiających te czynności. Postanowienia art. 78 co do opieczętowania i przechowania aktów mają tu zastosowanie.

Art. 90.

1. Ustaliwszy wyniki głosowania w całym okręgu, okręgowa komisja wyborcza skutecznie podział mandatów pomiędzy poszczególne listy w następujący sposób.

2. Liczby głosów ważnych, złożonych na poszczególne listy, dzieli się kolejno przez 1, 2, 3, itd. aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile jest mandatów w okręgu do podziału.

3. Każdej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów poselskich, ile przypada jej liczb z pośród ustalonego w powyżej przepisany sposób szeregu liczb kolejno największych.

4. Jeżeli kilka list wykazało ilorazy równe ostatniej z uszeregowanych w wyżej podany sposób liczb i list tych było więcej, niżeli mandatów do obsadzenia, pierwszeństwo mają listy w kolei ogólnej liczby oddanych na nie w okręgu głosów, a gdyby dwie listy lub więcej miały równą ilość głosów, rozstrzyga między nimi los, wyciągnięty przez przewodniczącego posiedzenia komisji.

5. Jeżeli na rzecz listy którejkolwiek przypadło więcej mandatów, niżeli ta lista zawiera nazwisk, to brakujące nazwiska bierze się z listy państwowej, do której ona została przyłączona, zaś gdyby do żadnej listy państwowej nie była przyłączona, to nieobsadzone z tego powodu mandaty dolicza się do liczby 72 mandatów, które mają być obsadzone z list państwowych.

6. Państwowej Komisji Wyborczej przekazuje się do obsadzenia te mandaty, które pozostały w okręgu nieobsadzone.

Art. 91.

1. Okręgowa komisja wyborcza spisuje ze swoich czynności protokół. W protokole uwidocznione powinny być wszystkie obliczenia, dokonane w celu stwierdzenia wyniku wyborów, a uwidocznione w formularzu, wymienionym w art. 89.

2. Wzór protokołu ustali Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 92.

1. Po ustaleniu treści protokołu przewodniczący okręgowej komisji wyborczej ogłasza na publicznem posiedzeniu komisji wyborczej rezultaty wyborów, a więc liczbę głosów ważnych, oddanych w całym okręgu wyborczym wogóle na poszczególne listy, imiona i nazwiska wybranych posłów, ewentualnie (art. 90 ust. 5) liczbę mandatów, które pozostały w okręgu nieobsadzone.

2. Przewodniczący zarządzi bezzwłoczne ogłoszenie wszystkich tych danych w dziennikach i w inny sposób, używany zwykle w danej miejscowości, poczem dla każdego z wybranych posłów wystawia list wierzytelny, podpisany przez obecnych członków komisji wyborczej.

3. List wierzytelny ma zawierać:

- 1) numer i nazwę okręgu wyborczego,
- 2) dzień wyborów,
- 3) imię i nazwisko, wiek, zawód i miejsce zamieszkania osoby, wybranej na posła.

4. Poseł może podjąć list wierzytelny w ciągu 5 dni od dnia ogłoszenia wyborów u przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej. Listy wierzytelne, niepodjęte w tym terminie, przesyła przewodniczący do Biura Sejmowego.

5. List wierzytelny zastępuje wybranemu legitymację poselską do chwili jej otrzymania.

Art. 93.

1. Po wystawieniu listów wierzytelnych protokół odczytuje się, poczem podpisują go wszyscy obecni członkowie komisji i pełnomocnicy.

2. Protokół wraz z formularzami, wymienionemi w art. 89, tudzież z protokołami obwodowych komisji wyborczych należy opieczetować i przesłać bezzwłocznie Generalnemu Komisarzowi Wyborczemu.

3. Karty do głosowania oraz wszelkie inne akta wyborcze, zarówno okręgowej jak i obwodowej komisji wyborczej, będą osobno opieczetowane, opatrzone napisem, oznaczającym zawartość, i przesłane prezesowi sądu okręgowego, właściwego dla siedziby okręgowej komisji wyborczej.

4. W razie wniesienia protestu przeciwko wyborowi będą akta te odesłane do Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

5. Akta te należy przechowywać do końca okresu wyborczego.

6. Odpis protokołu, uwierzytelniony wraz z odpisem formularza, wymienionego w art. 89, prześle przewodniczący do Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 94.

1. Po ustaleniu wyniku wyborów we wszystkich okręgach Państwowa Komisja Wyborcza stwierdza, czy pozostały jeszcze jakie mandaty nie obsadzone i dolicza je do stałej liczby 72 mandatów z list państwowych.

2. Mandaty te przypadają do podziału między zgłoszone ważne państwowe listy kandydatów przyczem jednak pozostają nie uwzględnione listy państwowe takich grup wyborców (stronnictw), które z przyłączonych do danej listy państwowej list okręgowych nie przeprowadziły w całym Państwie posłów conajmniej w 6 okręgach wyborczych.

Art. 95.

1. Komisja ustala według odpowiedniego formularza, ilu posłów zostało wybranych w całym Państwie ze wszystkich tych list okręgowych, które zgłosiły zgodnie z przepisami art. 57 swoje przyłączenie do poszczególnych list państwowych.

2. Otrzymane w ten sposób liczby mandatów poszczególnych grup wyborczych (stronnictw) pisze się obok siebie, poczynając od najwyższej, a kończąc na najniższej, następnie zaś dzieli się te liczby kolejno przez 1, 2, 3 i t. d. tak długo, aż z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile mandatów jest do rozdzielenia przez Państwową Komisję Wyborczą.

3. Każda państwowa lista kandydatów, wchodząca w rachubę, otrzyma tyle mandatów poselskich, ile przypada jej liczb w spośród ustalonego w powyżej przepisany sposób szeregu liczb kolejno największych.

4. Gdyby kilka list wykazało ilorazy równe ostatniej z uszeregowanych w powyżej podany sposób liczb i list tych było więcej, niż mandatów do dyspozycji, należy dać pierwszeństwo liście ugrupowania, które przeprowadziło w okręgach więcej posłów, gdyby zaś wchodzące w grę ugrupowania przeprowadziły równą ilość posłów, rozstrzyga między nimi los, wyciągnięty przez Generalnego Komisarza Wyborczego na posiedzeniu Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 96.

Państwowa Komisja Wyborcza spisuje ze swoich czynności protokoły i ogłasza wynik wyborów w Monitorze Polskim. Przepisy art. 91, 92 i 93 ust. 1 i 4 mają tutaj zastosowanie.

Art. 97.

1. Posłami z listy okręgowej lub państwowej zostają osoby, wymienione z kolei na tyłu pierwszych miejscach listy kandydatów, ile teje przypada mandatów poselskich.

2. Jeżeli na listy okręgowe przypada więcej mandatów poselskich, aniżeli jest na nich kandydatów, przechodzą mandaty poselskie, nie obsadzone, z tych list, na rzecz listy państwowej, do której dana lista okręgowa zgłosiła swe przyłączenie. Odnośne mandaty należy uwzględnić przy obliczeniu, dokonywanem w myśl art. 95 ust. 1.

3. Jeżeli liście państwowej zostanie przydzielonych więcej mandatów, aniżeli lista ma kandydatów, należy przydzielić mandaty nie obsadzone po jednym tym listom okręgowym, przyłączonym do danej listy, które wykazują z kolei najwyższe nie zużyte resztki.

Art. 98.

1. Jeżeli jedna i ta sama osoba została wybrana równocześnie z kilku list okręgowych albo z listy państwowej i z listy okręgowej, winna oświadczyć na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego najpóźniej w ciągu tygodnia po ogłoszeniu wyniku wyborów z listy państwowej w Monitorze Polskim, który mandat przyjmuje.

2. Jeżeliby takie oświadczenie nie zostało w terminie tym złożone, należy uważać osobę tę za wybraną z listy okręgowej, a powołać zastępcę w myśl art. 99 z listy państwowej, a jeżeliby wybraną była z kilku list okręgowych, należy ją uważać za wybraną z tej listy, na którą oddano więcej głosów, zaś w razie równości głosów — według losu.

Art. 99.

1. Ogłaszając wynik wyborów, ogłosi przewodniczący okręgowej, a względnie Państwowej Komisji Wyborczej, osoby, wymienione po wybranych posłach na dalszych miejscach na liście zastępcami posłów, a to w kolejności, w jakiej na liście są umieszczone.

2. Każdemu zastępcy przysługuje prawo ustąpienia pierwszeństwa swemu bezpośredniemu następcy na liście, jednak bez przymusowego zrzeczenia się prawa zastępstwa.

3. Zastępcy posłów zostają posłami na wypadek unieważnienia (art. 107) lub wygaśnięcia mandatu (art. 111) posłów z tej samej listy. Przepisy art. 97 i 98 mają i tu analogiczne zastosowanie.

ROZDZIAŁ XII. KOSZTY WYBORÓW

Art. 100.

1. Dostarczeniem lokalu, urny, sprzętów i przyborów do pisania dla komisji wyborczej obwodowej i okręgowej zajmu-

je się na swój koszt gmina, w obrębie której komisja urzęduje.

2. Gmina ponosi również koszt sporządzenia spisu wyborców (art. 32) i djet (art. 28) członków komisji obwodowych, wybranych przez radę gminną.

3. Wszystkie inne wydatki, połączone z przeprowadzeniem wyborów, ponosi Skarb Państwa, który też dostarcza formularzy, przepisanych w niniejszej ordynacji wyborczej.

4. Wykaz wydatków, które mają być pokryte przez Skarb, komisje wyborcze przesyłają Ministrowi Spraw Wewnętrznych najpóźniej w trzy miesiące po dniu wyborów.

Art. 101.

Wszelkie pisma w sprawach wyborczych, zwłaszcza zaś podania stron w postępowaniu reklamacyjnym (art. 35—41), zgłoszenia list kandydatów i potwierdzenia podpisów na tych zgłoszeniach, wszelkie protokoły, oświadczenia itd. są wolne od jakichkolwiek stempli i należności.

ROZDZIAŁ XIII.

SPRAWDZANIE WAŻNOŚCI WYBORÓW

Art. 102.

1. W ciągu czternastu dni od ogłoszenia wyniku wyborów (art. 92 względnie 96) każdy wyborca może wnieść protest przeciwko wyborowi posła lub wyborom.

2. Protest przeciwko wyborowi posła z listy okręgowej lub też przeciwko wyborom w okręgu ma być wniesiony na piśmie lub ustnie do protokołu, na ręce przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej.

3. Protest zaś przeciwko wyborowi posła z listy państwowej lub też przeciwko ustalonym przez Komisję Państwową wynikom wyborów ma być na piśmie wniesiony na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego.

Art. 103.

1. Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej, a względnie Generalny Komisarz Wyborczy, ogłasza niezwłocznie w Monitorze Polskim i w dziennikach miejscowych o wniesieniu protestu, wyznaczając 14-dniowy od dnia ogłoszenia termin do wnoszenia zarzutów przeciwko treści tegoż.

2. Przed upływem oznaczonego terminu wolno każdemu wyborcy przeglądać protest w lokalu komisji i czynić z niego odpisy.

3. Następnie protest wraz z wniesionymi zarzutami przesyła się do Sądu Najwyższego, odpis zaś jego do Biura Sejmowego.

Art. 104.

1. Nie zaczepione protestem mandaty poselskie mogą być jedynie z powodu braku prawa wybieralności zakwestjonowane w ciągu 3 pierwszych posiedzeń Sejmu trybem, przepisanym dla nagłych wniosków poselskich.

2. Mandaty nie zaprotestowane i nie zakwestjonowane przyjmuje Sejm do wiadomości bez dyskusji.

3. W razie zakwestjonowania mandatu Sejm uchwałą przekazuje sprawę do zbadania i rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Art. 105.

1. O ważności wyborów, zaprotestowanych lub przez Sejm zakwestjonowanych, rozstrzyga Sąd Najwyższy.

2. Sąd Najwyższy rozstrzyga w sprawach wyborczych w komplecie 3-ch sędziów na posiedzeniu jawnym po wysłuchaniu prokuratora i interesowanych.

3. Postępowanie w sprawach wyborczych jest wolne od wszelkich opłat.

Art. 106.

Do chwili kiedy protest lub zakwestjonowanie zostanie rozstrzygnięte przysługuje posłowi, zaopatrzonemu w list wierzytelny, prawo wstępu do Izby i udziału w jej pracach.

Art. 107.

Sąd Najwyższy unieważni wybór posła lub wybory zaprotestowane:

1) jeżeli zostanie stwierdzone, iż w danym okręgu wyborczym dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń, fałszu lub jakichkolwiek podejść w rozmiarach zdolnych zmienić wynik wyborów:

2) jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a uchybienia popełnione mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 108.

Unieważniając wybory, Sąd Najwyższy jednocześnie orzeka, czy głosowanie, względnie wybory, mają być unieważnione w całym okręgu wyborczym, czy też tylko w niektórych obwodach głosowania.

Art. 109.

1. W razie unieważnienia głosowania i wyborów stosownie do art. 107 i 108 niniejszej ustawy Minister Spraw Wewnętrznych zarządza w ciągu 14 dni od daty unieważnienia wybory ponowne w tym okręgu lub obwodzie, w którym głosowanie zostało unieważnione.

2. Wybory te przeprowadzać mogą te same komisje na podstawie tych samych spisów wyborców, co wybory pierwsze, chyba że uchybienia, w art. 107 wymienione, odnoszą się do komisji lub spisów, w których to wypadkach należy niezwłocznie założyć nowe spisy, względnie w sposób, ustawa tą przepisany, wybrać nową komisję.

Art. 110.

1. Jeżeli stosownie do art. 109 odbędą się wybory powołane Państwową Komisją Wyborczą na podstawie ich wyników przystąpi niezwłocznie do rewizji obliczeń, dokonanych na mocy art. 94 i 95.

2. Jeżeliby wskutek wyniku obliczeń przypadało na pewną listę państwową więcej mandatów, niż dotychczas, należy mandaty, przyznane dodatkowo danej liście, obsadzić według art. 97 ust. 2. Gdyby natomiast przypadało na pewną listę państwową mniej mandatów niż dotychczas, uzna Państwową Komisją Wyborczą odpowiednią liczbę mandatów za nieważnione. Co do kolejności w ustępowaniu posłów z danej listy obowiązuje zasada, iż ten, który został posłem na ostatnim miejscu ustępuje pierwszy, następnie zaś ustępuje ten, który został posłem na przedostatnim miejscu itd.

3. W tym ostatnim wypadku posłowie, tracący mandaty, pozostają na odpowiedniej liście zastępców w poprzedniej kolej.

ROZDZIAŁ XIV.

WYGAŚNIĘCIE MANDATU POSŁA

Art. 111.

1. Mandat posła wygasa w razie: 1) śmierci posła, 2) zrzeczenia się mandatu, 3) utraty prawa wybieralności, 4) zajścia wypadku, przepisanego w ust. 2 art. 114, 5) nieuczestniczenia bez prawidłowego urlopu w 15-tu z kolei posiedzeniach Sejmu, 6) odmówienia złożenia ślubowania, przepisanego w art. 20 Konstytucji, 7) objęcia przez posła płatnej służby państwowej, z wyjątkiem stanowiska ministra, podsekretarza stanu lub profesora wyższych uczelni, 8) przyjęcia lub zatrzymania przez posła stanowiska odpowiedzialnego redaktora, 9) zajścia wypadków, przewidzianych w art. 22 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 44 poz. 267).

2. Korzystanie z reformy rolnej przez nabycie działki gruntu nie podpada pod przepisy art. 22 Ustawy Konstytucyjnej.

3. Pozbawienie wolności posła, wydanego sądowi przez Sejm, nie pociąga za sobą wygaśnięcia mandatu, niezależnie od liczby posiedzeń, które z tego powodu opuści.

Art. 112.

W razie zajścia okoliczności, powodujących wygaśnięcie mandatu poselskiego stosownie do art. 111 niniejszej ustawy, władze, stwierdzające te okoliczności, obowiązane są o tem zawiadomić Marszałka Sejmu.

Art. 113.

Wygaśnięcie mandatu poselskiego stwierdza Sejm.

Art. 114.

1. Jeżeli ta sama osoba zostanie wybrana na posła i senatora, powinna złożyć na ręce Generalnego Komisarza Wyborczego oświadczenia, który mandat przyjmuje. Przed złożeniem tego oświadczenia nie może osoba ta wstąpić ani do Sejmu ani do Senatu.

2. Po upływie 3 miesięcy od dnia wyborów brak takiego oświadczenia powoduje wygaśnięcie obu mandatów.

Art. 115.

1. W wypadkach unieważnienia lub wygaśnięcia mandatu posła Państwowego Komisja Wyborcza ogłasza o wstąpieniu na jego miejsce kolejnego zastępcy posła i wystawia mu list wierzitelny.

2. Jeżeli okręgowa lista zastępców zostanie wyczerpana, należy mandat obsadzić z listy państwowej w sposób, w art. 97 ust. 2 przepisany.

3. Jeżeli także i lista państwowa zostanie wyczerpana, a również jeśli wyczerpana lista okręgowa do żadnej listy państwowej nie była przyłączona mandat do końca kadencji pozostanie nieobsadzony.

ROZDZIAŁ XV.

WYKONANIE USTAWY

Art. 116.

Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy tracą swoją moc obowiązującą:

1) dekret z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. nr. 18, poz. 46);

2) dekret z dnia 28 listopada 1918 r. o wyborach do Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. nr. 18, poz. 47);

3) dekret z dnia 19 grudnia 1918 r. o przedłużeniu niektórych terminów prekluzyjnych przy wyborach do Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. nr. 20, poz. 63);

4) dekret z dnia 26 grudnia 1918 r. o zmianach w ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. nr. 21, poz. 74);

5) dekret z dnia 11 stycznia 1919 r. o nadaniu praw wyborczych obywatelom, którzy po dniu 5 grudnia 1918 r. powrócili do kraju (Dz. P. P. P. nr. 5 poz. 97);

6) dekret z dnia 8 lutego 1919 r. w sprawie zmiany art. 9 ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. nr. 14, poz. 198);

7) ustawa z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie zmiany niektórych przepisów ordynacji wyborczej, objętej dekretami poz. 46 i 47 nr. 18 Dz. P. P. P. z dnia 6 grudnia 1918 r. celem przeprowadzenia wyborów posłów do Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z części ziem polskich z b. zaboru pruskiego (Dz. P. P. P. nr. 30, poz. 253);

8) ustawa z dnia 10 maja 1919 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów ordynacji wyborczej z dnia 28 listopada 1918 r. celem przeprowadzenia wyborów w okręgach 33 i 34 (Dz. P. P. P. nr. 40, poz. 294);

9) ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o uzupełniających wyborach do Sejmu Ustawodawczego z dalszych części b. zaboru pruskiego (Dz. P. P. P. nr. 65, poz. 393), oraz wszelkie rozporządzenia, na ich podstawie wydane.

Art. 117.

Pierwsze wybory do Sejmu i Senatu będą zarządzane na podstawie art. 3 ustawy przechodniej do Konstytucji z dnia 18 maja 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 44, poz. 268).

Art. 118.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 119.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Marszałek:

Trampczyński

Prezydent Ministrów:

Juljan Nowak

Minister Spraw Wewnętrznych:

A. Kamiński

Minister Sprawiedliwości:

W. Makowski

OKRĘGI WYBORCZE DO SEJMU.

Numer
okręgu

Ilość
man-
datów

POWIATY

1.	Miasto stoł. Warszawa	14
2.	Warszawa pow., Radzymin, Mińsk	5
3.	Siedlce, Sokołów, Węgrów	4
4.	Ostrów, Bielsk, Wysokie Mazowieckie	4
5.	Białystok, Sokółka, Wołkowysk	6
6.	Grodno, Suwałki, Sejny, Augustów	4
7.	Łomża, Kolno, Ostrołęka, Szczuczyn	4
8.	Ciechanów, Mława, Pułtusk, Przasnysz, Maków	5
9.	Płock, Sierpc, Rypin, Płońsk	5
10.	Włocławek, Nieszawa, Lipno	5
11.	Łowicz, Kutno, Gostynin, Sochaczew	5
12.	Błonie (Grodzisk), Skierniewice, Rawa, Grójec	6
13.	Łódź miasto	7
14.	Łódź pow., Łask, Sieradz	6
15.	Konin, Koło, Słupca, Łęczyca	6
16.	Kalisz, Turek, Wieluń	7
17.	Częstochowa, Radomsk	6
18.	Piotrków, Brzeziny	5
19.	Radom, Końskie, Opoczno	7
20.	Kielce, Jędrzejów, Włoszczowa	5
21.	Będzin	6
22.	Sandomierz, Stopnica, Pińczów	5
23.	Łęka (Wierzbnik), Kozienice, Opatów	6
24.	Łuków, Garwolin, Puławy	6
25.	Biała Podlaska, Radzyń, Konstantynów, Włodawa	4
26.	Lublin, Chełm, Lubartów	6
27.	Zamość, Biłgoraj, Tomaszów	5
28.	Krasnystaw, Hrubieszów, Janów	5
29.	Tczew, Starograd, Gniew, Kościerzyna, Kartuzy, Wejherowo, Puck	5
30.	Grudziądz miasto i pow., Świecie, Tuchola, Chojnice, Sępólno	4
31.	Toruń miasto i pow., Chełmno, Wąbrzeźno, Brodnica, Lubawa, Działdów	5
32.	Bydgoszcz miasto i pow., Inowrocław, Szubin, Wyrzysk, Strzelno, Żnin	6
33.	Gniezno, Mogilno, Września, Środa, Witkowo, Wągrowiec, Oborniki	5
34.	Poznań miasto	4

35. Poznań wschód i zach., Śrem, Kościan, Leszno, Rawicz	4
36. Szamotuły, Czarnków, Chodzież, Międzychód, Nowotomysk, Grodzisk, Wolsztyn, Śmigiel	5
37. Ostrów, Odolanów, Ostrzeszów, Kępno, Pleszew, Jarocin, Koźmin, Krotoszyn, Gostyń	6
38. Huta Królewska, Świętochłowice, Lubliniec, Tarnowskie Góry	5
39. Katowice miasto i pow., Ruda	5
40. Cieszyn, Bielsk miasto i pow., Pszczyna, Rybnik	7
41. Kraków miasto	4
42. Kraków pow., Chrzanów, Oświęcim, Podgórze, Olkusz, Miechów	8
43. Wadowice, Biała, Myślenice, Żywiec, Nowy Targ, Spisz, Orawa	7
44. Nowy Sącz, Limanowa, Bochnia, Wieliczka	6
45. Tarnów, Pilzno, Brzesko, Dąbrowa, Grybów, Gorlice	7
46. Jasło, Ropczyce, Strzyżów, Mielec, Kolbuszowa, Tarnobrzeg	6
47. Rzeszów, Jarosław, Przeworsk, Łańcut, Nisko	7
48. Przemyśl, Dobromil, Sanok, Brzozów, Krosno	6
49. Sambor, Stary Sambor, Lisko, Rudki, Mościska, Gródek	6
50. Lwów miasto	4
51. Lwów pow. Żółkiew, Sokal, Rawa Ruska, Jaworów, Cieszanów	7
52. Stryj, Drohobycz, Turka, Skole, Dolina, Kałusz	6
53. Stanisławów, Tłumacz, Bohorodczany, Nadwórna, Kołomyja, Horodenka, Śniatyn, Kosów, Peczeniżyn	9
54. Tarnopol, Zbaraż, Trembowla, Skala, Podhajce, Czortków, Buczacz, Husiatyn, Borszczów, Zaleszczyki	10
55. Złoczów, Zborów, Kamionka Strumiłowa, Brody, Radziechów, Bóbrka, Przemyślany, Rohatyn, Zydaczów, Brzeżany	9
56. Kowel, Luboml, Włodzimierz Wołyński, Horochów	5
57. Łuck, Równo	6
58. Krzemieniec, Dubno, Ostróg	5
59. Brześć Litewski, Kobryń, Prużany, Kosów, Drohiczyń, Kamień Koszyrski	5
60. Pińsk, Luniniec, Sarny	5
61. Nowogródek, Stołpce, Nieśwież, Baranowicze, Słoniń	6

62.	Lida, Oszmiana, Wołożyn, Wilejka	7
63.	Wilno miasto i pow., wraz z pasem neutralnym	5
64.	Święciany, Brasław, Duniłowicze, Dzisna	6

Ogółem mandatów 372

USTAWA

z dnia 28 lipca 1922 r.¹⁾

ORDYNACJA WYBORCZA DO SENATU

Art. 1.

Wybory senatorów odbywać się będą przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów ustawy, zawierającej ordynację wyborczą do Sejmu, o ile niniejsza ustawa nie zawiera odmiennych postanowień.

Art. 2.

1. Prawo wybierania ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyborów ma ukończonych lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od roku, licząc wstecz od dnia ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw.

2. Warunek jednorocznego zamieszkania nie dotyczy: a) świeżo osiadłych kolonistów, b) robotników, którzy zmienili miejsce pobytu wskutek zmiany miejsca pracy, oraz c) urzędników państwowych przeniesionych służbowo.

Art. 3.

Wybieranymi do Senatu mogą być wszyscy obywatele, niezależnie od miejsca zamieszkania w kraju lub zagranicą, posiadający prawo wybierania do Senatu, o ile w dniu ogłoszenia wyborów mają ukończonych lat 40, nie wyłączając wojskowych.

Art. 4.

Wyborcy z całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej wybierają 111 senatorów, z których 93 przypada na listy okręgowe, zaś 18 na listy państwowe.

Art. 5.

Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy; m. st. Warszawa stanowi oddzielny okręg wyborczy.

Art. 6.

1. Wymienione poniżej okręgi wyborcze wybierają senatorów:

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 591.

województwo	Pomorskie	3
„	Poznańskie	7
„	Śląskie	4
„	Krakowskie	7
„	Lwowskie	9
„	Stanisławowskie	4
„	Tarnopolskie	5
„	Wołyńskie	5
„	Lubelskie	7
„	Kieleckie	9
„	Łódzkie	8
„	Warszawskie	7
m. st. Warszawa		4
województwo	Białostockie	4
„	Poleskie	3
„	Nowogródzkie	3
„	Wileńskie	4
	Razem	<u>93</u>

2. Ustawa zmieniająca granice poszczególnych województw, oznaczy także, czy i o ile zmiana tych granic pociąga za sobą zmianę liczby senatorów, przypadających na odnośne województwa.

Art. 7.

Obwody głosowania przy wyborach do Senatu odpowiadają obwodom głosowania, ustanowionym dla wyborów do Sejmu.

Art. 8.

Wybory do Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej jednocześnie z ogłoszeniem wyborów do Sejmu.

Art. 9.

Dzień głosowania wyznaczony będzie na następną niedzielę po dniu wyborów do Sejmu. Jednakże wszystkie terminy, liczone wstecz od dnia wyborów, będą liczone od dnia wyborów do Sejmu.

Art. 10.

Jednocześnie ze spisem wyborców do Sejmu naczelnicy gmin sporządzą oddzielny spis wyborców do Senatu.

Art. 11.

Reklamacje przeciwko pominięciu kogokolwiek w spisie wyborców lub wpisaniu kogokolwiek nieuprawnionego rozstrzygane będą przez te same władze, co przy wyborach do Sejmu.

Art. 12.

Wszystkie czynności władz wyborczych związane z ustaleniem list kandydatów oraz ustaleniem wyników wyborów w całym okręgu, spełniać będą następujące okręgowe komisje wyborcze, ustanowione dla przeprowadzenia wyborów do Sejmu:

W okręgu województwa pomorskiego . . .	komisja okręgu nr.	31
" " " " " " " " " " " "	poznańskiego . . .	35
" " " " " " " " " " " "	śląskiego . . .	39
" " " " " " " " " " " "	krakowskiego . . .	42
" " " " " " " " " " " "	lwowskiego . . .	51
" " " " " " " " " " " "	stanisławowskiego . . .	53
" " " " " " " " " " " "	tarnopolskiego . . .	54
" " " " " " " " " " " "	wołyńskiego . . .	57
" " " " " " " " " " " "	lubelskiego . . .	26
" " " " " " " " " " " "	kieleckiego . . .	20
" " " " " " " " " " " "	łódzkiego . . .	14
" " " " " " " " " " " "	warszawskiego . . .	2
" " " " " " " " " " " "	m. st. Warszawy . . .	1
" " " " " " " " " " " "	województwa białostockiego . . .	5
" " " " " " " " " " " "	poleskiego . . .	60
" " " " " " " " " " " "	nowogródzkiego . . .	61
" " " " " " " " " " " "	wileńskiego . . .	63

Art. 13.

Dekret z dnia 8 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Dz. P. P. P. Nr. 5 poz. 96) znajduje zastosowanie na całym obszarze b. dzielnicy rosyjskiej także do wyborów do Senatu.

Art. 14.

1. Zgłaszający państwową listę kandydatów do wyborów sejmowych mogą oświadczyć, iż zgłoszą także państwową listę kandydatów do wyborów do Senatu i proszą o oznaczenie listy kandydatów do Senatu tym samym numerem, jakim będzie oznaczona ich lista kandydatów do Sejmu. Żądanie takie należy uwzględnić, o ile rzeczywiście państwowa lista kandydatów do Senatu zostanie w przepisany terminie zgłoszona.

2. Jeżeli ta sama grupa posłów, względnie ta sama grupa wyborców, zgłosiła tylko państwową listę kandydatów do Sejmu, nie zgłosiła zaś takiej listy do Senatu, to numer, który lista ta przy wyborach do Sejmu otrzymała, nie może być użyty na oznaczenie jakiegokolwiek listy państwowej, czy wojewódzkiej przy wyborach do Senatu.

3. Przepisy niniejsze mają analogiczne zastosowanie także przy oznaczeniu numerami wojewódzkich list kandydatów do Senatu, które nie zgłosiły swojego przyłączenia do żadnej ważnie zgłoszonej państwowej listy kandydatów.

Art. 15.

1. Liczba kandydatów na liście państwowej nie może przewyższać liczby 25, zaś na liście wojewódzkiej dwukrotnej liczby senatorów, przydzielonych województwu według przepisu art. 6.

2. Nieuwzględnione zostają listy państwowe takich grup wyborców (stronnictw), które z przyłączonych do danej listy państwowej list okręgowych nie przeprowadziły w całym Państwie senatorów conajmniej w trzech okręgach wyborczych.

Art. 16.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 17.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Marszałek:

Trampczyński.

Prezydent Ministrów:

Juljan Nowak

Minister Spraw Wewnętrznych:

A. Kamieński

Minister Sprawiedliwości:

W. Makowski.

USTAWA

z dnia 5 sierpnia 1922 r. ¹⁾

W SPRAWIE WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ PRZEDWYBORCZYCH

Art. 1. Wszystkie zgromadzenia, zwoływane przez wyborców, względnie przez kandydatów na posłów, w okresie wyborczym, t. j. od dnia rozpisania wyborów aż do dnia wyborów, nie wymagają zezwolenia władz administracyjnych.

Art. 2. Zgromadzenie przedwyborcze na drogach i placach publicznych winno być zgłoszone przez osobę, zwołującą zgromadzenie, przed odpowiednią władzą administracyjną I instancji lub najbliższym posterunkiem policyjnym w terminie nie późniejszym niż na 24 godziny przed rozpoczęciem zgromadzenia.

Art. 3. Zgłoszenie, wspomniane w art. 2, może być pisemne albo ustne i powinno zawierać: 1) imię i nazwisko zwołującego, 2) oświadczenie, że zgromadzenie to jest przedwyborcze, 3) adres zwołującego. Władze niezwłocznie wystawiają poświadczenie o zgłoszeniu zgromadzenia.

Art. 4. Wymienione w art. 3 zgłoszenie i poświadczenie są wolne od wszelkich opłat stempowych.

Art. 5. Ustawa niniejsza nie krępuje w niczem zebrań w lokalach zamkniętych, przyczem podwórze i ogródek, stanowiące organicznie zamkniętą całość z gmachem, uważa się za lokal zamknięty.

Art. 6. Wszystkie postanowienia dotychczasowych przepisów, sprzeczne z niniejszą ustawą, tracą moc prawa.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, a wykonanie jej powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Marszałek: Trąmpczyński.

Prezydent Ministrów: Julian Nowak

Minister Spraw Wewnętrznych: A. Kamiński

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66. poz. 594.

USTAWA

z dnia 27 lipca 1922 r.¹⁾

REGULAMIN ZGROMADZENIA NARODOWEGO DLA WYBORU PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

Art. 1. Zgromadzenie Narodowe dla wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w miejscu i w czasie, przez siebie oznaczonych, nie później jednak niż na 30 dni przed upływem siedmioletnia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na 30 dni przed upływem siedmioletnia, jak również w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, Zgromadzenie Narodowe zwołuje Marszałek Sejmu w miejscu i w czasie, przez siebie oznaczonych.

Art. 2. Prezydium Zgromadzenia Narodowego składa się z Marszałka Sejmu, jako przewodniczącego, Marszałka Senatu, jako jego zastępcy, oraz z ośmiu sekretarzy, z których czterech powołuje Marszałek Sejmu z pośród sekretarzy Sejmu, a czterech Marszałek Senatu z pośród sekretarzy Senatu.

Sekretarze urzędują po dwóch jednocześnie na zaproszenie Przewodniczącego, przyczem jeden z nich musi należeć do składu Sejmu, a drugi do składu Senatu.

Art. 3. Wszelkie czynności biurowe, związane z działalnością Zgromadzenia Narodowego, załatwia kancelarja sejmowa.

Art. 4. Władzę policyjną w obrębie gmachu, w którym obraduje Zgromadzenie Narodowe, sprawuje wyłącznie jego Przewodniczący.

Art. 5. O terminie zwołania Zgromadzenia Narodowego zawiadamia Przewodniczący na piśmie wszystkich jego członków przynajmniej na tydzień przedtem, nadto zaś obwieszcza o niem w gazecie rządowej.

Art. 6. Udział w Zgromadzeniu Narodowem mogą brać

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 596.

i w niem głosować także i tacy posłowie, względnie senatorzy, których mandaty nie zostały ostatecznie zweryfikowane, o ile według regulaminu właściwej Izby mają prawo w jej posiedzeniach uczestniczyć z głosem stanowczym.

Posłowie i senatorzy, którzyby przed otwarciem Zgromadzenia w swojej Izbie ślubowania, w art. 20 Konstytucji przeszanego, nie złożyli jeszcze, mogą to uczynić w Zgromadzeniu.

Art. 7. Posiedzenie otwiera Przewodniczący nie później niż w 15 minut po godzinie, na którą zostało zwołane, niezależnie od liczby obecnych. Do prawomocności uchwał i wyborów potrzebna jest obecność przynajmniej połowy ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego. W razie stwierdzenia przez Przewodniczącego z własnej inicjatywy lub na żądanie jednego z członków braku kompletu przed głosowaniem, Przewodniczący może posiedzenie odroczyć na czas, który uzna za stosowny, nie później jednak, niż na dzień trzeci.

Art. 8. Posiedzenia Zgromadzenia Narodowego są jawne.

Art. 9. Językiem rozpraw Zgromadzenia Narodowego jest język polski.

Art. 10. Prawo wstępu na salę posiedzeń mają tylko członkowie Zgromadzenia Narodowego, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiciele Rządu i potrzebni na posiedzeniu funkcjonariusze kancelarii sejmowej.

Art. 11. Zgromadzenie Narodowe, zwołane dla dokonania wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, zajmuje się wyłącznie tym jednym punktem porządku dziennego.

Jakiekolwiek przemówienia, obrady i uchwały poza wyborami i zaprzysiężeniem Prezydenta oraz zatwierdzeniem protokołów są wykluczone i z góry nieprawomocne.

Art. 12. Po otwarciu posiedzenia Przewodniczący niezwłocznie wzywa członków do zgłaszania kandydatur na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej.

Nazwiska kandydatów zgłasza się na piśmie, przyczem za ważne zgłoszone uważa się jedynie kandydatury, poparte przez co najmniej 50 członków Zgromadzenia Narodowego. Na podstawie zgłoszeń pisemnych Przewodniczący ustala listę kandydatów, poczem natychmiast zarządza wybory.

Rozprawa nad zgłoszonymi kandydaturami jest niedopuszczalna.

Gdyby została zgłoszona kandydatura Marszałka Sejmu na Prezydenta Rzeczypospolitej, nie przeszkadza mu to w urzędowaniu w charakterze przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego, jednakże przy ogłaszaniu wyniku wyboru przewodnictwo w takim wypadku obejmuje Marszałek Senatu.

To samo obowiązuje odwrotnie, gdyby była zgłoszona kandydatura Marszałka Senatu.

Art. 13. Po zarządzeniu wyborów Przewodniczący wywala członków do zajęcia miejsc, poczem jeden z urzędujących sekretarzy odczytuje listę imienną wszystkich członków Zgromadzenia Narodowego, a inny sekretarz odczytuje po wywołaniu nazwisk nieobecnych członków, jego usprawiedliwienie, jeśli zostało nadesłane. Zaproszeni przez Przewodniczącego z pośród pozostałych członków Prezydium czterej skrutatorzy odbierają na mównicy od wywołanych członków, którzy osobiście do mównicy podchodzą, kartki, złożone we dwoje, zawierające nazwisko kandydata. Po ukończeniu głosowania Przewodniczący ogłasza je za zamknięte, skrutatorzy obliczają głosy; wynik ogłasza się z mównicy.

Art. 14. Za wybranego uważa się kandydata, który uzyska bezwzględną większość ważnie oddanych głosów, przyczem kartek białych, kartek, zawierających nazwiska kandydatów, którzy nie zostali ważnie zgłoszeni, oraz kartek, zawierających nazwiska głosujących, nie bierze się w rachubę.

Art. 15. Jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska bezwzględnej większości ważnie oddanych głosów, Przewodniczący zarządza powtórne głosowanie, które odbywa się w ten sam sposób, jak pierwsze.

Art. 16. Jeżeli i drugie głosowanie nie da pomyślnego wyniku, zarządza się trzecie głosowanie, które odbywa się tak samo, jak poprzednie, z tą różnicą, że kandydat, który otrzymał najmniejszą ilość głosów w drugim głosowaniu, jest wykluczony od wyboru.

Jeżeli i trzecie głosowanie nie da pomyślnego wyniku, zarządza się czwarte głosowanie, a w razie potrzeby i dalsze głosowania, przyczem przy każdym następnym głosowaniu wyklucza się kolejno tego z kandydatów, który w poprzednim uzyskał najmniejszą ilość głosów.

Art. 17. Jeżeli kilku kandydatów uzyskało tę samą najmniejszą ilość głosów — wyklucza się ich wszystkich od wyboru. Jeżeli jednak jeden z kandydatów uzyska względną większość, a wszyscy inni kandydaci otrzymają po równej ilości głosów, los rostrzyga, którego z nich wyklucza się od wyboru. Sposób, w jaki ma się odbyć losowanie, określi Przewodniczący.

Art. 18. Jeżeli w dwóch następujących po sobie głosowaniach głosy rozdzielią się równo pomiędzy więcej niż dwóch

kandydatów, los rozstrzyga, którego z nich wyklucza się od wyboru.

Art. 19. Jeżeli pozostanie tylko dwóch kandydatów i w ciągu dwóch kolejnych głosowań uzyskają oni równą ilość głosów, los rozstrzyga, który z nich zostanie wybrany.

Art. 20. Po ukończeniu wyborów Przewodniczący niezwłocznie ogłasza ich wynik.

Art. 21. O dokonanym wyborze Przewodniczący zawiadomi natychmiast Prezesa Rady Ministrów i ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej, przesyłając im odpis wierzytelny protokołu Zgromadzenia, poczem Prezes Rady Ministrów w obecności obu Marszałków zawiadomi o dokonanym wyborze nowoobranego Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 22. W dniu i czasie, przez siebie oznaczonym, zwoła Marszałek Sejmu, lub w jego zastępstwie Marszałek Senatu, ponownie Zgromadzenie Narodowe dla odebrania przysięgi od nowoobranego Prezydenta Rzeczypospolitej według art. 54 Konstytucji.

W tym celu wezwie Przewodniczący jednocześnie ze zwołaniem Zgromadzenia nowoobranego Prezydenta do stawienia się w Zgromadzeniu dla złożenia przepisanej przysięgi.

Art. 23. W razie gdyby nowoobрани Prezydent odmówił przyjęcia urzędu, albo na wezwanie Przewodniczącego przepisanej przysięgi nie złożył, należy niezwłocznie przystąpić do ponownego wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 24. Po złożeniu przysięgi w Zgromadzeniu Narodowym, o czem sporządza się protokół według przepisów w art. 25, nowoobрани Prezydent Rzeczypospolitej przejmuje władzę od ustępującego Prezydenta w obecności Marszałków Sejmu i Senatu i Prezesa Rady Ministrów, który odczyta przytem oba protokoły Zgromadzenia Narodowego, stwierdzające wybór i przyjęcie przysięgi wybranego Prezydenta.

O tym akcie przejęcia władzy będzie sporządzony krótki protokół z powołaniem protokołów obu posiedzeń Zgromadzenia Narodowego.

Rada Ministrów ogłosi ten protokół w Dzienniku Ustaw.

Jeżeliby nowoobрани Prezydent Rzeczypospolitej w chwili swego wyboru piastował jakikolwiek inny urząd lub mandat, złoży go w myśl art. 53 Konstytucji przy akcie przejęcia władzy, a oświadczenie takie będzie w protokole pomienionego aktu stwierdzone.

Art. 25. Z posiedzeń Zgromadzenia Narodowego będzie

podczas posiedzenia sporządzany protokół w jednym egzemplarzu.

Do protokołu tego dołączy się wykaz imienny posłów i senatorów, którzy uczestniczyli w głosowaniu oraz nieobecnych i ewentualne podane w ich usprawiedliwieniach przyczyny ich nieobecności.

Po odczytaniu protokołu bezpośrednio po ogłoszeniu wyników wyborów, względnie po odebraniu przysięgi, każdy członek Zgromadzenia może zgłosić sprostowanie do protokołu. Nad zgłoszonymi sprostowaniami Zgromadzenie głosuje bez dyskusji.

Według wyniku tych głosowań ewentualnie sprostowany protokół podpisuje Przewodniczący i urzędujący sekretarze.

Art. 26. Po odczytaniu i zatwierdzeniu protokołu Przewodniczący natychmiast zamyka posiedzenie Zgromadzenia Narodowego, a po odebraniu przysięgi od nowoobranego Prezydenta — rozwiązuje Zgromadzenie.

Art. 27. Przy rozstrzyganiu spraw nieunormowanych niniejszą ustawą stosować należy odpowiednio regulamin Sejmu.

Art. 28. Pierwsze Zgromadzenie Narodowe dla wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej zwoła nowoobрани Marszałek Sejmu imiennymi zaproszeniami i obwieszczeniem w gazecie rządowej natychmiast po ukonstytuowaniu się nowego Sejmu i Senatu w terminie siedmiodniowym (art. 4 ustawy przechodniej z dnia 18 maja 1921 r. do Ustawy Konstytucyjnej, Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 268).

Art. 29. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, a wykonanie jej powierza się Prezesowi Rady Ministrów.

Marszałek:
Trampczyński

Prezydent Ministrów:
Juljan Nowak.

USTAWA

z dnia 3 czerwca 1921 r.¹⁾

O KONTROLI PAŃSTWOWEJ

Art. 1. Kontrola Państwowa jest władzą, w czynnościach swoich opartą na zasadach kolegialności (art. 20—22), z ministerstwami równorzędną, od Rządu niezależną, podlegając bezpośrednio Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Art. 2. Kontrola Państwowa powołana jest do rewizji dochodów i wydatków Państwa oraz jego stanu majątkowego.

Art. 3. W miarę uznania Rządu, Kontrola Państwowa może być również powołana do rewizji finansowej gospodarki ciał samorządnych oraz instytucji, zakładów, fundacji, stowarzyszeń i spółek, działających przy udziale finansowym Skarbu Państwa pod jego gwarancją.

Art. 4. Spełniając swe zadania, Kontrola Państwowa bada, czy czynności gospodarcze i finansowe władz i urzędów państwowych oraz instytucji, wymienionych w art. 3, były legalne, wykonane z należytą oszczędnością i celowo, pod względem gospodarczym.

Kontrola, dokonywana przez Kontrolę Państwową, nie usuwa odpowiedzialności ministrów i kontrolowanych władz i urzędów.

Art. 5. Kontrola Państwowa wykonywa: 1) kontrolę faktyczną, 2) kontrolę następną.

Art. 6. Kontrola Państwowa wykonywa kontrolę faktyczną, według swego uznania we wszystkich dziedzinach administracji i gospodarki Państwa.

Kontrola ta obejmuje: badanie umów i wszelkich zobowiązań, rewizję kas, rachunkowości, rewizję składów, magazynów, inwentarzy i wogóle majątku państwowego oraz sprawdzanie na miejscu wszelkich robót i dostaw, z punktu widzenia celowości i pod względem gospodarczym.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 51, poz. 314.

Art. 7. Kontrola następna polega na sprawdzaniu rachunków pod względem: formalnym, cyfrowym i co do istoty dokonanych czynności. Kontrola ta ma być dokonywana w czasie jaknajrychlejszym po dokonaniu wydatków i pobraniu dochodów. W tym celu Kontrola Państwowa oraz władze i urzędy są obowiązane ściśle przestrzegać przepisów i instrukcji, wydanych w tym względzie.

Uwagi o wykonaniu budżetu za okres ubiegły z wnioskiem o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum (art. 9 Ustawy Konstytucyjnej) Najwyższa Izba Kontroli przedstawia jednocześnie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi najpóźniej w sześć miesięcy od dnia otrzymania od Ministerstwa Skarbu ogólnego zamknięcia rachunków z całej gospodarki państwowej, udzielając odpisu powyższych uwag (i wniosku) Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu.

Art. 8. Najpóźniej w sześć miesięcy po upływie okresu budżetowego Najwyższa Izba Kontroli przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi sprawozdanie z czynności Kontroli, dokonanych w tymże okresie budżetowym. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła odpisy tego sprawozdania Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu do wiadomości.

Niezależnie od uwag o wykonaniu budżetu za okres ubiegły (art. 7) i sprawozdania o swych czynnościach rewizyjnych (art. 8) Najwyższa Izba Kontroli ma prawo, w wypadkach szczególniejszej wagi lub niecierpiących zwłoki, przedstawiać Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Sejmowi i Senatowi sprawozdanie i wnioski z poszczególnych wyników Kontroli, przy równoczesnem udzieleniu odpisów do wiadomości Prezesa Rady Ministrów i Ministra Skarbu.

Art. 9. Delegatom Kontroli Państwowej przysługuje prawo badania na miejscu ksiąg, rachunków, aktów i wszelkich dokumentów.

Władze i urzędy państwowe oraz instytucje, wymienione w art. 3, obowiązane są dawać delegatom Kontroli Państwowej wszelkie potrzebne wyjaśnienia tak ustnie jak i na piśmie.

Art. 10. Przepisy o sposobie wykonywania kontroli zawarte będą w instrukcjach, wydanych przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, w porozumieniu z odpowiednimi ministrami, władzami centralnymi oraz instytucjami, wymienionymi w art. 3, zgodnie z zasadami, uchwalonemi przez Kolegium Najwyższej Izby Kontroli (art. 22).

Art. 11. Władze i urzędy państwowe oraz instytucje,

wymienione w art. 3, obowiązane są ściśle stosować się do przepisów i zarządzeń, wydanych przez Kontrolę Państwową w zakresie jej kompetencji.

W razie niezastosowania się Kontrola Państwowa zażąda od właściwej władzy przełożonej wykonania swych zarządzeń oraz pociągnięcia winnych do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Art. 12. Władze i urzędy państwowe mogą wydawać przepisy kasowe i rachunkowe nie inaczej, jak w porozumieniu z Kontrolą Państwową i Ministerstwem Skarbu. Ministerstwa i władze centralne oraz instytucje, podległe Kontroli w myśl art. 3, wydając, zmieniając lub uchylając rozporządzenia administracyjne w granicach ustalonych z Kontrolą Państwową instrukcji i przepisów, obowiązane są jednocześnie zawiadomić o tem Kontrolę Państwową.

Art. 13. W razie stwierdzenia nieprawidłowej rachunkowości lub kasowości, braku w gotówce lub w materiałach, roztrwonienia majątku, złej lub rujnującej gospodarki i wogóle działań, nacechowanych brakiem troski o dobro publiczne, a połączonych ze stratą lub mogących wywołać stratę dla Skarbu Państwa — Kontrola Państwowa zawiadamia o tem właściwą władzę w celu usunięcia nadużyć, wad i braków, oraz ma prawo zażądać zawieszenia w czynnościach odpowiednich funkcjonarjuszków i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności osobistej i materialnej.

W wypadku wykrycia i ustalenia przy kontroli straty dla Skarbu Państwa Kontrola Państwowa obowiązana jest do żądania ich pokrycia i zabezpieczenia oraz do czuwania nad wykonaniem tego żądania.

Art. 14. W skład Kontroli Państwowej wchodzi: 1) Prezes Najwyższej Izby Kontroli oraz dwaj wiceprezesi, 2) Najwyższa Izba Kontroli i 3) Izby Okręgowe Kontroli.

Art. 15. Prezesa Najwyższej Izby Kontroli mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli składa przysięgę na ręce Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 16. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg spraw w Kontroli Państwowej. Do niego należy wydawanie wszelkich zarządzeń administracyjnych i organizacyjnych w zakresie kompetencji Kontrolł Państwowej.

Art. 17. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest równorzędny ministrom. Prezes Najwyższej Izby Kontroli ma pra-

wo zabierać głos na posiedzeniach Sejmu i Senatu w sprawach Kontroli Państwowej bądź osobiście, bądź przez swoich zastępców lub delegatów, oraz na żądanie Sejmu lub Senatu obowiązany jest udzielać informacji i wyjaśnień.

Art. 18. Zastępcami Prezesa Najwyższej Izby Kontroli są dwaj wiceprezesi, mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Wiceprezesi są równorzędni podsekretarzom stanu i współdziałają z Prezesem w zarządzaniu Kontrolą Państwową.

Art. 19. Najwyższa Izba Kontroli wykonywa rewizję centralnych organów Rządu oraz instytucji wymienionych w art. 3, poddanych jej kontroli. Ponadto, jako w naczelnym organie Kontroli Państwowej, ześrodkowuje się w niej rozpatrywanie wyników rewizji administracji państwowej. Na czele Najwyższej Izby Kontroli stoi Prezes Najwyższej Izby. W skład Najwyższej Izby wchodzi: 1) Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, 2) Departament i 3) Wydział Personalny.

Art. 20. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli jest najwyższą w obrębie Kontroli Państwa kolegialną instytucją.

Kolegium stanowią: Prezes Najwyższej Izby Kontroli, jako przewodniczący, obaj wiceprezesi, dyrektorowie departamentów i ich zastępcy.

Członkami Kolegium mogą być osoby, które ukończyły z dyplomem wyższe studia naukowe. Wymaganie to, w ciągu pierwszych lat pięciu od czasu wydania niniejszej ustawy, nie jest obowiązujące.

Art. 21. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli jest powołane do stanowienia:

- 1) w sprawach, wynikłych wskutek odwołania się od orzeczeń Kolegów, Departamentów i Izb Okręgowych;
- 2) w przedmiocie ogólnych zamknięć rachunkowych ubiegłego okresu budżetowego;
- 3) w przedmiocie ustalania układu i treści sprawozdania Kontroli Państwowej za ubiegły okres budżetowy oraz uwag o wykonaniu budżetu (art. 7 i 8);
- 4) w przedmiocie ogólnych zasad kontroli i ogólnych przepisów rachunkowych i kasowych;
- 5) we wszelkich sprawach, poddanych pod obrady Kolegium przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 22. Do ważności uchwał Kolegium niezbędna jest obecność Prezesa Najwyższej Izby Kontroli lub w jego zastępstwie jednego z wiceprezesów oraz conajmniej dwóch dyrektorów Departamentów i dwóch zastępców dyrektorów Departamentów.

Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego.

Kolegium ma prawo zapraszać w charakterze rzeczoznawców osoby prywatne i wzywać urzędników i funkcjonariuszy instytucji państwowych lub instytucji, podległych Kontroli (art. 3) dla udzielenia wyjaśnień i informacji.

Rzeczoznawcy i reprezentanci władz i urzędów nie mogą brać udziału w naradach, ani też być obecnymi przy wydawaniu uchwał.

Art. 23. Najwyższa Izba Kontroli dzieli się na cztery Departamenty i Wydział Personalny.

W skład Departamentów Najwyższej Izby Kontroli wchodzi: dyrektor Departamentu, naczelnicy wydziałów, radcowie, referenci i sekretarze, pomocnicy referentów, rachmistrze, kanceliści.

Dyrektor Departamentu odpowiedzialny jest przed Prezesem Najwyższej Izby Kontroli za prawidłowy bieg spraw w Departamencie.

W zarządzaniu Departamentem dyrektorowi pomaga oraz jest jego zastępcą jeden z naczelników wydziałów, wyznaczony przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Dyrektora Departamentu mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, naczelników wydziałów i wszystkich innych urzędników mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli po zasięgnięciu opinii dyrektora Departamentu.

Departamenty dzielą się na wydziały. Prezes najwyższej Izby Kontroli ustala liczbę wydziałów w Departamentach i zakres ich czynności.

Wydział Personalny Najwyższej Izby Kontroli składa się: z naczelnika wydziału, radców, referentów i archwistów, rachmistrzów i kancelistów.

Art. 24. Orzeczenia w sprawach rewizji faktycznej i następnej oraz w przedmiocie poszczególnych zamknięć rachunków zapadają w Kolegium Departamentu, złożonym z dyrektora Departamentu lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, i naczelników wydziałów. Ponadto pod obrady Kolegium mogą być poddane wszelkie inne sprawy według uznania dyrektora Departamentu.

Do ważności uchwał Kolegium niezbędna jest obecność, oprócz przewodniczącego, co najmniej dwóch naczelników wydziałów.

Uchwały zapadają większością głosów.

Jeżeli orzeczenie nie zapadnie jednomyślnie dyrektor mo-

że przedstawić sprawę pod decyzję Kolegium Najwyższej Izby.

Art. 25. Władzom, urzędom i instytucjom, poddanym Kontroli w myśl art. 3, oraz osobom interesowanym przysługuje w ciągu dni 14 od dnia doręczenia orzeczenia Kolegium Departamentu prawo odwołania się do Kolegium Najwyższej Izby.

Dyrektor Departamentu wniesione odwołanie przedstawia Kolegium Najwyższej Izby ze swym wnioskiem.

Art. 26. Orzeczenie Kolegium Departamentu ulegają natychmiastowemu wykonaniu i przez Kolegium Departamentu w żadnym wypadku zmienione być nie mogą. Na żądanie, postawione w odwołaniu, może Kolegium Najwyższej Izby Kontroli wstrzymać wykonanie orzeczenia Departamentu. W razie ujawnienia nowych faktów i okoliczności, wymagających zmiany zapadłych już orzeczeń, Kolegium Departamentu przedstawia sprawę Kolegium Najwyższej Izby.

Art. 27. Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera Izby Okręgowe Kontroli i ustala terytorjalnie zakres ich działania, może on jednak, w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów, poruczać sprawowanie kontroli innym organom Kontroli Państwowej poza terytorjalnie właściwą Izba.

W skład Izb Okręgowych wchodzi: prezes, wiceprezes, naczelnicy wydziałów, radcowie, sekretarze i referenci, pomocnicy referentów, rachmistrze i archiwista, oraz kanceliści.

Prezesa Izby Okręgowej mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Urzędników Izb Okręgowych do VIII stopnia służbowego włącznie mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli na wniosek prezesa Izby Okręgowej, a urzędników niższych stopni służbowych i wszystkich innych funkcjonariuszy Izby Okręgowej mianuje prezes Izby Okręgowej.

Izba Okręgowa kontroluje urzędy miejscowe, podległe ministerstwom i władzom centralnym, oraz instytucje, wskazane w art. 3 ustawy niniejszej. Izba Okręgowa Kontroli jest równorzędną Departamentowi Najwyższej Izby Kontroli i działa na zasadach, wskazanych w art. 24, 25 i 26.

Art. 28. W razie potrzeby Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera specjalne urzędy Kontroli Państwowej.

Urzędy te mieć będą organizację Izb Okręgowych Kontroli i działać na tych samych zasadach z uwzględnieniem spe-

cyjnych przepisów, jakie Prezes Najwyższej Izby Kontroli wyda w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 29. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła corocznie Ministrowi Skarbu preliminarz budżetowy Kontroli Państwowej celem uzgodnienia go i włączenia do budżetu państwowego.

W razie gdyby między Prezesem Najwyższej Izby Kontroli a Ministrem Skarbu nie doszło do porozumienia w przedmiocie powyższego preliminarza budżetowego Kontroli Państwowej, Prezes Najwyższej Izby ma prawo, niezależnie od terminu wniesienia do Sejmu przez Ministra Skarbu ogólnego preliminarza budżetowego, zgłosić do Sejmu wniosek z uzasadnieniem żadanego dla Kontroli kredytu.

Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli przysługuje prawo przenoszenia kredytu w obrębie całego budżetu Kontroli Państwowej i w granicach sum kredytów, tym budżetem określonych, oraz określenia ilości urzędników, poczynając od stopnia służbowego V we wszystkich organach Kontroli Państwowej.

Kontrola wykonania budżetu Kontroli Państwowej przysługuje Sejmowi.

Art. 30. Prezes Najwyższej Izby Kontroli może być pociągnięty do odpowiedzialności przez Sejm lub Senat za swe czynności urzędowe, przez które rozmyślnie lub wskutek zaniedbania pogwałcił ustawy i podlega przepisom, ustanowionym w tym względzie dla Ministrów.

Artykuł 9 Ustawy Konstytucyjnej o nieusuwalności członków Kolegium Najwyższej Izby nie stosuje się do członków Kolegiów Departamentów Najwyższej Izby Kontroli, do prezesów i wiceprezesów Izb Okręgowych i członków Kolegiów tychże Izb; korzystają oni jednak z ustawowych przywilejów sędziów i podlegają przepisom dyscyplinarnym, ustanowionym dla sędziów.

Instancją dyscyplinarną dla członków wszystkich Kolegiów z wyjątkiem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli jest komplet Sądu Najwyższego, złożony z trzech sędziów tegoż Sądu (z których jeden przewodniczy), zwiększony o dwóch członków Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, wybieranych przez to Kolegium na przeciąg jednego roku.

Funkcję prokuratora dyscyplinarnego pełni jeden z dyrektorów departamentu lub zastępców dyrektora Departamentu Najwyższej Izby Kontroli, wyznaczony przez jej Prezesa.

Urzędnicy Kontroli Państwowej mogą być pociągnięci

do odpowiedzialności karnej z powodu swych urzędowych zajęć jedynie za zgodą Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Do czasu uzyskania zgody nie mogą być przeciwko tym urzędnikom wydawane jakiegokolwiek zarządzenia.

Art. 31. Prezes Najwyższej Izby Kontroli, wiceprezesi, członkowie Kolegium Najwyższej Izby Kontroli nie mogą być członkami Sejmu lub Senatu.

Osoby te oraz wszyscy urzędnicy etatowi Kontroli Państwowej nie mogą równocześnie zajmować innych urzędów, ani też uczestniczyć w zarządzie, radzie nadzorczej lub zarządczej przedsiębiorstw, obliczonych na zysk.

Zajęcia naukowe, literackie i inne jeżeli nie połączone z uszczerbkiem dla służby w Kontroli Państwowej, mogą być dopuszczone za zezwoleniem odpowiedniej władzy: Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, dyrektora departamentu, lub Prezesów Izb Okręgowych.

Osoby, spokrewnione lub spowinowacane ze sobą do trzeciego stopnia włącznie, nie mogą być członkami tego samego Kolegium.

Art. 32. Do urzędników Kontroli Państwowej stosują się przepisy ustawy o państwowej służbie cywilnej, o ile niniejsza ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 33. Regulamin wewnętrznego ustroju Najwyższej Izby Kontroli i Izb Okręgowych wyda Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 34. Na przeciąg lat trzech od chwili objęcia urzędowania zawiesza się wykonanie ust. 2 art. 30, o ile dotyczy ono przywilejów sędziowskich członków Kolegiów Departamentów Najwyższej Izby, prezesów, wiceprezesów oraz członków Kolegiów Izb Okręgowych.

Art. 35. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezesowi Rady Ministrów i Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 36. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą dekret Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. nr. 14 poz. 183).

Marszałek: Tr a m p c z y ń s k i

Prezydent Ministrów: W i t o s

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa: w z. N e n t w i g

USTAWA

z dnia 3 sierpnia 1922 r.¹⁾

O NAJWYŻSZYM TRYBUNALE ADMINISTRACYJNYM

I. Postanowienia ogólne.

Art. 1. Dla orzekania o legalności zarządzeń i orzeczeń, wchodzących w zakres administracji tak rządowej, jak i samorządowej, tworzy się Najwyższy Trybunał Administracyjny.

Aż do ustanowienia sądów administracyjnych niższego stopnia z udziałem czynnika obywatelskiego Najwyższy Trybunał Administracyjny, jako jedyna instancja sądowa, rozpoznawać będzie skargi na zarządzenia i orzeczenia, wydane w ostatniej instancji przez administracyjne władze rządowe lub samorządową, o ile ustawa niniejsza prawa skargi nie wyłącza.

Trybunał nie ma prawa badać ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

Art. 2. Trybunał czuwa z urzędu nad swoją właściwością. Przy rozpoznawaniu spraw i wyrokowaniu jest niezawisły od wszelkich organów władzy państwowej i podlega tylko ustawom.

Wyroki Najwyższego Trybunału Administracyjnego są ostateczne.

Art. 3. Z pod orzeczenia Trybunału wyłącza się:

- a) sprawy, należące do właściwości sądów zwyczajnych lub sądów szczególnych,
- b) sprawy, w których władze administracyjne uprawnione są do rozstrzygania według swobodnego uznania, w granicach, pozostawionych temu uznaniu,

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 67, poz. 600.

- c) sprawy mianowania na publiczne urzędy i stanowiska, o ile nie chodzi o pogwałcenie zastrzeżonego w ustawie prawa ich obsadzania lub przedstawiania kandydatów,
- d) sprawy, dotyczące reprezentacji Państwa i obywateli wobec państw i władz obcych, oraz sprawy, bezpośrednio z powyższymi związane,
- e) sprawy, dotyczące działań wojennych, ustroju siły zbrojnej i mobilizacji, z wyjątkiem spraw zaopatrzenia i uzupełnienia armji,
- f) sprawy dyscyplinarne.

Art. 4. Skarga do Trybunału nie wstrzymuje sama przez się wykonania zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia; skarżący może jednak zwrócić się do władzy administracyjnej o wstrzymanie wykonania, a władza administracyjna winna żądaniu temu zadość uczynić, jeżeli względy publiczne nie stoją na przeszkodzie, a skarżący mógłby w razie wykonania ponieść szkodę niepowetowana.

Wstrzymanie wykonania zarządza na wniosek interesowanego ostatnia instancja administracyjna. W razie przewlekania załatwiania tego wniosku lub w razie odmownego załatwienia jest Najwyższy Trybunał Administracyjny władny na wniosek strony sam zarządzić wstrzymanie wykonania zarządzenia lub orzeczenia.

Art. 5. Władza, której zarządzenie lub orzeczenie zostało uchylone przez Trybunał, obowiązana jest wydać niezwłocznie nowe zarządzenie lub orzeczenie w tej sprawie. W zarządzeniu tem, względnie orzeczeniu, władza jest związana zapatrywaniami prawnymi, wyluszczone w wyroku Trybunału.

II. Ustrój Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Art. 6. Najwyższy Trybunał Administracyjny składa się z pierwszego prezesa oraz z potrzebnej ilości prezesów i sędziów. Pierwszemu prezesowi, prezesom i sędziom przysługują pełne prawa sędziowskie, zastrzeżone w postanowieniach rozdziału IV ustawy konstytucyjnej; pod względem uposażenia są zrównani oni z pierwszym prezesem, prezesami i sędziami Sądu Najwyższego.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje na wniosek Rady Ministrów: pierwszego prezesa i prezesów z pośród osób, które conajmniej przez przeciąg 2 lat sprawowały urząd sędziego trybunału, sędziów zaś z pośród kandydatów, wybra-

nych każdorazowo w liczbie potrójnej przez Zgromadzenie prezesów i sędziów Najwyższego Trybunału Administracyjnego (Ogólne Zgromadzenie Trybunału); przed mianowaniem prezesów Rada Ministrów zasięga opinii pierwszego prezesa.

Pierwszym prezesem, prezesami i sędziami Trybunału mogą być tylko osoby, posiadające wykształcenie prawnicze. Połowa liczby sędziów winna posiadać kwalifikacje na urząd sędziowski.

Art. 7. Przy najwyższym Trybunale Administracyjnym istnieje sekretariat oraz kancelaria.

Członkami sekretariatu mogą być tylko osoby, posiadające wykształcenie prawnicze.

Pierwszy prezes Trybunału mianuje i zwalnia członków sekretariatu, pracowników kancelarii i służbę niższą oraz sprawuje nad nimi nadzór służbowy.

Art. 8. Nadzór ogólny nad Najwyższym Trybunałem Administracyjnym sprawuje pierwszy prezes, który sprawy, dotyczące prezesów i sędziów wnosi na Ogólne Zgromadzenie Trybunału.

III. Tryb postępowania.

Art. 9. Do zaskarżenia zarządzenia lub orzeczenia administracyjnego przed Najwyższy Trybunał Administracyjny jest uprawniony każdy, kto twierdzi, że naruszono jego prawa lub że go obciążono obowiązkiem bez podstawy prawnej.

Art. 10. Skargę na zarządzenia lub orzeczenia administracyjne należy wnieść bezpośrednio do Trybunału w terminie dwumiesięcznym, licząc od dnia doręczenia zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia skarżącemu.

Art. 11. Skarżący może przypoznać do sprawy osobę trzecią, na której niekorzyść żąda uchylecia orzeczenia lub zarządzenia władzy administracyjnej.

Osoba trzecia może również i bez przypozwania domagać się dopuszczenia jej do uczestniczenia w sprawie i do obrony swych praw.

Nawet jeżeli skarga nie jest zwrócona wyraźnie przeciw osobom trzecim, winien Trybunał baczyć, by w postępowaniu, które ma być przed nim przeprowadzone, mogły być wysłuchane wszystkie osoby, których praw dotykać może wyrok i by dana im była sposobność obrony tych praw.

Art. 12. Skarga winna zawierać:

- 1) imię, nazwisko i dokładne miejsce zamieszkania skarżącego i pełnomocnika,
- 2) oznaczenie zaskarżonego orzeczenia lub zarządzenia z podaniem dnia doręczenia tegoż,
- 3) dokładne oznaczenie powodów zaskarżenia.

Art. 13. Do skargi należy dołączyć:

- 1) pełnomocnictwo, o ile skarżącemu nie przysługuje prawo występowania bez zastępcy prawnego,
- 2) odpisy skargi i załączników w tylu egzemplarzach, ile jest stron pozwanych i przyzwozanych w sprawie.
- 3) opłaty w przepisanej wysokości.

Trybunał może zwolnić skarżącego od przedstawienia odpisów.

Art. 14. Skargi, które nie nadają się do postępowania z powodu oczywistej niewłaściwości Trybunału, z powodu zaniedbania ustawowego terminu, lub z powodu niewyczerpania administracyjnego toku instancji, również skargi, przeciwko którym istnieje oczywisty zarzut rzeczy osądzonej lub braku legitymacji do wniesienia skargi — Trybunał pozostawia bez rozpoznania.

To samo stosuje się do skarg, które nie odpowiadają formalnym wymogom ustawowym (art. 12 i 13); w ostatnim wypadku może Trybunał wyznaczyć skarżącemu stosowny termin dla usunięcia braków; o ile braki te w ciągu oznaczonego terminu nie będą usunięte, Trybunał pozostawi skargę bez rozpoznania.

O pozostawieniu skargi bez rozpoznania Trybunał zawiadamia skarżącego, zaś władzę administracyjną, przeciw której zarządzeniu lub orzeczeniu skargę wniesiono, o ile wykonanie zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia zostało wstrzymane.

Art. 15. Trybunał zarządza doręczenie odpisów przyjętej skargi z załącznikami pozwanym dla przedstawienia odpowiedzi z dołączeniem odpisu, wyznaczając w tym celu termin, nie przekraczający 2 miesięcy.

Pozwana władza administracyjna obowiązana jest udzielić Trybunałowi aktów swych, dotyczących przedmiotu skargi w terminie, przez Trybunał wyznaczonym.

Art. 16. Odpisy odpowiedzi, składanych w sprawie, winny być doręczone stronie przeciwnej. W razie niezłożenia tych odpisów stosowany będzie analogicznie przepis art. 14.

Art. 17. Strony mogą przeglądać akta sprawy w Trybunale z wyjątkiem trzech dni ostatnich przed rozprawą.

Poszczególne części aktów mogą być ze względów publicznych przez Trybunał wyłączone z pod przeglądu, a władza administracyjna wskaże te akta, których wyłączenia sobie życzy.

Art. 18. Posiedzenia Trybunału są jawne i niejawne.

Rozprawa główna odbywa się z reguły jawnie w składzie 5 sędziów, włączając w tę liczbę i przewodniczącego. Komplet orzekający może jednak w razie potrzeby przekazać rozstrzygnięcie kwestji prawnej bądź kompletowi wzmocnionemu do liczby 9 sędziów, łącznie z przewodniczącym, bądź też Ogólnemu Zgromadzeniu Trybunału. Posiedzenia wzmocnionego kompletu i Ogólne Zgromadzenia Trybunału są niejawne.

W sprawach, wymienionych w art. 14, 19, 27, 30 i 31. Trybunał orzeka na posiedzeniu niejawnem. W tymże trybie mogą być rozpatrywane i inne sprawy, o ile strony się na to zgodzą. W miarę jednak uznania może Trybunał i w tych wszystkich sprawach zarządzić rozprawę główną.

Posiedzenia niejawne mogą się odbywać także w zmniejszonym komplecie trzech sędziów, łącznie z przewodniczącym.

Do ważności uchwał Ogólnego Zgromadzenia Trybunału wymagana jest obecność $\frac{2}{3}$ liczby członków.

Narady i głosowanie Trybunału są tajne, rozstrzygnięcia Trybunału zapadają większością głosów.

Art. 19. Jeżeli Trybunał uzna, że stan faktyczny sprawy wymaga uzupełnienia, albo że pozwana władza przyjęła ten stan sprzeczny z aktami, albo że ze szkodą skarżącego naruszono formy postępowania administracyjnego, natenczas, nie zarządzając rozprawy głównej, uchyli wyrokiem zaskarżonego zarządzenie lub orzeczenie z powodu wadliwego postępowania i odeśle sprawę napowrót do władzy administracyjnej, która ma wady usunąć i wydać nowe zarządzenie lub orzeczenie.

Art. 20. W rozprawie głównej mogą uczestniczyć strony i ich zastępcy. Zastępcami stron, biorących udział w sprawie, mogą być jedynie adwokaci; władze mogą być zastąpione przez swoich urzędników, względnie przez urzędników władz nadzorczych oraz, o ile chodzi o gminy, przez osoby, wydelegowane z grona członków ich zarządów, rad gminnych lub urzędników.

Uprawnienie do zastępstwa należy wykazać Trybunałowi przed rozprawą.

Skarżącemu, lub też przypożwanemu w razie ich udo-

wodnionego ubóstwa może być przydany zastępca z urzędu, jak również przyznane całkowicie lub częściowe zwolnienie od opłat.

Uczestniczący w rozprawie sekretarz sporządza protokół rozprawy, który podpisują przewodniczący i sekretarz.

Art. 21. Jeżeli z powodu przedmiotu sprawy jawność posiedzenia mogłaby narazić bezpieczeństwo publiczne lub interes państwowy na szkodę, Trybunał z urzędu lub na wniosek strony może postanowić, aby posiedzenie odbyło się z wykluczeniem jawności przy udziale jedynie stron oraz ich pełnomocników. Uchwałę w tym przedmiocie, a następnie wyrok Trybunał ogłasza publicznie.

Art. 22. Rozprawa główna rozpoczyna się od wywołania sprawy i przedstawienia jej stanu przez jednego z sędziów Trybunału, jako referenta, poczem następują wyjaśnienia stron, o ile Trybunał uzna je za potrzebne, wreszcie przemówienia zastępców stron, którzy mają prawo zabierać głos jednakową ilość razy.

Niestawiennictwo stron lub ich zastępców nie wstrzymuje wprowadzenia sprawy i wydania wyroku.

Trybunał na wniosek stron lub z urzędu może odroczyć wyznaczoną lub nawet rozpoczętą rozprawę na inny termin.

Art. 23. Rozprawą główną kieruje przewodniczący, którego rzeczą jest również utrzymywać należyty spokój. Przewodniczący może osoby, zakłócające porządek, o ile nie są posłuszne jego upomnieniom, wydalić z sali rozpraw, a w razie cięższego wykroczenia skazać nadto na karę pieniężną do wysokości 10.000 marek.

Przeciwko postanowieniom przewodniczącego służy prawo odwołania się do Trybunału, który orzeka ostatecznie. Odwołanie zgłosić należy przed zamknięciem rozprawy.

Art. 24. Trybunał orzeka na podstawie stanu faktycznego, jaki okazuje się z aktów, któremi rozporządzała ostatnia instancja administracyjna przy wydaniu zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia, a w razie nie przedstawienia przez nią aktów (art. 15 ustęp 2) na podstawie stanu faktycznego, przedstawionego w skardze lub na rozprawie.

Okoliczności faktycznych i środków dowodowych, nie przytoczonych przed wydaniem zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia, tudzież aktów, wyłączonych z pod przegładu, o ile treść tychże nie została na rozprawie podana do wiadomości, Trybunał nie uwzględni.

Art. 25. Trybunał wydaje wyroki w imieniu Rzeczypos-

spolitej Polskiej. Wyrok wraz z uzasadnieniem, podpisany przez wszystkich członków wyrokujących, przewodniczący ogłasza publicznie na tem samem posiedzeniu, na którem odbyła się rozprawa główna. Gdy z jakichbądź przyczyn ogłoszenie wyroku nie może nastąpić na tem samem posiedzeniu, można je odroczyć do innego posiedzenia, co przewodniczący publicznie ogłosi, oznaczając dzień ogłoszenia wyroku. Wyrok na piśmie doręcza się stronom.

Art. 26. Jeżeli Trybunał uzna skargę za uzasadnioną, uchyla zaskarżone zarządzenie lub orzeczenie, a władza administracyjna postąpi w myśl art. 5.

Art. 27. Trybunał umorzy postępowanie w razie cofnięcia skargi przez skarżącego.

Sprawa raz umorzona nie może być ponownie przez Trybunał rozpatrywana.

Art. 28. Kary, wymierzone na mocy art. 23, ściaga się w drodze administracyjnej na rzecz Skarbu Państwa.

Art. 29. Termin, liczony na miesiące, upływa w odpowiednim dniu ostatniego miesiąca. Jeżeli koniec terminu, liczonego na miesiące, przypada na taki miesiąc, który odpowiedniej daty nie posiada, to termin ten kończy się w ostatnim dniu tego miesiąca. Przy liczeniu na dni nie bierze się w rachubę dnia wykonania tej czynności, od której termin biec zaczyna, ostatni zaś z wyznaczonej liczby dni uważa się za koniec terminu.

Terminu nie uważa się za zaniedbany, jeżeli przed jego upływem skargę lub podanie wysłano pocztą listem poleconym.

Jeżeli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub święto, to termin upływa w najbliższym dniu powszednim.

Art. 30. Przywrócenie terminu na podanie skargi (art. 10) jest niedopuszczalne, przywrócenie innych terminów zależy od uznania Trybunału, który rozstrzyga o tem w trybie, wskazanym w ustępie 4 art. 18.

Art. 31. Każda ze stron (skarżący, władza administracyjna, przypozwany) może żądać wyłączenia sędziego:

- 1) w sprawie, w której on sam jest stroną, pozostaje do jednej ze stron w stosunku współpracownika lub współobowiązanego, albo ma względem niej obowiązek regresu,
- 2) w sprawie żony sędziego, jego krewnych i powinowatych w linii prostej, krewnych w linii bocznej — do trzeciego stopnia, lub powinowatych — do drugiego,
- 3) w sprawie rodziców przybranych, albo wychowawców

- sędziego, jego dzieci przybranych lub wychowanców, pupilów i oddanych jego pieczy,
- 4) w sprawie, w której sędzia był albo jest pełnomocnikiem jednej ze stron,
 - 5) w sprawie, w której sędzia brał jakibądź udział w wydaniu zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia,
 - 6) gdy zachodzi uzasadniona przyczyna do powątpiewania o jego bezstronności.

Sędzia, względem którego zachodzi jedna z przyczyn, wskazanych powyżej (1 do 5), obowiązany jest sam zażądać swego wyłączenia.

Trybunał rozstrzyga o wyłączeniu sędziego, po wysłuchaniu go, uchwałą bez poprzedniej ustnej rozprawy.

Art. 32. Szczegółowe przepisy o wewnętrznej organizacji i sposobie urzędowania zawierać będzie regulamin, który uchwali Trybunał na Ogólnem Zgromadzeniu, a wyda Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

IV. Przepisy przechodnie.

Art. 33. Trybunał rozpoczyna swe czynności w dwa miesiące po ogłoszeniu niniejszej ustawy.

Art. 34. Przepis, zawarty w ustępie 2 art. 6, o ile dotyczy pierwszego prezesa i prezesów, stosowany będzie dopiero po upływie dwóch lat, licząc od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy. Jednak i w tym okresie przejściowym pierwszym prezesem i prezesami mogą być mianowani tylko czynni sędziowie Sądu Najwyższego, albo Najwyższego Trybunału Administracyjnego lub Senatu Administracyjnego Sądu Apelacyjnego w Poznaniu. Mianowanie pierwszego składu Najwyższego Trybunału Administracyjnego nastąpi na wniosek pierwszego prezesa, przedstawiony Radzie Ministrów.

Art. 35. Aż do utworzenia sądownictwa administracyjnego niższego stopnia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej istniejące w b. Ust. pruskiej sądownictwo administracyjne (orzecznictwo w postępowaniu sporno-administracyjnem) pozostawia się nienaruszone z tą zmianą, że kompetencje Senatu Administracyjnego Sądu Apelacyjnego w Poznaniu przechodzą na Najwyższy Trybunał Administracyjny. Na Trybunał przechodzą również kompetencje Krajowego Urzędu Wodnego, ustanowionego ustawą wodną z dnia 7 kwietnia 1913 r. (Zb. Ust. pruskich strona 53) i rozporządzeniem królewskim o Krajowym Urzędzie Wodnym z dnia 18 marca 1914 r. (Zb. Ust. pruskich strona 55). Tryb. postępowania w powyższych sprawach w Trybunale zachowuje

się wedle dotychczasowych ustaw, obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej.

Do spraw, nieobjętych właściwością istniejącą w b. dzielnicy pruskiej sądownictwa administracyjnego, stosują się przepisy niniejszej ustawy, o ile sprawy nie są załatwiane w pierwszej instancji przez organy kolegialne Zarządu ogólnego poza postępowaniem uchwałowym (ustawa z dnia 30 lipca 1883 r. Zb. Ust. pruskich str. 591).

Sprawy, przekazane Trybunałowi Rzeszy dla spraw finansowych ustawą z dnia 26 lipca 1918 r. (Dz. Ust. Rzeszy str. 959), przechodzą do właściwości Najwyższego Trybunału Administracyjnego. W sprawach tych obowiązują również przepisy ustawy niniejszej.

Art. 13 ust. 3 ustawy o uproszczeniu administracji z dnia 13 maja 1918 r. (Zb. Ust. pruskich str. 153) uchyla się.

Art. 36. Sprawy, które wedle dotychczas obowiązujących ustaw należały do właściwości Sądu Najwyższego, a w myśl postanowień niniejszej ustawy należą do właściwości Trybunału — przekazuje się temuż Trybunałowi.

O ile sprawy takie są już w toku w Sądzie Najwyższym lub u innej władzy — mają być odstąpione Trybunałowi.

Art. 37. Wylacza się z pod orzecznictwa Najwyższego Trybunału Administracyjnego:

1) sprawy wymiarów podatków bezpośrednich, opartych na ustawodawstwach okupacyjnych:

A) w b. okupacji niemieckiej — na:

a) rozporządzeniu z dnia 15 sierpnia 1917 r. poz. 367 Dz. Rozp. nr. 86, dotyczącem podatku od majątku (przepis wykonawczy z dnia 22. VIII. 1917 r. poz. 368 Dz. Rozp. nr. 86),

b) rozporządzeniu z dnia 5. VII. 1917 r., dotyczącem poboru podatku od handlu i przemysłu poz. 109 Dz. Rozp. nr. 38 (przepis wykonawczy z dnia 7. VIII. 1916 r. poz. 125 Dz. Rozp. nr. 40),

c) rozporządzeniu z dnia 19. IV. 1916 r., dotyczącem poboru podatku hipotecznego poz. 81 Dz. Rozp. nr. 31 (przepis wykonawczy z dnia 26. VI. 1916 r. poz. 106 Dz. Rozp. nr. 37),

d) rozporządzeniu z dnia 19. IV. 1916 r., dotyczącem poboru podatku dochodowego od kapitałów poz. 82 Dz. Rozp. nr. 31 (przepis wykonawczy z dnia 5. VII. 1916 r. Dz. Rozp. nr. 38 str. 21),

e) rozporządzeniu z dnia 19. IV. 1916 r., dotyczącem poboru podatku mieszkaniowego poz. 83 Dz. Rozp. nr. 31 (prze-

pis wykonawczy z dnia 29. V. 1916 r. poz. 94 Dz. Rozp. nr. 35);

B) w b. okupacji austriackiej — na:

- a) rozporządzeniu z dnia 27. VIII. 1918 r., dotyczącem ustanowienia państwowych podatków, innych opłat i kar w walucie koronowej Dz. Rozp. c. i k. Zarz. Wojsk w Polsce nr. 53 z dnia 31. VIII. 1918 r. (przepis wykonawczy z dnia 10. IX. 1918 r., F. A. nr. 309303/18)
 - b) rozporządzeniu z dnia 3. III. 1918 r. F. A. nr. 300014/18 o podatku repartycyjnym;
- 2) sprawy, oparte na dekretach:
- a) w przedmiocie poboru jednorazowej państwowej daniny od nieruchomości i majątku w kapitale (dekret z dnia 29. I. 1919 roku Dz. P. P. P. nr. 11 z dnia 4. II. 1919 r. poz. 128) (rozporządzenie wykonawcze z dnia 13. V. 1919 r. Dz. Urz. M. Sk. nr. 12 1919 r. poz. 180),
 - b) w przedmiocie podatku majątkowego z dnia 5. II. 1919 r. Dz. P. P. P. nr. 12 z dnia 6. II. 1919 r. poz. 135 (rozporządzenie wykonawcze z dnia 26. V. 1919 r. Dz. Urz. M. Sk. nr. 17 z dnia 15. VII. 1919 r. poz. 237),
 - c) w przedmiocie wprowadzenia podatków od zysków wojennych z dnia 5. II. 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 12 z dnia 6. II. 1919 r. poz. 136) (rozporządzenie wykonawcze z dn. 12. V. 1919 r. Dz. Urz. M. Sk. nr. 15 z dnia 3. VII. 1919 r. poz. 215);
- 3) sprawy wymiaru podatków bezpośrednich za lata, poprzedzające rok podatkowy 1921, o ile chodzi o b. zabór rosyjski.

Art. 38. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i ma także zastosowanie do tych wypadków, w których od dnia doręczenia orzeczenia ostatniej instancji, zapadłego przed wejściem w życie niniejszej ustawy, termin 2 miesięcy, określony w art. 10, jeszcze nie upłynął.

Równocześnie z ogłoszeniem niniejszej ustawy tracą moc dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy, wydane w przedmiotach, unormowanych tą ustawą.

Art. 39. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Prezesowi Rady Ministrów.

Marszałek:

Trampczyński

Prezydent Ministrów:

Juljan Nowak

USTAWA

z dnia 15 lipca 1920 roku¹⁾

O WYKONANIU REFORMY ROLNEJ

I. Zapas ziemi.

Art. 1. Na cele przeprowadzenia reformy rolnej w myśl uchwały Sejmu z dnia 10 lipca 1919 r. przeznaczają się do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemiańskiego następujące grunty:

- a) dobra, będące własnością Państwa (skarbowe i donacyjne), oraz te, które wskutek likwidacji władz b. państw zaborczych jakoteż na mocy specjalnych ustaw, przejdą na własność Państwa;
- b) dobra, należące do członków b. dynastji panujących zaborczych lub członków ich rodzin, bez względu na to, czy są oni obecnie obywatelami Państwa Polskiego, czy obcokrajowcami, a to zgodnie z traktatami międzynarodowymi;
- c) dobra b. rosyjskiego Banku Włościańskiego i b. pruskiej Komisji Kolonizacyjnej;
- d) dobra, t. zw. martwej ręki (duchowne, biskupie, kapitulne, klasztorne, plebańskie, kościołów i gmin wyznaniowych) oraz nierozparcelowane dobra poduchowne i poklasztorne, stosownie do postanowień ustaw, wydać się mających w tym względzie po porozumieniu ze Stolicą Apostolską, względnie z właściwymi władzami kościelnymi co do uregulowania uposażeń duchowieństwa i instytucji kościelnych;
- e) dobra innych instytucji publicznych, a w szczególności: dobra fundacji, bądź pod zarządem Państwa, bądź pod innym zarządem się znajdujące, przy zabezpieczeniu celu fundacji.

Nadto Główny Urząd Ziemiański przeprowadzi przymusowy wykup:

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 70, poz. 462.

1) majątków ziemskich, nieprawidłowo, z uszczerbkiem dla wytwórczości krajowej, gospodarowanych:

2) dóbr, parcelowanych samowolnie bez zezwolenia właściwych organów państwowych lub nie przez instytucje, do tego urzędownie upoważnione;

3) majątków, nabytych w okresie wojny po 1 sierpnia 1914 r. do 14 września 1919 r. przez osoby, dla których rolnictwo nie było, albo nie stało się zajęciem zawodowym;

4) dóbr, które w ciągu ostatnich 5 lat zmieniały więcej niż dwukrotnie właściciela, z wyjątkiem wypadków przejścia własności drogą dziedziczenia lub rozporządzenia ostatniej woli;

5) majątków ziemskich, nabytych w czasie wojny z zysków lichwiarskich;

6) majątków, których właściciele od czasu istnienia b. pruskiej Komisji Kolonizacyjnej sprzedali ziemię państwu zaborem na parcelację;

7) majątków ziemskich, znajdujących się w sferze oddziaływania interesów mieszkaniowych miejskich, jako położonych w obrębie lub w najbliższym sąsiedztwie większych miast i ośrodków przemysłowych;

8) wszystkich innych majątków ziemskich prywatnych, nie wykluczając ordynacji, według zasad, objętych art. 2 niniejszej ustawy, przyczem w pierwszym rzędzie wykupowi przymusowemu ulegną ordynacje, założone po roku 1888. majątki, będące w dzierżawie i nie administrowane przez właścicieli, majątki, w których nie przystąpiono dotąd do uregulowania serwitutów, oraz majątki, zniszczone przez wypadki wojenne, jeśli właściciel nie podjął w miarę możliwości prac, zmierzających do umożliwienia regularnej gospodarki.

Art. 2. Przymusowemu wykupowi w myśl ustępu 18 art. 1 podlegają:

- a) nadwyżki gruntu ponad 60 ha ogólnego obszaru w majątkach, położonych w okręgach przemysłowych i podmiejskich, oraz nadwyżki ponad 400 ha ogólnego obszaru w majątkach, położonych w niektórych częściach ziem b. zaboru pruskiego oraz ziem wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej, które to okręgi, względnie części Państwa, oznaczy rozporządzenie Rady Ministrów na wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego;
- b) nadwyżki ponad 180 ha ogólnego obszaru w majątkach, położonych na pozostałym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Właścicielowi majątku lub majątków, podlegających przymusowemu wykupowi, przysługuje prawo zatrzymania tylko jednego zabudowanego folwarku, na którym on lub jego rodzina gospodarstwo prowadzi, przyczem rodzina, nie podzielona przed 1 stycznia 1919 r., uważana ma być za jednostkę.

W gospodarstwach, poświęconych wytwórczości najeftniejszej, hodowlanej lub rybnej, istniejących w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy, jak również w gospodarstwach, stanowiących typ wysoce uprzemysłowiony — dopuszcza się zachowania ich obszarów w całości lub w pewnej określonej części, niezbędnej dla utrzymania na odpowiedniej wysokości kultury rolniczej kraju.

Art. 3. Przy wykupnie majątków prywatnych stosowana ma być kolejność wedle porządku, wskazanego w ustępach 1 do 8 art. 1 z tem, że w braku lub po wyczerpaniu w danym powiecie nieruchomości ziemskich rzędu wcześniejszego, wykup rozpoczyna się od rzędu bezpośrednio następującego.

Art. 4. Dobra, znajdujące się w posiadaniu Państwa, będą przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych przekazywane Głównemu Urzędowi Ziemskiemu na parcelację i osadnictwo po wyłączeniu niezbędnych dla innych celów państwowych obiektów.

O wykupnie w myśl art. 11. 1—8 i art. 2 zawiadomi Główny Urząd Ziemski niezwłocznie w każdym wypadku Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych, które w ciągu miesiąca od daty zawiadomienia ma prawo dany majątek całościowo lub częściowo wyłączyć od parcelacji — o ile za godą Ministra Skarbu przeznaczy go na inne cele państwowe i w tym celu na własność Państwa nabędzie.

W razie różnicy zdań między Głównym Urzędem Ziemskim a Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, co do otrzeby i celowości wyłączenia Dóbr Państwowych lub prywatnych z pod parcelacji rozstrzyga Rada Ministrów.

Art. 5. Przekazywane Głównemu Urzędowi Ziemskiemu przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych grunty państwowe lub w posiadaniu Państwa się znajdujące będą oszacowane przez komisję, złożoną w równej liczbie z przedstawicieli Głównego Urzędu Ziemskiego i Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych pod przewodnictwem delegata Ministerstwa Skarbu, według przepisów niniejszej ustawy o oszacowaniu dóbr prywatnych, a to celem uzyskania

podstawy do obliczenia wartości dóbr państwowych jako zastawu dla renty ziemskiej.

Oszacowanie dóbr instytucji publicznych i fundacyjnych nastąpi na podstawie przepisów niniejszej ustawy o oszacowaniu dóbr prywatnych, a to bez względu na przepisy dotyczących ustaw, statutów i aktów fundacyjnych lub ordynackich oraz bez uzyskania zatwierdzenia odnośnych władz.

II. Wykup przymusowy i cena wykupna.

Art. 6. Przymusowy wykup dóbr prywatnych przeprowadza Okręgowy Urząd Ziemski, w obrębie którego dana nieruchomości jest położona, a to na podstawie uchwały Okręgowej Komisji Ziemskiej, powziętej na wniosek Okręgowego Urzędu Ziemskiego lub powiatowego komisarza ziemskiego, względnie powiatowej komisji ziemskiej, przedłożony za pośrednictwem Okręgowego Urzędu Ziemskiego.

Art. 7. Przed przystąpieniem do przymusowego wykupu Okręgowy Urząd Ziemski zawiadomi właściciela danej nieruchomości o zamierzonym wykupie, zakreślając mu 30-dniowy termin do dobrowolnej sprzedaży nieruchomości Państwu. Za podstawę ceny kupna przy układzie dobrowolnym przyjmie Okręgowy Urząd Ziemski zasady, określone w niniejszej ustawie dla oszacowania majątków prywatnych przy wykupie przymusowym.

Art. 8. Projekt dobrowolnej umowy w przedmiocie kupna—sprzedaży nieruchomości przedłoży Okręgowy Urząd Ziemski bezzwłocznie po dojściu do skutku układu z właścicielem Głównemu Urzędowi Ziemskiemu do zatwierdzenia.

Art. 9. Jeżeli układ dobrowolny do skutku w wyżej określonym terminie nie przyjdzie, względnie przez Główny Urząd Ziemski nie zostanie zatwierdzony — wdroży Okręgowy Urząd Ziemski postępowanie celem zastosowania przymusowego wykupu nieruchomości i ustalenia ceny wykupna, należnej właścicielowi, i w tym celu przedłoży sprawę Okręgowej Komisji Ziemskiej do wydania orzeczenia.

Art. 10. Orzeczenie Okręgowej Komisji Ziemskiej, rozstrzygające, czy dana nieruchomości ma być przymusowo wykupiona, oraz jaki obszar gruntu ma być pozostawiony właścicielowi, w myśl art. 2 niniejszej ustawy, wydane będzie na jawnem posiedzeniu komisji. Od orzeczenia tego przysługuje prawo odwołania się do Głównej Komisji Ziemskiej właścicielowi wykupić się mającej nieruchomości względnie Prezesowi Okręgowego Urzędu Ziemskiego, a to do dni trzydziestu, licząc od dnia następującego po doręczeniu orzeczenia.

Art. 11. Na podstawie prawomocnego orzeczenia Okręgowej Komisji Ziemskiej, wydanego w myśl art. 10, przeprowadzi Okręgowy Urząd Ziemski lub na zlecenie tegoż powiatowy komisarz ziemski po wysłuchaniu opinii powiatowej komisji ziemskiej i wniosków właściciela ustalenie, które części wykupić się mającej nieruchomości mają wejść w skład obszaru, pozostawionego właścicielowi przy wykupnie. Od orzeczenia ustalającego Okręgowego Urzędu Ziemskiego przysługuje właścicielowi odwołanie w ciągu 30 dni do Głównego Urzędu Ziemskiego. Właściciel nieruchomości co do której nie zapadło jeszcze orzeczenie Okręgowej Komisji Ziemskiej w przedmiocie przymusowego wykupu, może żądać od Okręgowego Urzędu Ziemskiego wcześniejszego ustalenia obszaru, który na wypadek przymusowego wykupu ma mu być pozostawiony, a Okręgowy Urząd Ziemski powinien przeprowadzić to ustalenie pod warunkiem, jeśli właściciel dostarczy rękojmi, że na nadwyżce ziemi ponad obszar, przypadający mu wedle ustalenia, zabezpieczy należycie prawidłową i możliwie najwydatniejszą wytwórczość aż do czasu wykupna i objęcia jej przez Okręgowy Urząd Ziemski do parcelacji w terminie, przez Urząd ten na podstawie upoważnienia Głównego Urzędu Ziemskiego wyznaczyć się mającym.

Art. 12. Okręgowa Komisja Ziemska na jawnem posiedzeniu ustali na podstawie opinii komisji szacunkowej sumę wykupu nieruchomości. Komisja szacunkowa, która przeprowadzi oszacowanie wykupywanej nieruchomości, składać się będzie z delegata Okręgowego Urzędu Ziemskiego, delegata Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, rzeczoznawcy leśnego oraz dwóch przez urząd ten przybranych zaprzysiężonych rzeczoznawców, a to po jednym z większej i mniejszej własności z listy znawców, przez Okręgowy Urząd Ziemski zestawionej, a zatwierdzonej przez Główny Urząd Ziemski. O terminie oszacowania zawiadomi Okręgowy Urząd Ziemski właściciela lub jego ustawowego zastępcę oraz ewentualnego posiadacza (dzierżawcę, ordynata) wykupywanej nieruchomości lub jej części, — wreszcie, uprawnionych z tytułu serwitutów. Osoby te mają prawo być obecne przy oszacowaniu i przedkładać komisji swe wnioski.

Art. 13. Cenę wykupna nieruchomości stanowić ma połowa przeciętnej ceny targowej, płaconej za majątki o zbliżonym obszarze w danej okolicy.

Art. 14. Budynki, należące do gospodarstwa i z niem związane, a postawione po 1 sierpnia 1914 r. mają być wykupione według wartości, jaką miały w czasie budowy.

Budynki, znajdujące się w obrębie majątku, lecz nie należące do gospodarstwa i z niem nie związane — pozostawia się właścicielowi razem z przestrzenią ziemi, niezbędną do ich normalnego użytkowania lub kupuje się je z wolnej ręki.

Art. 15. Osobno mają być oszacowane meljoracje, wykonane po dniu 1 sierpnia 1914 r., jakoteż nakłady na uprawę, nawożenie sztuczne i zasiewy, bezpośrednio poprzedzające oszacowanie. Odszkodowania za te meljoracje i nakłady winny być obliczone wedle wartości, jaką miały w chwili ich dokonania.

• Inwentarz żywy i martwy nie podlega przymusowemu wykupowi.

Art. 16. Od orzeczenia Okręgowej Komisji Ziemskiej, ustalającej cenę wykupu nieruchomości, przysługuje prawo odwołania się tak właścicielowi, jak i Prezesowi Okręgowego Urzędu Ziemskiego w terminie 30 dni od dnia, następującego po doręczeniu decyzji, do Głównej Komisji Ziemskiej.

Art. 17. Równocześnie z przeprowadzeniem oszacowania wykupywanego majątku komisja szacunkowa (art. 12) oznaczy kwotę ewentualnej odpłaty za prawo rzeczowe użytkowania, użytkowania, inne ciężary i służebności gruntowe, o ile zachowanie ich nie okaże się niezbędnem, wreszcie kwotę odszkodowania dzierżawców za poczynione w dzierżawionych przez nich gruntach, a nie zamortyzowane, nakłady pożyteczne, o ile Główny, względnie Okręgowy Urząd Ziemski uzna za potrzebne rozwiązanie dzierżawy przed terminem jej wygaśnięcia. W tym ostatnim wypadku dzierżawca winien oddać dzierżawiony grunt za co najmniej rocznem wypowiedzeniem przed terminem, od którego liczy się rok gospodarczy danej dzierżawy i nie przysługuje mu prawo żądać dalszego odszkodowania z powodu utraconych korzyści. Na podstawie tak dokonanego oszacowania wymienionych praw i roszczeń wyda Okręgowa Komisja Ziemska na jawnem posiedzeniu stanowcze orzeczenie, przeciw któremu służą interesowanym środki prawne, w ustawie o organizacji urzędów ziemskich przewidziane.

Regulację serwitutów przeprowadzi Okręgowy Urząd Ziemski równocześnie z przymusowym wykupem zgodnie z ustawą o likwidacji serwitutów.

Art. 18. Z chwilą prawomocności orzeczenia przymusowego wykupu Okręgowy Urząd Ziemski ma prawo objąć wykupioną nieruchomość w swe fizyczne posiadanie i rozporządzenie.

Art. 19. Po prawomocności orzeczenia przymusowego wykupna i objęcia wykupionej ziemi w posiadanie, Państwo odpowiada wobec wszystkich wierzycieli i roszczących sobie pretensje do zaspokojenia z wykupionego gruntu, tylko do wysokości ceny kupna, ustalonej w orzeczeniu. Okręgowy Urząd Ziemski przeprowadzi uregulowanie stanu biernego wykupionej ziemi w granicach ceny kupna na koszt i rachunek właściciela, w razie zachodzących zaś wątpliwości lub jeśli długi hipoteczne przewyższają cenę wykupna nieruchomości, odstąpi akta sądowi do rozdziału ceny kupna w myśl przepisów o licytacji nieruchomości.

Art. 20. Spłata ceny wykupna, należnej właścicielowi, oraz spłata długów i uprawnień, obciążających wykupioną ziemię, nastąpi stosownie do uregulowania stanu biernego, względnie na podstawie sądowej uchwały działowej (art. 19), w myśl postanowień ustawy o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej. Właścicielowi wykupionej ziemi należą się w każdym razie od niewypłaconej ceny wykupna, względnie jej części, od dnia objęcia przez Okręgowy Urząd Ziemski ziemi, wykupionej w posiadanie, odsetki w stosunku po 4 % rocznie.

Art. 21. Prawomocne orzeczenie przymusowego wykupna, zaopatrzone przez Okręgowy Urząd Ziemski klauzulą prawomocności, stanowi tytuł prawny do przelewu prawa własności wykupionej nieruchomości na rzecz Państwa, a sądy właściwe przeprowadzą na podstawie tego orzeczenia na wniosek Okręgowego Urzędu Ziemskiego wpis prawa własności na rzecz Państwa.

Art. 22. Przy sprzedaży nieruchomości ziemskiej w drodze publicznego przetargu odnośny sąd winien zawiadomić o wdrożeniu postępowania i o wyznaczeniu terminu przetargu właściwy terytorjalnie Okręgowy Urząd Ziemski. Urzędowi temu przysługuje prawa wzięcia udziału w przetargu bez obowiązku składania przepisane wadium.

III. Parcelacja.

Art. 23. Okręgowe Urzędy Ziemskie wygotują plan parcelacyjny położonych w ich okręgach, a w rozporządzeniu Głównego Urzędu Ziemskiego będących i na parcelację przeznaczonych obszarów, przy uwzględnieniu wskazanych robót meljoracyjnych oraz przeprowadzeniu szczegółowej klasyfikacji gruntów.

Wypracowanie planu parcelacyjnego może Okręgowy

Urząd Ziemiński zlecić powiatowemu komisarzowi ziemskiemu. Przed wypracowaniem planu tego musi Okręgowy Urząd Ziemiński, względnie powiatowy komisarz ziemski, wysłuchać opinii powiatowej komisji ziemskiej.

Plan parcelacyjny ma być zatwierdzony przez Prezesa Okręgowego Urzędu Ziemińskiego.

Art. 24. W planie parcelacyjnym uwzględnione być winny dalej: wyłączenie z pod parcelacji i utrzymanie przez Państwo zabytków historycznych, architektonicznych, pomników przyrody, terenów, zawierających bogactwa mineralne, gruntów niezbędnych na przeprowadzenie komasacji i regulacji serwitutów, zachowanie i należyte zużytkowanie cennych budowli i urządzeń, podział zabudowań folwarcznych, przeprowadzenie dróg dojazdowych i polnych, komasacji gruntów sprostowania granic, podziału i regulacji wspólnot, projekt zabudowania nowej osady, względnie wsi (plan regulacyjny), zapewnienia zaopatrzenia tychże w wodę, wreszcie zapobieżenie zbytnej odległości gruntów od zagrody nabywcy — osadnika.

Art. 25. Okręgowy Urząd Ziemiński ustali po porozumieniu się z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych za pośrednictwem Głównego Urzędu Ziemińskiego, czy i które tereny ze względu na jakość gleby, istniejące na parcelowanym obszarze większe budynki lub inne korzystne warunki, winny być przeznaczone na szkoły rolnicze, stacje doświadczalne, wzorowe gospodarstwa, stadniny państwowe, gospodarstwa dla produkcji warzywno-ogrodniczej, na cele gminne, szkolne, kościelne i inne cele społeczne lub przemysłowe. Gospodarstwa wzorowe, w myśl niniejszego artykułu tworzone, będą wdzierżawiane w długoletnią dzierżawę osobom lub stowarzyszeniom współdzielczym i innym zrzeszeniom zawodowo-rolniczym, dającym gwarancję wzorowego, celowego gospodarowania i wykazującym wybitne kwalifikacje zawodowo-rolnicze, swoje, względnie swych kierowników. Dzierżawy te pozostawać będą pod nadzorem Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 26. Grunty, położone w obrębie miast i osad przemysłowo-fabrycznych oraz w sferze ich interesów mieszkaniowych, a to co do miasta stołecznego Warszawy grunty, położone w promieniu 15 klm. od centrum miasta, zaś co do innych większych miast w miarę potrzeby i wedle określenia Głównego Urzędu Ziemińskiego — mają być pozostawione tym miastom na cele ich rozszerzania się oraz na tworzenie kolonii

dla robotników, rzemieślników, urzędników itp., a to pod kontrolą Głównego Urzędu Ziemińskiego.

Art. 27. Plan parcelacyjny obejmować będzie wreszcie podział gruntów na jednostki gospodarcze niżej wyszczególnionych typów i wielkości, mające stać się podstawą silnych i zdolnych do intensywnej wytwórczości gospodarstw włościańskich, opartych na zasadzie prywatnej własności, a to bądź przez utworzenie nowych gospodarstw, bądź przez powiększenie i usamodzielnienie istniejących karłowatych gospodarstw.

W szczególności obszar nowo tworzonych jako samodzielne gospodarstwa, jednostek gospodarczych, oraz obszar, do którego powiększone być mogą istniejące karłowate gospodarstwa, celem uczynienia z nich gospodarstw samodzielnych, nie może przekraczać dla każdego z nich 15 hektarów, zaś 20 % ogółu parcelowanych gruntów może być przeznaczonych na odsprzedaż małorolnym właścicielom istniejących już obecnie gospodarstw, celem powiększenia ich do rozmiaru powyżej 23 hektarów, zaś na ziemiach wschodnich oraz na kresach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej do 45 ha.

Art. 28. Nabywcami działek gruntów, przeznaczonych na parcelację, mogą być własnowolni obywatele Państwa Polskiego, wykazujący dostateczne przygotowanie zawodowe do prowadzenia osobiście gospodarstwa.

Od nabycia wykluczeni będą: karani za zbrodnię przeciw sile Państwa Polskiego, oraz za zbrodnię dezercji z wojska polskiego, popełnioną po chwili ogłoszenia tej ustawy, wreszcie ci, którzy z pogwałceniem prawa brali samowolnie cudzą ziemię w posiadanie.

Art. 29. Przy uwzględnieniu wymogów, określonych w art. 28, pierwszeństwo w nabyciu ziemi przysługiwać będzie w następującym porządku:

1) inwalidom armji polskiej i innym inwalidom wojskowym zdatnym do pracy na roli oraz żołnierzom armji polskiej, zwłaszcza tym, którzy dłuższy czas w formacjach frontowych służyli lub dobrowolnie do wojska polskiego wstąpili;

2) pracownikom rolnym (służbie rolnej, bezrolnym, lub małorolnym), pozbawionym pracy przez parcelację, oraz właścicielom karłowatych gospodarstw, bezpośrednio sąsiadującym z parcelowanym folwarkiem;

3) innym robotnikom rolnym i małorolnym właścicielom karłowatych gospodarstw, a z pośród tychże przedewszystkiem ukończonym uczniom szkół rolniczych.

Art. 30. Plan parcelacyjny będzie zawierał obliczenie cen sprzedażnych dla każdego gospodarstwa, objętego parcelacją i dla każdej działki gruntu. Ceny te mają być wyśredkowane z wartości gruntu, opartej na klasyfikacji gruntu, oraz wartości wkładów bieżących i stałych, wreszcie budynków, czyli na podstawie rzeczowej produkcyjnej wartości gruntów przy uwzględnieniu kosztów wspólnych urządzeń i parcelacji.

Art. 31. Państwo stworzy fundusz, z którego Główny Urząd Ziemski wyposaży w ziemię tych, w art. 29 l. 1 wymienionych, inwalidów i żołnierzy, którzy pozbawieni są środków na odpłatne nabycie tworzonych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych, a którzy, walcząc w szeregach armii polskiej, szczególnie się odznaczyli. Państwo udzieli im też taniego i długoterminowego kredytu na zagospodarowanie się. Podstawę tego funduszu stanowić ma odpowiednia część różnicy między ceną wykupu majątków ziemskich, a ceną sprzedaży gruntów nabywcom-parcelantom.

Do funduszu tego wpłyną nadto kwoty, uzyskane z przeprowadzonej na ten cel redukcji cen wykupna, należnych w myśl art. 13 właścicielom majątków ziemskich, według poniższej taryfy.

Mianowicie potrąci Państwo na cel powyższy:

od całości sumy, przypadającej do wypłaty właścicielowi po potrąceniu obciążających hipotekę do dnia 15 lipca 1920 r. lub po dniu tym wskutek prawnego przymusu przyjętych długów, względnie zobowiązań, a wynoszącej:

a) ponad 500.000 marek	5%
b) ponad 1.000.000	„ 10%
c) ponad 2.000.000	„ 15%
d) ponad 3.000.000	„ 20%
e) ponad 4.000.000	„ 25%
f) ponad 5.000.000	„ 30%

Rozstrzygnięcie zaś o tem, którym z kandydatów dobrodziejstwo to ma być przyznane, będzie zadaniem komisji, powołanej przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu.

Art. 32. Innym inwalidom oraz żołnierzom armii polskiej (art. 29, liczba 1) jakoteż bezrolnym i małorolnym właścicielom karłowatych gospodarstw (art. 29, liczba 2, 3) udzieli Państwo długoterminowego amortyzacyjnego kredytu za zabezpieczeniem hipotecznem. Bliższe postanowienia

w tym względzie zawierać będzie ustawa o Państwowym Banku Rolnym.

Art. 33. Gospodarstwa, utworzone w drodze parcelacji na mocy niniejszej ustawy, nie mogą być dzielone aktami prawnymi czy to między żyjącymi, czy to na wypadek śmierci, pod tytułem darmym, czy obciążającym, dopóki są obciążone zostawioną przy hipotece resztą ceny kupna, a w każdym razie przed upływem 25 lat od ich powstania. Przy dokupnie gruntu do gospodarstwa już istniejącego mogą urzędy ziemskie uzależnić sprzedaż od zgody nabywcy na poddanie powyższym zastrzeżeniom całego gospodarstwa nabywcy, a obowiązane są zastrzec tę niepodzielność, gdy przeważna część danego gospodarstwa pochodzi z dokupna ziemi parcelowanej w myśl niniejszej ustawy.

Przeniesienie własności, obciążanie lub wydzierżawianie tych gospodarstw przed upływem wyżej oznaczonego terminu — może nastąpić tylko za zezwoleniem urzędów ziemskich.

Wszelkie umowy, wbrew tym postanowieniom zawarte, są nieważne. O nieważności orzekają właściwe sądy na skutek powództwa właściwego Okręgowego Urzędu Ziemskiego. Orzeczenie nieważności uzasadnia na rzecz Państwa Polskiego prawo odkupu danego gospodarstwa po cenie nabycia go przez parcelanta z doliczeniem koniecznych i pożytecznych wkładów.

Art. 34. Ograniczenia przewidziane w art. 33, będą uwidocznione w księdze gruntowej.

IV. Postanowienia końcowe.

Art. 35. Wszelkie pisma i podania urzędów ziemskich, wnoszone do sądów, urzędów i władz, dalej wszystkie akty w przedmiocie przeniesienia prawa własności na rzecz Państwa, sporządzone w myśl postanowień niniejszej ustawy — są wolne od opłat skarbowych, stemplowych i komunalnych.

Art. 36. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Sprawiedliwości, Skarbu, Spraw Wojskowych oraz Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 37. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek:

Trąpczyński

Prezydent Ministrów i
Minister Skarbu:
W. Grabski

Prezes Głównego Urzędu Ziemińskiego:
T. Wilkoński

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych:
Bujak

Kierownik Ministerstwa Sprawiedliwości:
Dr. J. Morawski

Minister Spraw Wojskowych:
J. Leśniewski

Minister Pracy i Opieki Społecznej:
w z. F. Turowicz

USTAWA

z dnia 4 lutego 1921 roku¹⁾

O UNORMOWANIU STANU PRAWNO-POLITYCZNEGO NA ZIEMIACH, PRZYŁĄCZONYCH DO OBSZARU RZECZYPOS. NA PODSTAWIE UMOWY O PRELIMINARYJNYM POKOJU I ROZEJMIEM PODP. W RYDZE, DNIA 12 PAŹDZIERNIKA 1920 ROKU

Art. 1. Ziemie wschodnie, przynależne do obszaru Rzeczypospolitej zgodnie z umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie z Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r., podlegają całkowicie władzy organów centralnych Rzeczypospolitej to jest: Sejmu, Naczelnika Państwa i Ministrów.

Art. 2. Na ziemie w art. 1 wskazane, rozciąga się działanie tymczasowej ustawy o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw 1919, Nr. 65, poz. 395).

Art. 3. Ustawą niniejszą w myśl ustępu 3, art. 1 powołanej powyżej ustawy tworzy się na ziemiach, w art. 1 wskazanych, następujące województwa: 1) województwo wołyńskie z siedzibą w Łucku, 2) województwo poleskie z siedzibą w Pińsku, 3) województwo nowogródzkie z siedzibą w Nowogródku. Natomiast powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski, z wyjątkiem gmin Płowce, Wierzchowice, Dmitrowicze i Dworce, które wracają do powiatu brzeskiego, przyłącza się do istniejącego już wedle powyżej cytowanej ustawy województwa białostockiego.

Rozgraniczenie województwa nowogródzkiego od przysłego województwa wileńskiego nastąpi w osobnej ustawie.

Podział na poszczególne województwa uwidoczniiony jest w załączniku.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 16, poz. 93.

Art. 4. Dotychczasowe ustawy i rozporządzenia, obowiązujące w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej na ziemiach, w art. 1 określonych, pozostają nadal w mocy z zastrzeżeniem, wyrażonem w art. 5 i 6.

Art. 5. Upoważnia się Radę Ministrów do zniesienia wszelkich wyjątkowych ustaw i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych na niekorzyść, czy dla przywileju jakiegokolwiek narodowości czy wyznania.

Upoważnienie niniejsze rozciąga się również na powiaty białostocki, bielski i sokólski.

Upoważnia się Radę Ministrów do unieważnienia wszelkich zarządzeń i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych dla przywileju poszczególnych osób lub grup ich i do unieważnienia umów, zawartych przez władze, które działały na ziemiach, w art. 1 określonych, jeśli umowy te oparte są na takim przywileju lub jeśli przez nie wedle uznania Rządu interesy Skarbu Państwa lub ludności zostały pokrzywdzone. Tak samo Rada Ministrów upoważniona jest do wydania zarządzeń, zmierzających do uporządkowania stosunków, wpływających z unieważnionych zarządzeń i umów

Art. 6. Upoważnia się Radę Ministrów do rozciągnięcia na ziemię, wskazane w art. 1, mocy poszczególnych dekretów, ustaw i rozporządzeń, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej lub przyległych do tych ziem dzielnicach w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej, tudzież, w związku z dokonaniem tego, do wprowadzenia niezbędnych zmian do ustaw i rozporządzeń dotychczasowych, obowiązujących na ziemiach tych w myśl art. 4 ustawy niniejszej, oraz do stanowienia właściwych przepisów przechodniczych i wykonawczych. Rozciągnięte w tej drodze dekryty, ustawy i rozporządzenia, obowiązujące na obszarze Rzeczypospolitej, oraz poczynione zmiany w ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących na ziemiach tych dotychczasowo, zyskują tam moc obowiązującą od chwili, oznaczonej uchwałą Rady Ministrów, ogłoszoną w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 7. Ustawa z dnia 31 lipca 1919 roku (Dz. Ust. Nr. 66, poz. 400) w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej obowiązuje na obszarze ziem, wymienionych w art. 1, od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

Art. 8. Osobne ustawy zabezpieczą ludności prawo swobodnego rozwoju życia kulturalnego, oświatowego i religijnego w jej języku ojczystym.

Art. 9. Rada Ministrów rozciągnie na nowo utworzone województwa działanie ordynacji wyborczej do Sejmu Usta-

wodawczego ze zmianami, które obowiązywały w okręgu bielskim i białostockim, określi okręgi wyborcze i liczbę posłów, odpowiadającą zasadom tej ordynacji, i przeprowadzi wybory uzupełniające z tych okręgów posłów do Sejmu Ustawodawczego w ciągu 120 dni od chwili wejścia w życie ustawy niniejszej. W razie rozwiązania do tego czasu Sejmu Ustawodawczego wybory w tych okręgach będą dokonane łącznie z wyborami w całej Rzeczypospolitej.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, a wykonanie jej powierza się Prezydentowi Ministrów i poszczególnym ministrom, każdemu w jego właściwym zakresie.

Marszałek:
Trampczyński.

Prezydent Ministrów:
Witos.

UCHWAŁA SEJMU USTAWODAW- CZEGO

z dnia 24 marca 1922 r.¹⁾

O OBJĘCIU WŁADZY PAŃSTWOWEJ W ZIEMI WILEŃSKIEJ PRZEZ RZĄD RZECZYPOSP. POLSKIEJ

Sejm Ustawodawczy przyjmuje do wiadomości uchwałę Sejmu w Wilnie, jako zgromadzenia przedstawicieli ludności Ziemi Wileńskiej dla dania wyrazu woli ludności, zapadła w dniu 20 lutego 1922 r. w przedmiocie przynależności państwowej Ziemi Wileńskiej, zatwierdza dołączony do niniejszej uchwały Akt złączenia Ziemi Wileńskiej z Rzeczpospolitą Polską z dnia 2 marca 1922 r., oraz wzywa Rząd, aby niezwłocznie objął sprawowanie władzy państwowej w Ziemi Wileńskiej.

Uchwała ta ma być ogłoszoną w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek:

Tramczyński

Prezydent Ministrów:

Antoni Ponikowski

Załącznik do poz. 162.

AKT

złączenia Ziemi Wileńskiej z Rzeczpospolitą Polską.

Działo się w Warszawie w Pałacu Rady Ministrów dnia 3 marca 1922 r. wobec Rządu Polskiego w osobach: Prezydenta Ministrów, Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury inż. Antoniego Ponikowskiego, Ministra Spraw Wewnętrznych inż. Stanisława Downarowicza, Ministra Spraw Zagranicznych Konstantego Skirmunta, Ministra Spraw Wojskowych

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 20, poz. 162.

Gen. Por. Kazimierza Sosnkowskiego, Ministra Skarbu dr. Jerzego Michalskiego, Ministra Sprawiedliwości Bronisława Sobolewskiego, Ministra Poczty i Telegrafów dr. Władysława Stesłowicza, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych dr. Józefa Raczyńskiego, Ministra Robót Publicznych inż. Gabriela Narutowicza, Ministra Pracy i Opieki Społecznej Ludwika Darowskiego, Ministra b. Dzielnicy Pruskiej dr. Józefa Wybickiego, Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego dr. Witolda Chodźki, Kierownika Ministerstwa Przemysłu i Handlu Henryka Strasburgera i tymczasowego Kierownika Ministerstwa Kolei Żelaznych inż. Juljana Eberhardta,

oraz Delegatów Sejmu w Wilnie, jako Zgromadzenia Przedstawicieli ludności Ziemi Wileńskiej dla dania wyrazu woli ludności: Witolda Abramowicza, Witolda Bańkowskiego, Stanisława Brzostowskiego, Ludwika Chomińskiego, Wiktora Czarnowskiego, Józefa Jachiewicza, Antoniego Klyszejki, Bronisława Krzyżanowskiego, Bronisława Kuleszy, Bolesława Lisowskiego, Józefa Małowieskiego, Antoniego Mickiewicza, Kazimierza Milewskiego, ks. Ignacego Olszańskiego, Feliksa Raczkowskiego, Antoniego Szwabowicza, Adama Uziembły, Antoniego Zalewskiego, Aleksandra Zasztowta i Aleksandra Zwierzyńskiego, którzy oświadczyli, że Sejm w Wilnie, pełnię prawa stanowienia o losach kraju posiadający, na uroczystem posiedzeniu odbytem w Wilnie w dniu 20 lutego 1922 r. uchwalili co następuje:

UCHWAŁA

w przedmiocie przynależności państwowej Ziemi Wileńskiej.

W imię Boga Wszechmogącego, My Sejm w Wilnie, wolną i powszechną wolą ludności Ziemi Wileńskiej powołany, pełnię prawa do stanowienia o losach tej Ziemi posiadający, pomni na wielowiekowe węzły, co aktami w Horodle i Lublinie w uchwałach Konstytucji Majowej z roku 1791 ukoronowanymi, ziemie nasze z Polską na mocy dobrowolnych umów w jedno połączyły, oraz na krew ojców naszych, ofiarnie przelaną w walkach narodu o Wolność po nieszczęsnych Ojczyzny rozbiorach, składając hołd męstwu i poświęceniu żołnierza polskiego, synowi tej Ziemi Józefowi Piłsudskiemu, bohaterowi czynowi gen. Żeligowskiego, zgodnie z prawem narodów do stanowienia o sobie, w imieniu ludności tej Ziemi, jej żyjących i przyszłych pokoleń, mając na celu zabezpieczenie ich wolności i wszechstronnego duchowego i materialnego rozwoju, na posiedzeniu dnia 20 lutego 1922 r. uchwalamy i stanowimy:

- 1) wszelkie węzły prawno-państwowe, narzucone nam przemocą przez Państwo Rosyjskie uważamy za bezprowrotnie zerwane i nieistniejące, jak również odmawiamy Rosji prawa do ingerowania w sprawy Ziemi Wileńskiej,
- 2) roszczenia prawno-państwowe do Ziemi Wileńskiej, zgłaszane przez Republikę Litewską, które znalazły swój wyraz w traktacie litewsko-sowieckim z dnia 12 lipca 1920 r., jako też i wszelkie inne odrzucamy i na zawsze uchylamy
- 3) stwierdzamy uroczyście, że nie uznamy żadnej decyzji zarówno o losach naszej Ziemi, jak i w sprawie jej wewnętrznych urzędzeń, powziętej przez czynniki obce wbrew naszej woli,
- 4) Ziemia Wileńska stanowi bez warunków i zastrzeżeń nierozdzielną część Rzeczypospolitej Polskiej,
- 5) Rzeczpospolita Polska posiada pełne i wyłączne prawo zwierzchności państwowej nad Ziemią Wileńską,
- 6) właściwe władze Rzeczypospolitej Polskiej posiadają jedynie i wyłącznie prawo stanowienia o ustawach i urzędzeniach Ziemi Wileńskiej zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r.
- 7) wzywamy Sejm Ustawodawczy i Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do natychmiastowego wykonywania praw i obowiązków, wypływających z tytułu przynależności Ziemi Wileńskiej do Rzeczypospolitej Polskiej.

Rząd Polski przyjął oświadczenie Delegatów Sejmu w Wilnie do wiadomości, poczem wspólnym aktem stwierdzono:

ARTYKUŁ PIERWSZY: Ziemia Wileńska, z woli swej ludności od wszelkich innych związków państwowych wolna, zostaje złączona z Rzeczpospolitą Polską.

ARTYKUŁ DRUGI: Zwierzchnictwo państwowe nad Ziemią Wileńską odtąd przysługuje Rzeczypospolitej Polskiej.

ARTYKUŁ TRZECI: Rząd Polski oświadcza, że Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustalił statut Ziemi Wileńskiej.

ARTYKUŁ CZWARTY: Akt niniejszy podlega zatwierdzeniu Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej, poczem, wobec przedstawienia przez Delegatów Sejmu w Wilnie pełnomocnictw uznanych za wystarczające i sporządzone w należytej formie wejdzie w życie.

L. S. Rzeczpospolita Polska

Antoni Ponikowski, Stanisław Downarowicz, Konstanty Skirmunt, Kazimierz Sosnkowski, Jerzy Michalski, Bronisław So-

bolewski, Józef Raczyński, G. Narutowicz, dr. Władysław Stesłowicz, Ludwik Darowski, dr. Józef Wybicki, Chodźko. Henryk Strasburger, J. Eberhardt.

L. S. Sejm Wileński

Bronisław Krzyżanowski, Ludwik Chomiński, Antoni Mickiewicz, Aleksander Zasztowi, Antoni Zalewski, Józef Małowieski, Witold Abramowicz, Adam Uziembło, Kazimierz Milewicz, Bronisław Kulesza.

Podpisujemy Akt powyższy w przekonaniu, że Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustali Statut Ziemi Wileńskiej zgodny z wolą ludności tej Ziemi, wyrażoną w uchwałach Sejmu Wileńskiego.

Dnia 22 marca 1922 roku

W. Bańkowski, ks. Ig. Olszański, Stanisław Brzostowski, Feliks Raczkowski, Aleksander Zwierzyński i Wiktor Czarnowski.

Dnia 24 marca 1922 roku

Bolesław Lisowski, Antoni Szwabowicz, Antoni Kłyszajko, Józef Żachiewicz.

UCHWAŁA SEJMU USTAWODAW- CZEGO

z dnia 24 marca 1922 r. ¹⁾

W SPRAWIE PRZYJĘCIA W SKŁAD SEJMU USTA- WODAWCZEGO DELEGACJI SEJMU WILEŃSKIEGO

Sejm Ustawodawczy uznaje 20 członków Delegacji Sejmu Wileńskiego za posłów do Sejmu Ustawodawczego, oraz 20 ich zastępców za zastępców posłów, którzy wejdą w skład Sejmu Ustawodawczego w razie wygaśnięcia lub złożenia mandatu przez tego, kogo zastępują.

Uchwała ta ma być ogłoszona w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i wchodzi w życie z dniem 24 marca 1922 roku.

Marszałek:

Trampeczyński

Prezydent Ministrów:

Antoni Ponikowski

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 29, poz. 163.

USTAWA

z dnia 6 kwietnia 1922 r.¹⁾

O OBJĘCIU WŁADZY PAŃSTWOWEJ NAD ZIEMIĄ WILEŃSKĄ

Art. 1. Ziemia Wileńska, a mianowicie powiaty: wileński, oszmiański, święciański, trocki i brasławski, z mocy uchwały Sejmu Ustawodawczego z dnia 24 marca 1922 r. złączona z Rzeczpospolitą Polską, podlega władzy organów centralnych Rzeczypospolitej, t. j. Sejmu, Naczelnika Państwa i Ministrów.

Art. 2. Na obszar Ziemi Wileńskiej rozciąga się moc obowiązująca:

- a) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 44, poz. 267), ustawy przechodniej z dn. 18 maja 1921 r. do Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r. w sprawie tymczasowej organizacji władzy zwierzchniczej Rzeczypospolitej (Dz. U. R. P. nr. 44 poz. 268) wraz z uchwałą Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. (Dz. P. P. P. nr. 19, poz. 226);
- b) ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. nr. 7 poz. 44);
- c) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. nr. 66 poz. 400).

Art. 3. Dotychczasowe ustawy i rozporządzenia, obowiązujące na obszarze Ziemi Wileńskiej w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy, pozostają nadal w mocy, o ile niniejsza ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 4. Upoważnia się Radę Ministrów do zniesienia wszelkich wyjątkowych ustaw i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych na niekorzyść lub dla przywileju jakiegokolwiek narodowości lub wyznania.

Art. 5. Upoważnia się Radę Ministrów do rozciągania

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 26, poz. 213.

na Ziemię Wileńską mocy obowiązującej dekretów, ustaw i rozporządzeń, obowiązujących w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej na całym obszarze Rzeczypospolitej lub w poszczególnych jej częściach, do wprowadzania odpowiednich zmian w ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących w myśl art. 3 na obszarze Ziemi Wileńskiej, oraz do wydawania przepisów uzgadniających, przechodnich i wykonawczych.

Upoważnia się dalej Radę Ministrów do unieważnienia wszelkich zarządzeń i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych dla przywileju poszczególnych osób lub grup ich i do unieważnienia umów, zawartych przez władze, które działały na ziemiach, w art. 1 określonych, jeśli umowy te oparte są na takim przywileju lub jeśli przez nie wedle uznania Rządu interesy Skarbu Państwa lub ludności zostały pokrzywdzone. Tak samo Rada Ministrów upoważniona jest do wydania zarządzeń, zmierzających do uporządkowania stosunków, wpływających z unieważnionych zarządzeń i umów.

Art. 6. Osobne ustawy zabezpieczą ludności prawo swobodnego rozwoju życia kulturalnego, oświatowego i religijnego w jej języku ojczystym.

Art. 7. Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów mianuje osobnego delegata dla objęcia administracji terenu, w art. 1 określonego, z uprawnieniami, przysługującymi zwierzchnikom władz administracyjnych II instancji według ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. nr. 65 poz. 395).

Art. 8. Do terenu, wskazanego w art. 1, przyłącza się pod względem administracyjnym powiaty: dziśnieński, duniłowiczowski i wilejski, poddaje się je władzy delegata Rządu dla Ziemi Wileńskiej, jako II instancji i wyłącza z województwa nowogródzkiego.

Art. 9. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Prezydentowi Ministrów i poszczególnym ministrom, każdemu w jego zakresie działania.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Marszałek: Trampczyński

Prezydent Ministrów: Antoni Ponikowski

USTAWA KONSTYTUCYJNA

z dnia 15-go lipca 1920 r.¹⁾.

ZAWIERAJĄCA STATUT ORGANICZNY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

I. Przepisy ogólne.

Artykuł 1.

Województwo Śląskie będzie obejmowało wszystkie ziemie śląskie przyznane Polsce, czy to ze Śląska Cieszyńskiego, czy też na mocy art. 88 Traktatu Wersalskiego z Niemcami z 28 czerwca 1919 r. (Dz. Ustaw z 26 kwietnia 1920 r. Nr. 35 poz. 200).

Województwo Śląskie będzie nieodłączną częścią składową Rzeczypospolitej Polskiej i będzie posiadało prawa samorządne stosownie do przepisów niniejszego statutu organicznego.

Artykuł 2.

Dotychczasowe prawa i rozporządzenia, obowiązujące w dniu wejścia w życie niniejszego statutu w granicach Śląska pozostają w mocy nadal, o ile nie zostaną zmienione zgodnie z przepisami tego statutu.

Artykuł 3.

Wszyscy mieszkańcy Województwa Śląskiego, posiadający prawa obywatelstwa Rzeczypospolitej Polskiej, są równouprawnieni, a wszelkie prawa wyjątkowe zostaną zniesione z chwilą wejścia w życie niniejszego statutu.

II. Kompetencja ustawodawstwa i samorządu śląskiego.

Artykuł 4.

Dla ustawodawstwa Sejmu Śląskiego są zastrzeżone sprawy następujące:

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 73, poz. 497.

1) ustawodawstwo o używaniu języka polskiego i niemieckiego w służbie zewnętrznej wszelkich cywilnych władz i urzędów na obszarze Śląska,

2) ustawodawstwo o ustroju śląskich władz administracyjnych i o samorządzie powiatowym i gminnym, tudzież podział administracyjny Śląska,

3) ustawodawstwo sanitarne w zakresie higieny publicznej i samorządowych urzędzeń sanitarnych z wyjątkiem przepisów o zwalczaniu chorób zaraźliwych i zaraz zwierzęcych,

4) ustawodawstwo o organizacji sił policyjnych i żandarmerji.

5) ustawodawstwo o policji budowlanej, ogniowej, drogowej i o utrzymaniu dróg lądowych.

6) ustawodawstwo w zakresie szkolnictwa ogólnokształcącego oraz zawodowego wszelkich typów i stopni.

7) ustawodawstwo w sprawach wyznaniowych z wyłączeniem spraw kościelnych, wchodzących w zakres polityki zagranicznej (Concordat),

8) ustawodawstwo o zaopatrzeniu ubogich i o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa,

9) ustawodawstwo we wszystkich sprawach, których przedmiotem jest ustawowa organizacja zawodowa rolnicza, organizacja kredytu rolniczego, komasacja gruntów, wytwórczość rolnicza i leśna oraz uprawianie i używanie przeznaczonych na nie obszarów, jako to: leśnictwo, polowanie, rybołówstwo, chów bydła, ochrona pól (policja polowa) i zarządzenia celem tępienia szkodników rolnych i leśnych,

10) ustawodawstwo o meljoracjach rolnych,

11) ustawodawstwo wodne łącznie z ustawodawstwem o budownictwie wodnem, z wyjątkiem ustawodawstwa o sztucznych drogach wodnych, tudzież regulacji rzek żeglownych i granicznych,

12) ustawodawstwo o zaopatrzeniu ludności śląskiej w energię elektryczną dla celów prywatnych i publicznych.

13) ustawodawstwo o kolejach drugo i trzeciorzędnych (lokalnych) oraz o komunikacji elektrycznej i motorowej.

14) ustawy przeciwko lichwie, tudzież ustawodawstwo, zmierzające do ukrócenia spekulacji na każdym polu (spekulacji nieruchomościami, skup towarów, kwestja mieszkaniowa i t. d.),

15) ustawodawstwo w sprawie zakładów użyteczności publicznej względnie w sprawie robót publicznych, dokonanych na koszt skarbu śląskiego, tudzież w sprawie dotowanych ze skarbu śląskiego spółek akcyjnych lub kooperatyw,

16) ustalenie dorocznego budżetu śląskiego i zatwierdzenie zamknięć rachunkowych, zaciąganie pożyczek wojewódzkich, zbywanie, zamiana i obciążanie nieruchomości majątku wojewódzkiego i przyjęcie gwarancji finansowej przez skarb śląski.

Sprzedaż publiczna rent i innych obligacyj wojewódzkich śląskich może być dokonywana poza granicami Śląska tylko za zezwoleniem Ministerstwa Skarbu.

17) nakładanie podatków i opłat publicznych stosownie do przepisów ustawy, przewidzianej w art. 5.

Artykuł 5.

Zakres spraw Sejmu Śląskiego w dziedzinie skarbowości, a zwłaszcza stosunek systemu podatkowego śląskiego do systemu podatkowego państwowego i wzajemny stosunek administracji skarbowej państwowej i śląskiej będą ustalone w równobrzmiących ustawach: państwowej i śląskiej. Projekt tych ustaw będzie ułożony przez Radę Ministrów w porozumieniu z Radą Wojewódzka.

Do tego czasu obowiązują na terenie Województwa Śląskiego:

1) ustawy o podatkach i opłatach, które obowiązywały na Śląsku dnia 1-go stycznia 1919 roku;

2) ustawy o podatkach i opłatach, wprowadzonych później przez rządy niemiecki, pruski lub czeski i komisje międzysojusznicze o tyle, o ile ich ważność będzie utrzymana ustawa Sejmu Śląskiego;

3) ustawy o dodatkach do podatków bezpośrednich, uchwalone na potrzeby województwa przez Sejm Śląski, które bez zgody Ministra Skarbu nie będą mogły przekroczać 100%:

4) obowiązywać będą wreszcie i te podatki i opłaty, które zostały jednolicie uregulowane przez ustawy państwowe na całym terenie Rzeczypospolitej, a których moc rozciąga się także na terytorjum Województwa Śląskiego. W wypadku tym podatki te i opłaty wchodzi w miejsce analogicznych podatków i opłat, poprzednio obowiązujących.

Sejm Śląski mocen będzie ujednoczyć podatki, dotąd pobierane na ziemiach śląskich, i utrzymać te systemy, które w czasie objęcia władzy przez Polskę na tych ziemiach obowiązywały, o ile nie będzie się to sprzeciwiało powyższemu punktowi 4.

Dochód z podatków i opłat, pobieranych ze Śląska, wpływać będzie do skarbu śląskiego, który też prowadzi administrację podatkową.

Z tych dochodów oddaje skarb śląski na potrzeby ogólnie

państwowe część, odpowiadającą liczbie mieszkańców i sile podatkowej Śląska, a obliczoną w sposób podany w dodatku.

Kwotę należną ustala corocznie Rada Ministrów na podstawie wniosków Rady Wojewódzkiej i publikuje swą decyzję wraz ze szczegółowym uzasadnieniem.

Artykuł 6.

We wszystkich sprawach, niezastrzeżonych dla Śląska, jest ustawodawstwo śląskie właściwem, o ile Województwo Śląskie jest wyraźnie wyjętem z pod zakresu działania oddzielnej ustawy państwowej.

Ustawodawstwo śląskie będzie jednak zawsze uprawnione do wydawania przepisów cywilnych i karnych w sprawach, zastrzeżonych dla ustawodawstwa śląskiego.

Artykuł 7.

Ustawodawstwo o ubezpieczeniu socjalnem i zaopatrzeniu inwalidów wojennych, tudzież wdów i sierot wojennych jest rzeczą Sejmu Śląskiego tak długo, dopóki ustawodawstwo państwowe nie zapewni klasie robotniczej, względnie inwalidom, wdowom i sierotom wojennym w całej Rzeczypospolitej Polskiej, lepszego lub przynajmniej takiego samego zaopatrzenia, co ustawy na Śląsku obowiązujące.

Artykuł 8.

Zgody Sejmu Śląskiego będzie wymagało:

1) wszelkie ograniczenie ilościowe wytwórczości przedsiębiorstw śląskich w dziedzinie produkcji węgla, hutnictwa, wyrobów chemicznych, cementu i innych gałęzi produkcji, zatrudniających na Śląsku conajmniej tylu robotników, co odpowiednie przedsiębiorstwa w innych dzielnicach Polski razem wziętych;

2) wprowadzenie podatków od produkcji lub monopoli na węgiel, wyroby hutnicze, wyroby chemiczne, cement i inne gałęzie produkcji, zatrudniające na Śląsku conajmniej tylu robotników, co odpowiednie przedsiębiorstwa w innych dzielnicach Polski razem wziętych.

Podatek handlowy lub podatek konsumpcyjny nie będzie uważany za podatek od produkcji.

Artykuł 8a¹⁾.

Wszelkie zmiany ustaw, dotyczących górnictwa przemysłu, handlu i rękodzielnictwa obowiązujących w Województwie Śląskiem w dniu przejęcia Górnego Śląska przez Polskę, mogą nastąpić tylko za zgodą Sejmu Śląskiego.

¹⁾ Brzmienie nadana ustawą z dn. 8 marca 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 26).

Artykuł 9.

Wprowadzenie waluty polskiej, jako jedyne go prawnego środka płatniczego w Województwie Śląskiem, nastąpi w drodze porozumienia się Ministerstwa Skarbu z Radą Wojewódzką. W powyższy sposób zostanie ustalony sposób przejścia na walutę polską, przyczem będą obowiązywały przepisy art. 10.

Artykuł 10.

Znaki pieniężne w walucie niemieckiej, znajdujące się w posiadaniu ludności Województwa Śląskiego, nie będą poddane przymusowemu wykupowi na rzecz Skarbu Państwa, będą natomiast traktowane na równi z innymi walutami zagranicznymi, i jako takie dopuszczone do transakcji bankowych i giełdowych.

Przepisy art. 2 ustawy z dn. 20 listopada 1919 r. o walucie w obrębie b. dzielnicy pruskiej, według którego wszystkie zobowiązania w markach niemieckich winny być uiszczone markami polskimi w równej nominalnej sumie, nie znajdują w Województwie Śląskiem zastosowania.

Artykuł 11.

Połączenie administracji kolejowej na terenie Województwa Śląskiego z administracją państwową będzie przeprowadzone stopniowo w porozumieniu Rządu Rzeczypospolitej z Radą Wojewódzką, względnie z Tymczasową Radą Wojewódzką.

Artykuł 12.

Na własność skarbu śląskiego przechodzi położona w obrębie Województwa Śląskiego własność b. prowincjonalnego związku komunalnego śląskiego, a względnie funduszy i zakładów, pozostających pod zwierzchnim zarządem Sejmu i Wydziału Prowincjonalnego we Wrocławiu, tudzież własność b. funduszu krajowego śląskiego i innych funduszy i zakładów, pozostających pod zwierzchnim zarządem Sejmu Krajowego i Wydziału Krajowego w Opawie.

III. O Sejmie i ustawodawstwie śląskiem.

Artykuł 13.

Pierwszy Sejm Śląski będzie wybrany w głosowaniu powszechnem, bezpośredniem, równem, tajnem i stosunkowym. Na każdym 25.000 mieszkańców będzie przypadał jeden poseł.

Podział na okręgi wyborcze ustali Rada Ministrów na wniosek Tymczasowej Rady Wojewódzkiej. Wybory do

Sejmu Śląskiego muszą się odbyć najdalej w ciągu 80 dni od chwili objęcia kraju przez władze polskie.

Wybory będą się odbywały według ordynacji wyborczej, obowiązującej przy wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, z tem zastrzeżeniem, że prawo wyborcze czynne przysługuje każdej osobie, posiadającej obywatelstwo polskie i zamieszkałej na Śląsku w dniu objęcia kraju przez władze polskie. Gdyby ze względu na odrębne stosunki Śląskie niektóre przepisy tej ordynacji nie mogły znaleźć zastosowania — zastąpi je Rada Ministrów na wniosek Tymczasowej Rady Wojewódzkiej innemi przepisami.

Artykuł 14.

Sejm Śląski uchwali ustawę o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego.

Ustawa ta określi szczegółowo skład Śląskiego Sejmu Wojewódzkiego, ordynację wyborczą i prawo wyborcze do tegoż Sejmu, sposób uchwalenia i ogłaszania ustaw śląskich, ewentualnie zaprowadzenie referendum ludowego, prawo sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością Rady Wojewódzkiej, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do Rady Wojewódzkiej, prawo sejmu do urządzania ankiet lub do delegowania specjalnych komisji w obrębie ustawodawstwa śląskiego i administracji śląskiej, czas trwania mandatu wybieralnych członków Rady Wojewódzkiej, zakres działania i ustroj izby obrachunkowej śląskiej i inne ważniejsze kwestje ustroju Sejmu Śląskiego, Rady Wojewódzkiej i jej departamentów administracyjnych, śląskiego urzędu wojewódzkiego i innych urzędzeń śląskich.

Artykuł 15.

Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego będzie opublikowana w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej i w Dzienniku Ustaw Śląskich po podpisaniu jej przez Naczelnika Państwa. Naczelnik Państwa może odmówić swego podpisu, gdyby ustawa ta naruszała przepisy niniejszego statutu.

Decyzja Naczelnika Państwa winna nastąpić w ciągu 45 dni od dnia wręczenia Mu ustawy.

Zmiana ogłoszonej w ten sposób ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego może nastąpić tylko z zachowaniem warunków, w niniejszym artykule wyszczególnionych.

Artykuł 16.

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga sąd, wy-

znaczony przez ustawę śląską, względnie co do pierwszego Sejmu Śląskiego — przez Sejm Śląski.

Artykuł 17.

Członkowie Sejmu Śląskiego korzystają z takich samych praw nietykalności poselskiej, co posłowie do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 18.

Posłowie otrzymują djety w wysokości, określonej uchwałą Sejmu. Oprócz tego przysługuje im prawo bezpłatnego przejazdu na kolejach, w obrębie Śląska położonych.

Artykuł 19.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu.

Artykuł 20.

Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców. Regulamin sejmowy określi prawa i obowiązki Marszałka, liczbę wicemarszałków i sekretarzy, rodzaj i ilość komisji sejmowych, tudzież sposób i porządek obrad sejmowych.

Artykuł 21.

Naczelnik Państwa zwołuje, odracza i zamyka Sejm Śląski. Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie we wrześniu na sesję zwyczajną. Sesja ta nie może być ani odroczoną, ani zamkniętą przed uchwaleniem budżetu.

Naczelnik Państwa może zwołać Sejm Śląski w każdym czasie na sesję nadzwyczajną, winien zaś to uczynić na żądanie Rady Wojewódzkiej w ciągu dwóch tygodni.

Artykuł 22.

Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego określi okres wyborczy Sejmu Śląskiego. Okres ten nie może trwać dłużej niż lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu.

Naczelnik Państwa może rozwiązać Sejm Śląski, w wypadku tym jednak winien równocześnie zarządzić nowe wybory, które się muszą odbyć w ciągu 75 dni od dnia rozwiązania.

Artykuł 23.

Inicjatywa ustawodawcza w Sejmie Śląskim przysługuje wojewodzie z upoważnienia Rządu Rzeczypospolitej, Radzie Wojewódzkiej i posłom sejmowym stosownie do przepisów regulaminu sejmowego.

Wojewodzie, zastępcy wojewody, członkom Rady Wo-

jewódzkiej oraz wydelegowanym przez wymienionych urzędnikom przysługuje prawo przemawiania w Sejmie poza kolejną zapisanych mówców. To samo prawo przysługuje Ministrom Rzeczypospolitej.

Ustawy śląskie nie mogą naruszać niniejszego statutu, praw obywatelskich, zagwarantowanych w ustawie konstytucyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, przepisów traktatów międzynarodowych, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej, ani też przepisów innych ustaw państwowych, obowiązujących w dziedzinie nie zastrzeżonej dla ustawodawstwa śląskiego.

IV. Władze administracyjne Województwa Śląskiego.

Naczelnymi organami administracji Województwa Śląskiego są: Wojewoda i Rada Wojewódzka.

Artykuł 25.

Rada Wojewódzka składa się z wojewody śląskiego, z tegoż zastępcy i 5 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowym przez Sejm Śląski. Przepisy o sposobie wyboru tych członków uchwali Sejm Śląski.

Wojewodę i jego zastępcę mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów.

Naczelnik Państwa może na wniosek Rady Ministrów zwolnić z urzędu wojewodę i jego zastępcę z prawem do emerytury.

Artykuł 26.

O ile ustawy państwowe lub śląskie stosownie do swych kompetencji nic innego nie przepiszą, łączy wojewoda w sobie zakres praw naczelnego prezesa Regencji, a względnie prezydenta kraju.

Wojewoda mianuje, odwołuje i przenosi wszystkich niższych i średnich urzędników podlegających mu władz państwowych na Śląsku oraz przedstawia Naczelnikowi Państwa przez Prezydenta Ministrów, a względnie odpowiednim Ministrom, nominację lub odwołanie wyższych urzędników tych władz.

Artykuł 27.

Rada Wojewódzka korzysta z praw, ustawą niniejszą i późniejszymi ustawami państwowymi lub śląskimi jej nadanych, tudzież z praw, nadanych ustawami pruskiemi Radzie Prowincjonalnej, względnie Wydziałowi Prowincjonalnemu, a względnie z praw, nadanych statutem krajowym lub innymi ustawami austriackimi Wydziałowi Krajowemu.

Artykuł 28.

O ile ustawy śląskie nic innego nie przepiszą, zastępuje Rada Wojewódzka w całym zakresie ustawodawstwa śląskiego organ, przewidziany dotychczas przez prawodawstwo dla zatwierdzenia rozporządzeń naczelnego prezesa lub prezesa Regencji.

Artykuł 29.

Aż do wydania ustaw przez Sejm Śląski wyda Rada Wojewódzka za zgodą wojewody przejściowe przepisy o używaniu języka polskiego we władzach i urzędach, szkołach itd.

Artykuł 30.

Rada Wojewódzka pełni aż do innego uregulowania sprawy ustawą lub w drodze, przewidzianej w art. 39, funkcje wydziału Regencji; o ileby była sądem administracyjnym, wystarcza obecność 4-ch członków Rady i sędziego, zamianowanego przez Naczelnika Państwa. W wypadku tym wojewoda i jego zastępca nie biorą udziału w Radzie.

Artykuł 31.

Radę Wojewódzką zwołuje wojewoda, musi ją zaś zwołać na żądanie trzech członków Rady. Rada rozstrzyga większością głosów w obecności conajmniej trzech członków, nie licząc atoli wojewody, względnie tegoż zastępcy.

Artykuł 32.

Wojewodzie przysługuje prawo do zawieszania uchwał Rady, sprzeciwiających się ustawom lub przekraczających zakres działania Rady. W wypadkach takich oddaje wojewoda sprawę do rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w Warszawie.

Artykuł 33¹⁾.

Przeznaczonych dla spraw administracji państwowej wyższych urzędników urzędu wojewódzkiego od VIII klasy począwszy mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów po wysłuchaniu wojewody.

Urzędników tych przenosi Naczelnik Państwa na wniosek wojewody, może ich zaś w ciągu pierwszych dwóch lat od objęcia kraju przez Polskę na wniosek Rady Wojewódzkiej usunąć z urzędu z prawem do emerytury.

Urzędnicy państwowi, urzędujący w Województwie Śląskiem, powinni w zasadzie pochodzić z Województwa Śląskiego. Przy obsadzaniu urzędów administracji państwowej na obszarze Województwa Śląskiego mają przy równych kwalifikacjach pierwszeństwo urzędnicy, pochodzący z Woje-

¹⁾ Brzmienie nadane ustawą z dn. 8 marca 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 26).

wództwa Śląskiego. Urzędnicy i pracownicy, tudzież robotnicy z Województwa Śląskiego zatrudnieni w administracji państwowej lub w przedsiębiorstwach państwowych w Województwie Śląskiem, mogą zostać przeniesieni do innych dzielnic Rzeczypospolitej Polskiej wbrew swej woli tylko wtenczas, jeżeli wymaga tego koniecznie ich wykształcenie lub wydoskonalenie albo przeważający interes służby państwowej.

Artykuł 34.

Urzędnicy śląscy, nauczyciele i urzędnicy komunalni składają przysięgę służbową, według roty i w sposób, przepisany dla urzędników Rzeczypospolitej.

Członkowie Rady Wojewódzkiej przysięgają, że będą pełnili obowiązki sumiennie, zgodnie z prawem i w zamiarze służenia Rzeczypospolitej Polskiej.

V. Sady.

Artykuł 35.

Wszystkie sądy wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 36¹⁾.

Minister sprawiedliwości w porozumieniu z Radą Wojewódzką utworzy sąd apelacyjny dla Województwa Śląskiego, oznaczy jego siedzibę i wprowadzi rozporządzeniami nieodzowne zmiany w ustroju sądownictwa, adwokatury i notariatu oraz w ustawach postępowania sądowego. To upoważnienie Ministra Sprawiedliwości ustaje po upływie sześciu miesięcy od dnia objęcia władzy na Górnym Śląsku przez Rzeczypospolitą Polską. Wydane przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia z mocą ustaw będą bezzwłocznie przedstawione Sejmowi Rzeczypospolitej, który może je zmienić lub uchylić.

O ile ustawa państwowa nic innego nie przepisze, przysługują:

1) Sądowi apelacyjnemu, oznaczonemu w ust. 1, kompetencja sądu apelacyjnego we Wrocławiu i sądu kameralnego w Berlinie w stosunku do ziem z Śląska Pruskiego oraz sądu apelacyjnego w Krakowie i w Bernie w stosunku do ziem z Śląska Cieszyńskiego;

2) Sądowi Najwyższemu w Warszawie atrybucje sądu Rzeszy Niemieckiej w Lipsku, jako instancji rewizyjnej i zażalenkowej, z wyjątkiem spraw o przestępstwa, których akt

¹⁾ Brzmienie nadane ustawą z dnia 18 paźdz. 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 85).

oskarżenia nie kwalifikuje jako zbrodnie. W sprawach tych będzie sąd apelacyjny, oznaczony w ustępie 1-yim, właściwą instancją do rozstrzygania zażaleń oraz rewizyj, wniesionych przeciwko uchwałom sądów okręgowych, względnie wyrokom, wydanym przez nie jako sądów pierwszej instancji;

3) Sądowi Najwyższemu w Warszawie atrybucje Sądu Najwyższego w Wiedniu w stosunku do ziem z Śląska Cieszyńskiego.

Artykuł 37.

Nadzór nad wszystkimi sądami zwyczajnymi przysługuje Ministrowi Sprawiedliwości.

Artykuł 38.

Mianowanie urzędników wymiaru sprawiedliwości dokonuje się na zasadach, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej, a to w pierwszych 5 latach po wysłuchaniu wojewody.

Artykuł 39.

Ustawa śląska ustanowi w miejsce sądów niemieckich i pruskich, a względnie austriackich, które nie są sądami zwyczajnymi, sądy administracyjne z właściwością aż do ujednostajnienia danego prawodawstwa dla całej Polski.

Celem bezwzględnego utworzenia śląskiego trybunału administracyjnego wyda Tymczasowa Rada Wojewódzka stosowne przepisy przejściowe.

VI. Przepisy końcowe.

Artykuł 40¹⁾.

Od chwili przyznania Polsce Śląska Cieszyńskiego aż do objęcia kraju przez Polskę na Górnym Śląsku rządzić będzie na Śląsku Cieszyńskim Komisja Tymczasowa, złożona z komisarza rządowego, z jego zastępcy i z 5 członków, mianowanych przez Radę Ministrów. Komisarza i jego zastępcę mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów.

Od chwili przejęcia władzy na Górnym Śląsku przez Rzeczpospolitą obejmą zarząd administracyjny Województwa Śląskiego zamianowani na wniosek Rady Ministrów przez Naczelnika Państwa wojewoda i jego zastępca i Tymczasowa Rada Wojewódzka, złożona z 20 członków, mianowanych przez Radę Ministrów. Z tych 20 członków pochodzić będzie $\frac{3}{4}$ z Górnego Śląska, a $\frac{1}{4}$ ze Śląska Cieszyńskiego. Mianowanie nastąpi na wniosek wojewody z uwzględnieniem miejscowych potrzeb administracyjnych, gospodarczych i narodowościowych tak polskich jak i niemieckich.

¹⁾ Brzmienie nadane ustawą z dn. 30 lipca 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 69).

Wojewoda w porozumieniu z tymczasową Radą Wojewódzką będzie miał do czasu zebrania się Sejmu Śląskiego władzę ustawodawczą w zakresie, zastrzeżonym dla ustawodawstwa śląskiego i wypadkach wymagających koniecznie niezwłocznego ustawodawczego uregulowania. Wydane na tej podstawie dekrety z mocą ustawy tracą swoją moc, o ile ich nie zatwierdzi Sejm Śląski, któremu muszą być na pierwszym posiedzeniu do zatwierdzenia przedłożone.

Czynność Tymczasowej Rady Wojewódzkiej ustaje z chwilą ukonstytuowania się Rady Wojewódzkiej, co nastąpić winno najpóźniej w 2 tygodnie po zebraniu się Sejmu Śląskiego.

Aż do ukonstytuowania się Rady Wojewódzkiej kompetencje jej, z wyjątkiem kompetencji określonych w art. 9 ustawy konstytucyjnej z dn. 15 lipca 1920 r., wykonywać będzie Tymczasowa Rada Wojewódzka.

Artykuł 41.

W ciągu pierwszych 10 lat od chwili objęcia Śląska przez Polskę nominacja wszystkich urzędników, których nie mianują lub nie wybierają władze lub instytucje śląskie, nie może nastąpić bez wysłuchania wojewody.

Artykuł 42.

Niniejsza ustawa konstytucyjna uchyla wszelkie dotychczasowe przepisy sprzeczne z jej postanowieniami.

Artykuł 43.

Wykonanie niniejszej ustawy należy do Prezydenta Ministrów.

Artykuł 44.

Ustawa, zmieniająca niniejszą ustawę konstytucyjną, a ograniczająca prawa ustawodawstwa lub samorządu śląskiego (artykuły 1, 4 do 12, 13 do 33, 36 do 42 i 44), wymagać będzie zgody Sejmu Śląskiego.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem objęcia Województwa Śląskiego przez Rzeczypospolitą Polską.

Dodatek do art. 5. Należy obliczyć corocznie:

- 1) ludność cywilną Województwa Śląskiego, = a,
- 2) ludność cywilną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z Województwem Śląskiem, = b,
- 3) dochód ogólny skarbu śląskiego z podatków i opłat, pobieranych ze Śląska, atoli bez dochodu z dodatków do podatków (punkt 3, art. 5) = c,
- 4) dochód ogólny Skarbu Rzeczypospolitej i skarbu

śląskiego z podatków i opłat wszelkiego rodzaju (bez dodatków do podatków), = d,

5) skarb śląski zatrzymuje na własne potrzeby część równająca się: $c/2 + d/2$. a/b,

6) skarb śląski oddaje na potrzeby ogólnopństwowe część równającą się: $c/2 - d/2$. a/b.

Marszałek:
Trampczyński.

Prezydent Ministrów:
Witos.

USTAWA

z dnia 16 czerwca 1922 r.¹⁾

O ROZCIĄgniĘCIU NA ZIEMIE GÓRNOŚLĄSKIE WOJ. ŚLĄSKIEGO KONSTYTUCJI RZECZYPOS. POLSKIEJ I NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW ORAZ W PRZEDMIOCIE ZMIAN W USTAWODAWSTWIE, NA TYCH ZIEMIACH OBOWIĄZUJĄCEM

Art. 1. Na przyznane Rzeczypospolitej Polskiej ziemie Górnego Śląska rozciąga się z dniem objęcia tych obszarów moc obowiązującą ustawy z dnia 17 marca 1921 r., zawierającej Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 267, ze sprostowaniem, zawartem w obwieszczeniu z dnia 20 czerwca 1921 r. Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 550) oraz ustawy przechodniej z dnia 18 maja 1921 r. do Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r. w sprawie tymczasowej organizacji władzy zwierzchniej Rzeczypospolitej (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 268) i uchwały Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudzkiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa (Dz. P. P. P. Nr. 19 poz. 226).

Art. 2. Równocześnie wchodzi w życie na tych obszarach następujące ustawy:

1) Ustawa z dnia 8 kwietnia 1919 r. o nietykalności członków Sejmu Ustawodawczego (Dz. P. P. P. Nr. 31 poz. 263).

2) Ustawa z dnia 29 kwietnia 1919 r. o święcie narodowym trzeciego maja (Dz. P. P. P. Nr. 38 poz. 281).

3) Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 66 poz. 400).

4) Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 69 poz. 416).

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 46. poz. 388.

5) Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. o ratyfikacji traktatu pokoju między Mocarstwami Sprzymierzonymi i Skojarzonymi a Niemcami, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r., protokołu podpisanego w Wersalu dn. 28. czerwca 1919 r. i traktatu między głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Skojarzonymi a Polską, podpisanego w Wersalu dn. 28 czerwca 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 35 poz. 199).

6) Ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7 poz. 44).

7) Ustawa z dnia 4 maja 1920 r. o przywróceniu praw, utraconych wskutek przestępstw politycznych i wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 230 ze sprostowaniem, zamieszczonym w Dz. U. R. P. Nr. 42 na str. 698).

8) Ustawa z dnia 14 lipca 1920 r. o przelaniu praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 400).

9) Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497).

10) Traktat między Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi a Polską, podpisany w Wersalu 28 czerwca 1919 r., wraz z protokołem złożenia dokumentów ratyfikacyjnych (Dz. U. R. P. z 1920 r. nr. 110, poz. 728 ze sprostowaniem, ogłoszonym w Dz. U. R. P. z 1921 r. nr. 14 na str. 210).

11) Ustawa z dnia 18 grudnia 1920 r. o zagwarantowaniu rent i świadczeń dla ubezpieczonych na Górnym Śląsku (Dz. U. R. P. z 1921 r. nr. 5, poz. 20).

12) Ustawa Konstytucyjna z dnia 8 marca 1921 r., dotycząca uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego Dz. U. R. P. nr. 73, poz. 497 (Dz. U. R. P. nr. 26, poz. 146).

13) Ustawa z dnia 30 lipca 1921 r. o uzupełnieniu art. 40 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego, Dz. U. R. P. z 1920 r. nr. 73, poz. 497 (Dz. U. R. P. nr. 69, poz. 449).

14) Ustawa z dnia 18 października 1920 r., zmieniająca art. 36 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny Województwa śląskiego Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 73, poz. 497 (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 608).

15) Ustawa z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. R. P. nr. 85, poz. 464).

16) Ustawa z dnia 15 kwietnia 1921 r. o ratyfikacji Traktatu Pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisanego

w Rydze dnia 18 marca 1921 roku (Dz. U. R. P. nr. 49, poz. 299), tudzież traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, podpisany w Rydze dnia 18 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 49, poz. 300) oraz protokół wymiany dokumentów ratyfikacyjnych (Dz. U. R. P. nr. 49, poz. 301).

17) Ustawa z dnia 30 lipca 1921 r. w przedmiocie ratyfikacji protokołu podpisania statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 grudnia 1920 r. (Dz. U. R. P. nr. 67, poz. 432).

18) Ustawa z dnia 1 lipca 1921 r. w przedmiocie ratyfikacji konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii, podpisanej w Bukareszcie dnia 3 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 81, poz. 556), tudzież konwencja o przymierzu odpornem między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii (Dz. U. R. P. nr. 81, poz. 557).

19) Oświadczenie rządowe z dnia 3 listopada 1921 roku w przedmiocie regulaminu procesowego Mieszanego Trybunału Rozjemczego Polsko-Niemieckiego, ustanowionego na mocy art. 304 Traktatu Wersalskiego (Dz. U. R. P. nr. 90, poz. 670).

20) Oświadczenie rządowe z dnia 12 maja 1921 roku w przedmiocie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do międzynarodowej konwencji, dotyczącej ochrony utworów literackich i artystycznych, podpisanej w Bernie dnia 9 września 1886 roku, a przejrzanej w Berlinie 13 listopada 1908 r. (Dz. U. R. P. z 1922 r. nr. 3, poz. 16), tudzież oświadczenie rządowe z dnia 21 marca 1922 roku w przedmiocie przystąpienia Węgier do wymienionej międzynarodowej konwencji oraz do protokołu dodatkowego z dnia 20 marca 1914 roku do tejże konwencji (Dz. U. R. P. nr. 22, poz. 182) oraz oświadczenie rządowe z dnia 27 marca 1922 roku w przedmiocie przystąpienia Stanów Zjednoczonych Brazylii do powołanej międzynarodowej konwencji i do powołanego protokołu dodatkowego (Dz. U. R. P. nr. 27, poz. 221).

21) Ustawa z dnia 7 lipca 1921 roku o ratyfikacji porozumienia z państwami, należącymi do konwencji międzynarodowej o ochronie własności przemysłowej, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 roku w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową (Dz. U. R. P. z 1922 r. nr. 15, poz. 133), tudzież oświadczenie rządowe z dnia 3 stycznia 1922 roku w przedmiocie mocy obowiązującej porozumienia, dotyczącego zachowania lub przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 roku (Dz. U. R. P. nr. 15, poz.

134), oraz oświadczenie rządowe z dn. 8 kwietnia 1922 r. w przedmiocie ratyfikacji przez Republikę Portugalską porozumienia, dotyczącego zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 roku (Dz. U. R. P. nr. 28, poz. 228).

22) Ustawa z dnia 17 grudnia 1921 r. w przedmiocie zatwierdzenia podpisanej w Warszawie dnia 24 października 1921 roku umowy, zawartej pomiędzy Polską, a wolnym miastem Gdańskiem, celem wykonania i uzupełnienia polsko-gdańskiej konwencji z dnia 9 listopada 1920 roku wraz z protokołem o wymianie not (Dz. U. R. P. nr. 16 z roku 1922 poz. 139).

23) Oświadczenie rządowe o przystąpieniu Polski do konwencji międzynarodowej o zakazie pracy nocnej kobiet, zatrudnionych w przemyśle, podpisanej w Bernie dnia 26-go września 1906 roku (Dz. U. R. P. z roku 1922, nr. 19, poz. 158).

24) Oświadczenie rządowe o przystąpieniu Polski do konwencji międzynarodowej o zakazie używania białego (żółtego) fosforu przy wyrobie zapalek, podpisanej w Bernie dnia 26 września 1906 roku (Dz. U. R. P. z roku 1922, nr. 19, poz. 159).

25) Oświadczenie rządowe z dnia 24 stycznia 1922 roku w przedmiocie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do międzynarodowego porozumienia, dotyczącego zwalczania obiegu wydawnictw pornograficznych, podpisanego w Paryżu dnia 4 maja 1910 roku (Dz. U. R. P. nr. 21, poz. 167).

26) Ustawa z dnia 24 maja 1922 r. w przedmiocie ratyfikacji konwencji niemiecko-polskiej, dotyczącej Górnego Śląska, podpisanej w Genewie dnia 15 maja 1922 r. (Dz. U. R. P. nr. 44, poz. 370), tudzież ustawa z dnia 8 czerwca 1922 r. w przedmiocie zatwierdzenia przez Sejm deklaracji, stwierdzających warunki zachowania w mocy niektórych ustaw niemieckich, uznanych przez komisję międzysojuszniczą na Górnym Śląsku, podpisanej w Opolu dnia 3 czerwca 1922 r. (Dz. U. R. P. nr. 45, poz. 367).

Art. 3. Na przyznane Rzeczypospolitej Polskiej ziemie Górnego Śląska wprowadza się ustawę z dnia 18 maja 1921 r. w przedmiocie oznaczenia okresu organizacji sądownictwa (Dz. U. R. P. nr. 46 poz. 278) z tem, że okres zmian w organizacji sądów w województwie śląskiem, w ciągu którego w związku z przeprowadzeniem tych zmian wolno sędziów przenosić na inne miejsca lub stanowiska służbowe na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, tudzież w stan spoczynku.

upływa z końcem roku 1923; Rada Ministrów będzie władna przedłużyć ten okres najdalej do końca roku 1924.

Art. 4. Na przyznane Rzeczypospolitej Polskiej ziemie Górnego Śląska rozciąga się z dniem objęcia tych obszarów moc obowiązująca:

1) rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 11 czerwca 1920 r. o taryfie celnej (Dz. U. R. P. nr. 51 poz. 314),

2) rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 27 lipca 1920 r. w przedmiocie sprostowania rozporządzenia o taryfie celnej z dnia 11 czerwca 1920 r. (Dz. U. R. P. nr. 79 poz. 532),

3) rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 13 grudnia 1920 r. o postępowaniu celnem (Dz. U. R. P. z 1921 r. nr. 11 poz. 64),

4) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1921 r. w sprawie statystyki celnej (Dz. U. R. P. nr. 107, poz. 783),

5) rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 18 grudnia 1921 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z dnia 11 czerwca 1920 roku o taryfie celnej (Dz. U. R. P. z 1922 r., nr. 2 poz. 12),

6) rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 6 lutego 1922 r. w przedmiocie zmiany brzmienia art. 15 rozporządzenia o taryfie celnej z dnia 11 czerwca 1920 r. (Dz. U. R. P. nr. 14 poz. 130),

7) rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 7 kwietnia 1922 r. o ulgach celnych (Dz. U. R. P. nr. 28, poz. 231) i

8) wszystkich rozporządzeń i przepisów, wydanych na zasadzie wyżej powołanych rozporządzeń.

Dla sprawowania zarządu ceł na obszarze województwa śląskiego tworzy się dyrekcję ceł w Mysłowicach, jako władzę celną II instancji, przełożoną nad urzędami celnymi i organami straży celnej, a podlegającą bezpośrednio Ministerstwu Skarbu.

Uruchomienie dyrekcji ceł oraz potrzebnej ilości urzędów celnych i organów straży celnej powierza się Ministrowi Skarbu.

Art. 5. Ustawy, uchwały sejmowe, oświadczenia rządowe i rozporządzenia, wymienione w art. 1, 2, 3 i 4, uważa się z chwilą ogłoszenia niniejszej ustawy za prawnie ogłoszone na ziemiach górnośląskich województwa śląskiego.

Art. 6. W sprawach nie zastrzeżonych dla ustawodaw-

stwa śląskiego i nie wymagających zgody Sejmu Śląskiego, Rada Ministrów będzie władna na wniosek właściwego Ministra, postawiony po wysłuchaniu rady wojewódzkiej (tymczasowej rady wojewódzkiej), wprowadzać zmiany i uzupełnienia w ustawodawstwie obowiązującym na ziemiach Górnego Śląska, a normującym ustroj władz i urzędów oraz tok ich czynności, o ile zmiany te są niezbędnie konieczne celem wprowadzenia w życie postanowień traktatu pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi, a Niemcami, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku.

Upoważnienia, udzielone Ministrowi Sprawiedliwości w ust. 1 art. 36 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. w brzmieniu, nadanem mu ustawą z dnia 18 października 1921 r. (Dz. U. R. P. nr. 85 poz. 608), nie doznają przez to zmiany.

W sprawach, nie zastrzeżonych ustawodawstwu śląskiemu, a wymagających zgody Sejmu Śląskiego, władna będzie Rada Ministrów na wniosek właściwego ministra za zgodą Sejmu Śląskiego, a przed jego zebraniem się za zgodą tymczasowej rady wojewódzkiej wykonywać określone w ustępie 1-szym niniejszego artykułu akty ustawodawcze.

Art. 7. Upoważnienia, zawarte w art. 6, ustają po upływie jednego roku od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Rozporządzenia, wydane na mocy upoważnień, zawartych w art. 6, winny być przedkładane bezzwłocznie władzy ustawodawczej Rzeczypospolitej Polskiej i tracą moc obowiązującą, o ile ta odmówi ich zatwierdzenia.

Art. 8. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezydentowi Ministrów oraz właściwym ministrom.

Art. 9. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: **T r a m p c z y ń s k i**

Prezydent Ministrów: **A n t o n i P o n i k o w s k i**

DEKRET O ZARZĄDZENIU WYBORÓW DO SEJMU ŚLĄSKIEGO¹⁾

Na mocy art. 13 Ustawy Konstytucyjnej z dn. 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497), oraz art. 11 i art. 12 dekretu z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w brzmieniu obowiązującym przy wyborach do Sejmu śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 528), zarządzam wybory poselskie do Sejmu Śląskiego. Dzień głosowania oznaczam na 24 września 1922 r.

Dan w Warszawie, dnia 29 lipca 1922 r.

Naczelnik Państwa:
Piłsudski.

Prezydent Ministrów:
Artur Śliwiński.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 59, poz. 529.

USTAWA

z dnia 26 października 1921 r.¹⁾

W PRZEDMIOCIE PRZEPISÓW PRAWNYCH, OBO WIĄZUJĄCYCH NA OBSZARZE SPISZA I ORAWY NALEŻĄCYM DO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Art. 1. Ustawy i rozporządzenia, które obowiązywały na obszarze Spisza i Orawy w dniu przyłączenia tego obszaru do Rzeczypospolitej Polskiej, pozostają nadal w mocy, o ile skutkiem zmienionych stosunków prawnopństwowych, lub na mocy późniejszych polskich ustaw i rozporządzeń, nie przestały obowiązywać.

Art. 2. Upoważnia się Radę Ministrów do wydawania rozporządzeń, znoszących lub zmieniających oznaczone w art. 1 ustawy i rozporządzenia, oraz wprowadzających na tych ziemiach ustawy, obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezydentowi Ministrów.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek:
Trampczyński.

Prezydent Ministrów:
A. Ponikowski.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 89, poz. 657.

USTAWA

z dnia 31 lipca 1919 roku¹⁾

W SPRAWIE WYDAWANIA DZIENNIKA USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Art. 1. W Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej będą ogłaszane:

- 1) ustawy Sejmowe,
- 2) ratyfikowane przez Sejm umowy międzynarodowe,
- 3) powszechnie obowiązujące rozporządzenia Rządu, wydane na podstawie istniejących ustaw,
- 4) oświadczenia rządowe, które w myśl obowiązujących przepisów w Dzienniku Ustaw umieszczane być winny.

W razie wątpliwości, czy dane rozporządzenie jest powszechnie obowiązujące i czy jako takie ma być umieszczone w Dzienniku Ustaw — rozstrzyga sprawę Rada Ministrów.

Art. 2. Wszelkie ogłoszenia statutów i zmian statutów tych spółek, które w myśl ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. (Dz. Praw Nr 39, poz. 282) i innych jeszcze postanowień obowiązujących na obszarze b. zaboru rosyjskiego są uskuteczniane w Dzienniku Praw Państwa — mają odbywać się przez umieszczenie ich w gazecie rządowej.

Art. 3. Ustawy, rozporządzenia i inne akty, w art. 1 wymienione, uważa się jako prawnie ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, z dniem wyjścia tego numeru Dziennika Ustaw, w którym są umieszczone. Ten dzień ma być wyraźnie w odnośnym dzienniku wymieniony.

Art. 4. Moc obowiązująca ogłoszonych w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej aktów, w art. 1 wymienionych, zaczyna się, o ile w nich inaczej nie postanowiono, po upływie dni 14-tu po dniu ich ogłoszenia.

Art. 5. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wydaje Minister Sprawiedliwości.

¹⁾ Dz. Ust. Nr. 66, poz. 400.

Art. 6. Każdy numer Dziennika Ustaw wysyłany będzie bezpłatnie po jednym egzemplarzu wszystkim sądom, władzom centralnym, państwowym urządóm administracyjnym, a nadto tym innym urządóm państwowym, których spis Rada Ministrów na wniosek odnośnego Ministerstwa zatwierdzi. prócz tego będą otrzymywać bezpłatnie uniwersytety i biblioteki publiczne na żądanie po 3 egzemplarze, inne zaś wyższe uczelnie po jednym egzemplarzu Dziennika. Dziennik ten prenumerować może każdy urząd komunalny i wszystkie osoby tak fizyczne, jak prawne.

Art. 7. Wysyłka tak miejscowa, jak i zamiejscowa Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej jest wolna od opłaty pocztowej. Prenumeratę winien przyjmować każdy urząd pocztowy.

Art. 8. Rozesłanie urzędowych egzemplarzy Dziennika Ustaw winno nastąpić nie później niż w ciągu 24 godzin po wydrukowaniu.

Art. 9. Warunki prenumeraty Dziennika Ustaw ustala Minister Sprawiedliwości.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, z tą chwilą tracą moc obowiązującą art. 21 dekretu 1-go Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji władz naczelných w Królestwie Polskiem (Dz. Pr. Król. Polsk. Nr. 1), jak również wszystkie inne na obszarach b. zaboru rosyjskiego i austriackiego dotychczas obowiązujące postanowienia, o ile sprzeczne są z treścią niniejszej ustawy.

Termin wejścia w życie niniejszej ustawy na obszarach b. zaboru pruskiego oznaczy uchwała Rady Ministrów.

Art. 11. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Marszałek:

Trampczyński.

Prezydent Ministrów:

w. z. S. Wojciechowski

Minister Sprawiedliwości:

Supiński

RUCH PRAWNICZY I EKONOMICZNY

Organ wydziału prawno-ekonomicznego
Uniwersytetu Poznańskiego

poświęcony nauce i życiu prawnemu i gospodarczemu
wychodzi w pierwszym miesiącu każdego kwartału.

Redaktor naczelny: **Prof. Dr. Antoni Peretiatkowicz**

Kierownik działu prawniczego: **Prof. Dr. Alfred Ohanowicz**

Kierownik działu ekonomicznego: **Dr. Stefan Rosiński**

Czasopismo to zawiera w każdym zeszycie oprócz działu **rozpraw** z dziedziny prawa i bieżących zagadnień gospodarczych bogaty dział **bibliografii** i **sprawozdań** krytycznych z literatury prawniczej i ekonomicznej polskiej, francuskiej, angielskiej i niemieckiej; zamieszcza regularnie **przegląd prawodawstwa** w Polsce oraz **przegląd orzecznictwa** Sądu Najwyższego dla **wszystkich dzielnic**; daje w stałym dziale **kroniki ekonomicznej** przegląd rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego na całym obszarze Rzeczypospolitej (rolnictwo, przemysł i górnictwo, handel i komunikacje, stosunki robotnicze, stosunki kredytowe, walutowe i bankowe, spółdzielczość, gospodarka komunalna).

Przegląd prawodawstwa polskiego we wszystkich działach jest układany w sposób systematyczny i przystępny, ażeby ułatwić młodzieży studjującej przygotowanie się do egzaminów.

Prenumerata tylko roczna wynosi z przesyłką 6500 mk.

Prenumeratę przyjmują wszystkie księgarnie w Polsce.

FISZER KSIĘ

37485/
12.

Abraham, Wl., Prof.	blicysta	
Cannan, Edwin prof., Bogactwo wraz z dodatkiem o pieniądzu — przekład z angielskiego p. J. Puzynianki pod redakcją prof. E. Taylora		2000,—
Cieszkowski, A., Ojciec Nasz, wydanie nowe i kompletne t. I.		2000,—
— „ „ „ t. II.		—,—
— O ochronach wiejskich		—,—
Ciświcki T., O naczelniku państwa i prezydencie Rzeczposp. Polsk.		800,—
Dziegielecka, Promieńska, Jeziorkowska, Niemiecko-Polski słownik dla nauczycieli szkół powszechnych		300,—
Elsner (Napolski) Podręcznik stenografji, według systemu Stolze-Schrey wyd. IV.		300,—
Ewangelje na niedziele i święta roku, zebrał i krótkim wykładem zaopatrzył X. Dr. A. Jakubisiak		400,—
George, H., Nauka ekonomji politycznej		2000,—
Gide, K., Prof., Zasady ekonomji politycznej, wyd. VI. (z XXIII wyd. francuskiego przetłumaczone i opracowane przez Prof. Dr. Wl. Czerkawskiego i Prof. Dr. E. Taylora)		6000,—
Godula, Historia handlu i przemysłu Górnego Śląska		600,—
Grabska, L., Sęptani, powieść		1200,—
Jeziorkowska, A., Metodyka nauki rachunków		200,—
Kostrzewski, J., prof. Dr. Mapa narodowościowa ziem dotychczasowego zaboru pruskiego na podstawie urzędowego spisu ludności		200,—
— Przedhistoryczne dzieje Polski		—,—
Kowalski, B., Dr. med. Zarys nauki położnictwa dla użytku położnych 1921		1200,—
Krzyżanowski A., Prof. Dr., Nauka skarbowości — w druku		—,—
Lutosławski W., prof. Bolszewizm i Polska wyd. II.		300,—
Majewski Erazm, prof., Kapitał, rozbiór podstawowych pojęć gospodarczych, wyd. VI. skrócone przez autora		800,—
Majewski St., Duch wśród materji		2000,—
Mickiewicz, A., O życiu duchowem, z pism przemówień i listów zebrał St. Pigoń		1000,—
Namysłowski B., Prof. Dr., Repetitorium z anatomji roślin		400,—
Ohanowicz, A., Prof. Dr., Wykład prawa cywilnego obowiązującego na ziemiach byłego zaboru pruskiego, I. Nauki ogólne		800,—
— II. Zobowiązania		1200,—
Paciorkowski St., Dwie Konstytucje z 3 maja 1791 i 17 marca 1921 z dołączeniem tekstów obu Konstytucji		1000,—
Payzdowski, N., Dr., Ratusz Poznański z 17 ilustr.		600,—
Peretiatkowicz, A., Prof. Dr., Państwo współczesne wyd. VI.		600,—
— Filozofja społeczna J. J. Rousseau'a wydanie II. przejrzane i uzupełnione		1200,—
— Zarys encyklopedji prawa jako wstęp do nauk prawnych		400,—
Podręcznik dla Sanitarjuszy i pielęgniarzy, opracowało grono lekarzy poznańskich		1000,—
Schramm, J., Dr. Prof., Podręcznik analizy chemicznej jakościowej wydanie V.		—,—
Taylor, E., prof. Dr., Prawo skarbowe Rzeczypospolitej Polskiej 2 t.		2400,—
Ustawa o opłatach stemplowych od weksli i czeków wydał i objaś. zaopatrzył Dr. St. Czyżewicz		300,—
Zablocki Franciszek, Pisma zebrał i wydał Dr. B. Erzepki		1200,—

Biblioteka

31485/2

Naukowa